MemoriiJurnale

DAN C. MIHĂILESCU

Ce mi se-ntâmplă

Jurnal pieziș

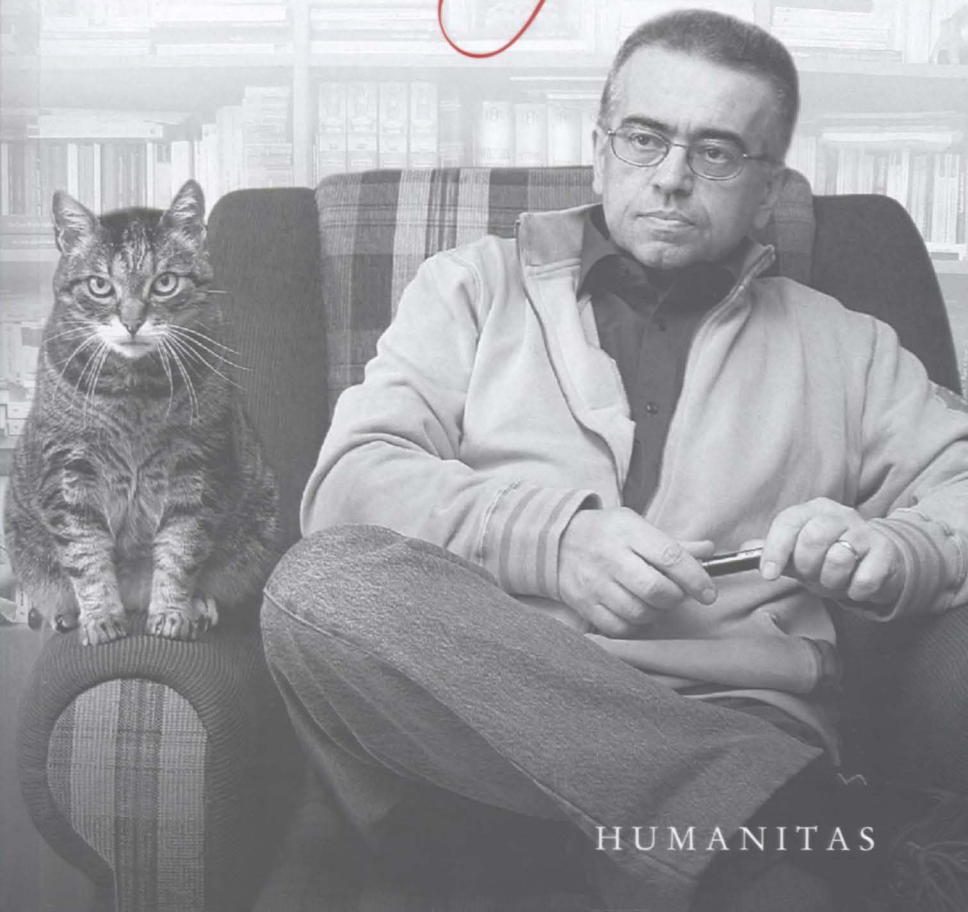

HUMANITAS

MemoriiJurnale

Dan C. Mihăilescu este critic și istoric literar. A fost cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" și a editat suplimentul cultural *Litere, arte & idei* de la *Cotidianul*. Obține Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Perspective eminesciene*. A publicat 16 volume de eseuri (printre care *Stângăcii de dreapta*, *Îndreptări de stânga*, ciclul *Viața literară*, *Despre omul din scrisori. Mihai Eminescu*), a tradus din Jean-François Revel, Eugène Ionesco, Emmanuel Todd, Vladimir Bukovski ș.a., a deținut rubrici în revistele *Luceafărul*, *Transilvania*, *22*, *Idei în dialog*, *România literară*, *Ziarul de duminică*, *Dilema veche*, precum și în *Evenimentul zilei* și *Jurnalul Național*. Din anul 2000 este realizatorul emisiunii *Omul care aduce cartea*, la ProTV. Printre preocupările sale constante se află literatura memorialistică și epistolară. Cea mai recentă carte a sa este *I.L. Caragiale și caligrafia plăcerii: Despre eul din scrisori* (Humanitas, 2012).

DAN C. MIHĂILESCU

Ce mi se-ntâmplă

Jurnal pieziș

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Lidia Bodea
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MIHĂILESCU, DAN C.
Ce mi se-ntâmplă: jurnal pieziş / Dan C. Mihăilescu – Bucureşti:
Humanitas, 2012
ISBN 978-973-50-3765-9
821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

ÎN CHIP DE PROLOG

Privilegiul bătrâneții

Ce-i drept, trebuie să ai 50-60 de ani şi să-ţi fi pus numele pe un număr de cărţi ca să fii onorat în ditamai *Dilema veche* cu o rubrică precum aceasta, semn de dulce trufie, orice s-ar zice. Aferim!

Adicătelea cum „Ce mi se-ntâmplă"!?! Te propui dumneata ca filtru, ca medium al realităţii, un soi de lămâie care se stoarce singură, fără ulei (sper că nu şi fără sare), peste salata prezentului valah? Cine, ce, cât şi la ce bun te creditează? De ce să merg eu, Cititor, pe propunerile, numele, titlurile, evenimentele, lecturile sau spectacolele pe care le prezinţi matale? Ce te face ascultabil, lizibil, urmăribil şi, Doamne fereşte, infailibil? Cine-mi eşti, de te-avânţi să surfilezi înconjurătorul, să selectezi chestii vrednice sau nemernice din peisaj şi să mi te dai de exemplu?!?

Corect. Iar în „buna" tradiţie a generaţiei naşpa de azi voi răspunde: „I'm nobody but me!" Un om care a scris în *Dilema* zeci de articole, începând cu nr. 2. Unul care stă *bine*, adică *senin*, între Eminescu şi Caragiale, Mihail Sebastian şi N. Steinhardt, Bach şi Beatles, Albinoni şi Leonard Cohen, Humanitas şi Polirom, Zavaidoc şi Led Zeppelin, Cristian Vasile şi Deep Purple, ori între Hurezi, Benares, Alhambra şi goticul manuelin. Între nastratinismul balcanic, domul din Köln, Amos Oz, Marguerite

Yourcenar, Ernst Jünger, Pascal, Filocalia, Soljeniţîn, culele de la Măldăreşti şi miniaturile stradale din Obidos.

Unul care s-a săturat de cuantificarea calmă, irresponsabilă, sinucigaşă a răului românesc de mai bine de-un veac încoace şi care tânjeşte după un strop de normalitate, elan nădăjduitor şi lumină interioară. Care e obosit aproape letal de mania românilor de a-şi inventaria masochist viciile, nenorocul, damnările şi fatalismul, a-şi etala nimicnicia, netrebnicia, nihilismul, delirul de grandoare paralel cu complexele slugărniceşti de inferioritate. Şi care nu înţelege de ce invariabil urlăm demenţial că n-avem (şi nu suntem buni de) nimic, pentru a distruge numaidecât orice se construieşte!

Unul care, de 20 de ani încoace, trece pe răboj cu un calm halucinant tot ce ţine de familiarizarea noastră cu dezastrul: mineriadele, cretinizarea maselor, exodul valorilor, tabloidizarea presei, analfabetismul moral, manelizarea partidelor, mizerabilismul artistic, exterminarea patrimoniului, misofilia, fărădelegea ca lege, mafiotlâcul neomedieval, pecinginea mârlăniei, grobianismului, calibanismului ş.a.m.d.

Unul care are nostalgia rânduielii ante şi interbelice, care nu crede în sloganele de tipul „good news – no news" sau „it bleeds – it leeds", căutând exasperat modéle umane luminoase, armonie şi nu dizarmonie, frumuseţe, şi nu urâciune, puritate, şi nu mizerie. Linişte, şi nu urlet, inefabile arome proaspete, şi nu sufocante exhalaţii de vidanjă. Spune-ţi-(m)i cum vreţi: reacţionar, paseist şerbetizat, sămănătorist, neointerbelic... N-are-a face!

Nu vă asigur decât de un singur lucru: de buna mea credinţă. Una care vrea să scrie săptămânal aici aproape

exclusiv *de bine*, pescuind din apele tulburi ale prezentului firescul, frăgezimea, altruismul, seninătatea, pilduitorul. Nu mizantropia, devianța, alterarea, rugina spirituală și cangrena etică. Mi se întâmplă, ca zilele trecute, să fiu încântat de prezența lui Liviu Ciulei la emisiunea lui Patapievici, sau de prezența Sânzianei Pop la „Profesioniștii" Eugeniei Vodă? Voi scrie aici. Mă convinge o carte, mă farmecă un spectacol, forfotesc în culisele festivalului de la Sibiu, lucrez în juriul UNITER, surfilez strategii în boardul Fundației Soros, mă întâlnesc cu adolescenții de la liceul X? Descopăr un autor, un redactor de la radio sau un bancher gata de mecenat? Mă ucide un film, mă scandalizează o polemică sau vreau să veștejesc o mentalitate? Voi scrie aici.

Realitatea socio-culturală filtrată săptămânal prin firea, așteptările, prejudecățile, opțiunile, refuzurile și revelațiile unui maniac al coincidenței contrariilor: cioranian noicist, caragialoeminescian, sceptic euforic, naționalist eurocentric, sangvino-melancolic.

Pe scurt: sănătoși să fim!

*

Acesta era textul de deschidere a rubricii „Ce mi se-ntâmplă" din *Dilema veche*, 8 aprilie 2010. O boierească găzduire pentru care îi rămân dator (o dată mai mult) lui Andrei Pleșu. Și o colaborare de perfectă civilitate (plus veche amiciție) cu Mircea Vasilescu.

Cât a durat, când și cu ce gânduri am plecat, vă invit să vedeți în nota „epilogului" (*Șir de plecări*) de la p. 221.

Dan C. Mihăilescu, septembrie 2012

Ce mi se-ntâmplă

Jurnal pierdut

La depresia generală

Adevărul e că m-am cam săturat de ironii piezişe, ricanări caustice, şarje cvasiamicale, bobârnace şi palme în cap de la mai toată lumea cu care intru în contact.

Oriunde mă duc, încerc să fiu şi să fac aşa cum m-a învăţat maică-mea, adică să arăt lumii o faţă de sărbătoare, în christica, pascaliana idee a lui „chaque jour suffit sa peine" („ajungă zilei răutatea ei"). Prea e multă jale la vedere ca să mai adaugi şi tu ceva la haznaua depresiei generale. Şomer fiind de şapte ani, făcând numai ce-mi trece prin minte, depinzând numai de Dumnezeu şi soţie, neavând şefi, subalterni, condică de prezenţă, obligaţii de ţuţăr, umilinţe financiare ori dulci corvezi de bunic, şi nedorind nimic din cele invidiate de mai toată noua lume bună (burse în străinătate, vilă, maşină 4x4, amantlâcuri şocante, concedii de fiţe, lecţii de tangou argentinian, restaurante bio ş.a.m.d.), deambulez toată ziua în diverse medii artistice, unde inventariez nevrozele, angoasele, dezabuzările, debusolările care ne copleşesc existenţa. Şucărul, sictirul, lehamitea, miserupismul. Falimente, licenţieri, reduceri de lefuri şi personal, senzaţii acute de ratare, conştiinţă a inutilităţii profesionale, divorţuri, tensiuni ireductibile între părinţi şi copii, eşuări în narcomanie. Deprimism, catastrofism, *tout est foutu*, bătrâne, *la*

dracu' toate alea, băga-mi-aș. Dă-i în mă-sa pe toți, că toți mint și fură. La ce bun? m-am săturat, nu mai cred în nimic, țară de rahat, toți ăia buni au plecat și pleacă. Se-alege praful de tot – deci vechea lege a lui Trahanache junior: „o societate fără moral și fără principii va să zică că nu le are".

Cam aici am rămas.

„De unde vitalitatea asta dementă a ta, optimismul ăsta neghiob?" mă chestionează amicii, mai ales că toți mă știu de cioranian ireductibil, vrednic atlet al deznădejdii, pentru care cea mai mică fărâmă de progres nu e decât un „*élan vers le pire*".

Ei bine, să vă spun.

Pe de o parte, de la conștiința nesmintită a faptului că mass-media e pusă să ne arate numai apocalipticul. Cum te smulgi un milimetru din ecranul televizorului – unde te răpun de zece ori pe minut morțile, viciile, violările, decapitările, incendiile, codurile galbene, portocalii și roșii, malpraxisul medical, copiii abuzați, topoarele, înjunghierile, inundațiile, spânzurații și faptul că România e campioana maladiilor în Europa –, dai numaidecât de normalitate, eficiență, eleganță, inteligență sobră, elitarism profitabil, bun simț mercantil, subtilitate și rafinament, de seninătate, moralitate, minți luminate și suflete de aur.

De cealaltă parte, întâlnirile cu cititorii, liceeni și studenți, pe care le-am avut în ultimii doi, trei ani mi-au retezat pesimismul, mi-au tuflit cinismul și cenzurat amarul. La liceele *Eminescu* din Călărași, *Unirea* din Focșani, *Bacovia* din Bacău, *Lahovary* din Rm. Vâlcea, *Jean Monnet* și *I. L. Caragiale* din București, *Gh. Lazăr* din Sibiu, la librăriile Humanitas din Timișoara, Sibiu, București, la

întâlnirea cu liceenii din cadrul programului „Mind the Book", la librăria Cărtureşti, cu studenţii bucureşteni de la Filologie, Relaţii Internaţionale şi Istorie, cu profesorii şi doctoranzii de la filologia craioveană ş.a., scepticismul meu s-a dezumflat irepresibil în faţa amfiteatrelor pline cu tineri binevoitori, sănătoşi, ambiţioşi, motivaţi. Adică hăt departe de prejudecăţile mele, care-i vedeau exclusiv ca narcomani, misologi, imorali şi orfani sufleteşte. Ajuns la întâlnirile cu ei resemnat, acrit şi acuzator, am avut copleşitoarea surpriză să-i văd ahtiaţi de lectură, fermecător de familiari nu doar cu Salinger, Sarah Kane, Amélie Nothomb, Veterany sau Houellebecque , dar şi cu Eliade, Jünger, Cărtărescu, Yourcenar, Hesse, Cioran, Efrem Sirul, Makine sau Zadie Smith! Familiari ai teatrului, anticariatelor şi bisericii, cunoscători de *Pateric* şi *Filocalie*, de Huntington, Revel şi Noica, dar şi deschişi către budism, slow food, Ada Milea, Răzvan Mazilu, dornici să vorbim de arhitectura culelor olteneşti, Ion Mincu sau melcul lui Antim Ivireanu.

Am vorbit uneori şi câte trei ceasuri fără pauză: despre relaţia globalism-naţionalism, despre criterionism, pansexualism, suprarealism şi paseism, am făcut ateliere suigeneris de traduceri (întrebându-ne dacă româna are limbaj porno sau nu), despre lectură ca formare spirituală, bovarism, evazionism, dulce inutilitate sau, dimpotrivă, ca suită de răspunsuri la tot ce ţine de deficitul sufletesc al postmodernităţii, despre actualitatea lui Eminescu, „adolescentul miop", virilizarea feminităţii şi efeminarea masculinităţii la teenagerii de azi, despre nevoia de frumuseţe şi armonie într-o lume a urâtului, sarcasmului şi dizarmoniei...

Sigur că am dat şi de indiferenţă, snobism, aroganţă, incultură, provocări („mie-mi place Hitler!" mi-a declarat

un tânăr acneic sibian, care nici măcar nu auzise de *Mein Kampf*!), însă covârşitoare au fost amalgamul de cumineţenie, responsabilitate, determinare, convingerea că numai inteligenţa te salvează, setea de moralitate, profesionalism şi eficienţă.

Plus – ei da! – dorul de ducă. Oriunde – numai în România nu.

Dar asta nu e deloc vina lor, ci numai a noastră!

27 mai 2010

Săptămâna florentină

La turismul cultural am ajuns târziu. După ce am trecut de 50 de ani. Până atunci, tot ce era timp liber se asocia, compensator, pentru noi – oameni care-şi câştigau *cultural* existenţa –, exclusiv *cu natura*, cu fervorile senzoriale şi setea de urcuş în aerul tare al înălţimilor. Lipsit de organ pentru mare şi film, fanatic al muntelui şi teatrului, detestând dezrădăcinarea şi venerând rânduiala rurală, am ajuns cu greu să prefer cutreierul sclifosit prin cele străinătăţuri unei suave aţipeli de amiază în fânul de pe Măgura Vâlcii, unei serafice partide de pescuit, vreunei năprasnice coborâri prin Valea Cerbului, unei căţărări făgărăşene, ori unei sfătuiri de taină cu Ioachim, Ştefan şi Matei, cei dintâi mesteceni plantaţi pe dealul casei de la ţară.

Dar uite că totul se răzbună şi, de la un timp, observ că ne încumetăm tot mai abitir, înhămaţi la ghidul turistic, să hălăduim prin muzee europene, prin catedrale, provincii şi cartiere pitoreşti, de-a lungul Senei şi Vltavei, pe Tejo, Main şi Arno (Tania şi pe Tamisa), colecţionând cu excitaţie juvenilă informaţii năstruşnice, imagini hipnotice, senzaţii nebănuite, alături de cogitaţiuni savante, fie şi la botul calului.

Şi – Doamne! – ce bine mi-a prins pe patul de spital derularea obsesivă, anesteziantă şi vindecătoare cât cuprinde

a stop-cadrelor herborizate cu grijă benedictină la cutiuța cu nostalgii!

Muzeul jucăriilor din Praga și al trăsurilor din Lisabona. Fadoul din cârciumele Alfamei. Liniștea disciplinată din banlieurile Genevei. Forfota pestriță de pe Podul Rialto. Nostalgia turnului Belem, stâncile aspre de la Cabo da Roca, divina absență a tavanului de la Batalha și dulceața goticului manuelin. Strahovul, Mala Strana, Place des Vosges, scârțâitul melancolic al treptelor în Casa Goethe din Frankfurt. Refluxul magnific de la Boulogne sur Mer. Străduțele insomniilor cioraniene din Sibiu și Răşinari. Cerul de la Sf. Gheorghe-Deltă, literalmente acoperit de aripile pelicanilor și berzelor. Răceala emfatică, geometric-agasantă, a Vienei față de liniștea feciorelnică a Hurezilor și clopotele copleșitoare ale Putnei. Urâciunea ploioasă din Bruxelles, magia carnavalescă a Veneției, orgoliul pieptos dar steril al Budapestei, calvadosul rece sirotat în Piața din Lille și buna răceală a pereților catedralei din Cisnădioara. Negritudinea angoasantă, pe cât de amenințătoare, pe atât de excitantă, din *marché au puces*-urile pariziene. Reveriile resemnate din Vyšehrad și Place du Tertre, din Coimbra, Sighișoara, și Jardin du Luxembourg... Toate îmi valsau narcotic pe sub pleoapele închise de frică, în rezerva de la Urgență, înaintea operației și-a săptămânilor de penitență, avid căptușite în convingerea că măcar ele o să dispară odată cu mine, precum bietele animăluțe îngropate de vii în mormintele faraonilor.

Așa se face că, anul ăsta, în loc să-mi năpăstuiesc soția la aniversară cu aceleași cadouri domestice din ultimul sfert de veac – textile, cosmetice, bibliofilie, bucătăriceli,

grădinărie, giumbuşlucuri fals-joviale şi alte consumabile afanisite –, am recurs la varianta masculin-boierească, grea ca un ghiul, strălucitoare şi arătoasă ca un câmp heraldic din meciul ghelfilor cu ghibelinii: o săptămână de Florenţa (pardon, Firenze), bąşca Siena şi Pisa, cu cămăruţa la zece paşi de Piazza della Signoria.

Prea ne vorbise toată lumea de soarele dulce al Toscanei, de ţinutul Chiantiului, al Medicilor, al lui Dante, Machiavelli şi-al Sfântului Francisc, al lui Vasari, Bruneleschi, Donatello, de faptul că „abia ajuns acolo vei înţelege cât ne-au malformat manualele de istorie comuniste şi că, prin urmare, Evul Mediu n-a fost nici pe departe aşa de întunecat şi nici Renaşterea aşa de luminos-inocentă precum o declară dumnealor, cu vinovatul tezism al făcătorilor de marionete".

Drept pentru care am umblat feeric-holbaţi câte opt ore pe zi, de ne-au intrat picioarele în gât, de la Dom, Baptisteriu şi Campanila lui Giotto (cu toate sutele de trepte religios urcate) până la splendoarea benedictină de la San Miniato, trecând prin San Marco, Santa Croce, San Lorenzo, Santa Maria Novella şi Orsanmichele, prin ziua de Pitti şi Boboli, ziua de Uffizi şi dimineaţa tulburătorului tangaj din turnul din Pisa (unde, tot urcând, parcă valsam pe valuri cu căpitanul Ahab după Moby Dick), pe la mormintele lui Machiavelli, Galileo Galilei, Michelangelo, Savonarola, Rossini, Alfieri, Foscolo, cu tot cu jerpelirea oficială care este Palazzo Vecchio, dar şi cu închipuirile blazonate de pe Via di Maggio, kitsch-ul aurit de pe Ponte del Vecchio, plăcile memoriale „Elisabeta" Browning, Andrei Tarkovski sau Robert James Lowell, oscilând între

pictura lui Filippo Lippi şi-o *bistecca alla fiorentina*, între Botticelli, Cimabue, Leonardo, Ghirlandaio şi-o porţie de *spaghetti alla carbonara*, între minunatul Fra Beata Angelico, cavoul familiei Franco Zeffirelli de la San Miniato şi-o *pizza 4 formaggi*.

Nimic mai străin de firea mea decât mania pensionarului birocratico-vampirizant, care-a adunat toată viaţa bani pentru a-şi bifa scrupulos în carneţel, înainte de apoplexie, vedetele istorice, arhitecturale şi estetice ale Europei, Americii sau Asiei. Eurocentric fascinat de umanitate, antropologie şi etnopsihologie, am luat întotdeauna călătoria prin trecut ca un travesti al coborârii în prezent, astfel încât, pentru mine, fiecare trecere *dincolo* devine o petrecere *dincoace*.

Cum se întâmplă asta – o să vedeţi săptămâna viitoare.

17 iunie 2010

Sentimentul turistic al existenței

Scriam aici săptămâna trecută despre intervalul 2–9 iunie petrecut la Florența și recunoșteam că – feeric de la natură, sceptic hedonist, plin de dulcea lehamite levantină, tradiționalist eurocentric și naționalist luminat – eu nu am nimic din febra turistică omnidevoratoare de tip japonez, ahotnic fiind deopotrivă de natură și cultură, de asprimile perenității și dulceața efemerului. De reverii fabuloase, paseism ecumenic și romantism bibliografic, dar și de observația etnopsihologică intensă și acidă, cu bogată bârfire sociologică.

Extazul plimbărilor cu Tania, în care facem infinite presupuneri despre cuplurile care ne ies în cale, cărora le prefirăm specificul profesional, afectiv, etnic, religios, le comentăm vestimentația, gesticulația, statutul social, jubilațiile secrete, frustrările, complexele și iluziile compensatorii, nu este egalat decât de mania contemplativă (un colț de stâncă sau un Rembrandt, un corb rotindu-se în tăcerea văzduhului, o cascadă vivaldiană, un luminiș de Bach cu Glen Gould, un detaliu marmorean de Donatello, platanii din Lisboa, melcul de la Antim, trandafirii de la Cozia, străduțele din Siena, „stânca lui Franz Joseph" de la Stâna Regală, șoimii vânători de la castelul Karlstein ș.a.m.d.) și fervoarea glosatorie cu care comparăm

seminţiile cuprinse de sfântul sentiment turistic al existenţei: ameţitoarea pasionalitate hispanică, glacialitatea la patru ace a nordicilor, expansionismul logoreic al slavilor, infantil-iluzoria omnipotenţă americană, alintul narcisiac al francezilor, flegmatismul imperial, subtil-colonizator (şi ţăcănit cât cuprinde) al englezilor, sentimentalismul ortodox, pitorescul rebel protestant, severitatea coregrafică, de minaret muzical, a islamicilor, misterul colorat, dar de-o cruzime nemărginită, al asiaticilor etc.

Florenţa nu avea cum să facă excepţie.

Pe de o parte, am observat cu stupoare cum nu (mai) am, brusc, organ pentru Leonardo şi Michelanghelo, dar mă absoarbe tot ce ţine de firea solară, luminos-năstruşnică a lui Fra Angelico. Şi că mă atrage mai degrabă blândul rafinament canonic al lui Cimabue şi Giotto decât monumentalitatea zglobie de tip Vasari, ca să nu mai spun de oroarea faţă de cruzimile lui Caravaggio. (Dumnealui a dominat Florenţa în săptămâna cu pricina. Să vă mai povestesc de halucinaţia cârdurilor de japonezi fotografic-meduzaţi înaintea *Meduzei*?!?) Şi că dintre toate *Bunăvestirile* văzute (întâmplător, am mers pe urmele unui bun prieten metafizician, care pregăteşte un eseu pe tema respectivă), cea botticelliană m-a covârşit de-a binelea prin divina-i, seducătoarea levitaţie de-o teatralitate superbă? Adică prin gradul de participare rafinat-dansantă a mişcărilor, în care, ca-ntr-o tiradă shakespeariană de luxuriantă, reciproc-magnetizantă ambiguitate, Îngerul dă să spună şi să sară, dar se reţine zeieşte în clipa supremă, în vreme ce Fecioara dă să-l respingă şi-l atrage, să se ferească absorbindu-i mesajul seminal, totul într-un mirific vârtej de

senzualitate şi sacralitate, de puritate, chemare tainică, predare inconştientă, posesiune nevinovată şi presimțire încercănată! O minunăție, ce mai!

Dar de cealaltă parte, am devorat *Strada*. Lumea.

Sunt convins că fiecare dintre dvs. ați fost în variate rânduri locuit sau cutreierat de sentimentul turistic al existenței. De acea minunată senzație de nonşalanță intangibilă, de paradoxală siguranță infailibilă, unde-i limpede că nimic nu te poate atinge şi nu cunoşti limitare de timp şi spațiu, unde Poliția funcționează invariabil pentru toți ceilalți, numai pentru tine nu, convingerea că poți rătăci oriunde, oricât şi oricum, că Dumnezeu a făcut lumea numai şi numai pentru tine.

Ei bine, eu am simțit deplin asta abia acum, în Florența. Nepăsătoarea libertate a flanării inconştiente printre comori zeieşti, secole, unicate. Tulburătorul firesc al mariajului dintre vârstele lui Cezar, Nero, Traian şi Giuseppe Armani. Dintre medievalitate şi Fellini, Renaştere şi Gucci, ghelfi, ghibelini şi Franco Zeffirelli. N-am să înțeleg niciodată de unde atâta *inefabil* în atâta *marmoră*, atâta imponderabil în atâta arhitectură gigantică, de ce tocmai în țara pastelor făinoase nu am văzut nici un trup gras cale de opt zile, pe scurt: cum devine carnalitatea soclul ideal al duhului şi cum se umple, aşa de natural, *materia* de chipul *invizibilului*.

Ce-i drept, am avut parte în aceste zile florentine de explozia teilor, împletită cu cea a unei flori literalmente dumnezeieşti care este (ni s-a spus la San Miniato, unde gemea văzduhul de splendoarea ei) gelsomina, neam cu iasomia, şi care te saltă numaidecât în narcoză, de-ți uiți părinții, casa, starea, firea, tot.

În plus, când să intrăm la Santa Croce, aud un flatant „nu sunteți dvs. omul care aduce cartea?", ceea ce avea să se transforme într-o sărbătoare vizuală de câteva ore, de tandră ospitalitate florentino-valahă. Era *Padre* Eugen Răchiteanu, născut în 1974 la Zăpodia, jud. Bacău, „sacerdotte dell'Ordine dei Fratti Francescani Minori Conventuali", plecat de zece ani din țară, om cu doctoratul în teologie la Roma, cu două cărți (*Visita guidata nella Chiesa Monumentale di San Francesco – Cortona* și *L'Icona. Sentiero tra visibile e invisibile*), grație căruia mi-am auzit cel mai frumos compliment din viață. Când m-a prezentat superiorului franciscan de la Santa Croce, un diplomat versat cât zece ministere de afaceri externe, m-am scuzat de felul cam zbanghiu în care arăt, spunându-i că nu poți prezenta zece ani câte-o carte zilnic rămânând cât de cât zdravăn. „Io sonno un poco pazzo", am adăugat eu, băiat cuminte, în italiana mea de baltă. Nu-i nimic, a zâmbit subtil monseniorul: „Anche San Francesco era un poco pazzo!"

La care, definitiv umilit, am închis ochii. Asta chiar că era prea mult pentru mine. Voiam acasă.

24 iunie 2010

Ascuțirea simțurilor în vară

Deplin conștient că mă expun unui ridicol nebun (dar și avid să-mi asum infantil riscurile cu pricina), m-am apucat în ultima vreme, în mai multe rânduri, să vorbesc unor tineri despre poemul lui Nicodim Aghioritul *Păzirea simțurilor*. Cel care-l fascina pe Eminescu pe când visa la isichasm. Un text vorbind despre tainica *răspundere* a ființei față de continua educare, cizelare, vindecare, *fermecare* a văzului, auzului, mirosului, gustului și pipăitului. Cele cinci puteri *senzoriale* ale energiei *spirituale* despre care ne povestea, cu harul său inegalabil, Ioan Alexandru în facultate: cum să nu lași să treacă nici o zi fără să stai măcar un sfert de oră în fața unui tablou frumos ori a unui apus de soare, fără să-ți predai auzul unei Cantate de Bach, ori să știi să asculți trilurile mierlei din fața casei, fără să-ți plimbi degetele pe mușchiul de pe coaja unui copac, sau pe spinarea vreunei pietre încălzite de soare, să-ți pui în balcon câteva smocuri de busuioc, mentă, mărar, rozmarin, un rând de regina nopții, câteva mușcate care să-ți spele privirile cu aromele și culorile lor...

Niciodată nu am luat în glumă astfel de îndemnuri (chiar dacă ele sună de obicei stupid, aproape grotesc în urechile sarcasmului juvenil, copleșit de insurgența radicalismului gerontofob, impetuos asumat), convins fiind că

văzutele atârnă de cele nevăzute, că inefabilul, diafanul, suavitatea şi imponderabilul *determină* volumele, substanţa şi greutatea, că, vorba Chinezului, „forma vasului depinde de golul din el" şi că, deci, ascuţimea simţurilor rotunjeşte armonia gândirii şi cuminţenia făpturii.

Pe urmă – le-am mai spus frumoşilor mei (acneici) adolescenţi cărora le etalam virtuţile bătrânului „gnothi se avton" –, *după* incursiunea autoscopică în ADN, musai să vă întrebaţi care dintre simţuri vă guvernează.

Uite, eu am observat, prin ani, că, de unde eram un insaţiabil al vederii, am ajuns un fanatic al auzului. Pe cât eram de absorbit în tinereţe de rotirea vizuală a vulturului pe culmi de munte, de negrul-verde uriaş al pădurii, pânzăria cascadelor, strălucirea macilor în câmpurile de grâu, arhitecturile mirifice ale flăcărilor în sobă, sticlirea vrăjitorească a ciupercilor otrăvitoare sub frunzişul umed, urmărirea norilor de sub umbra nucului, ori de lumina mierie alunecând durduliu, ca la Sadoveanu, pe „tăpşanele prăvălatice", pe atât de tare am ajuns un rob al îngenunchierilor auditive din preajma Paştilor. Atunci, la ţară fiind, mi se bulucesc halucinant în auz cucii, mierloii, cintezoii, prigoriile, lăstunii şi rândunelele, plus piuitul puilor de curcă din ogradă, clopotele şi toaca bisericii din deal, lipăitul pisicilor în tava cu lapte, scârţâitul carului, rotirea linguroiului în ceaunul cu mămăligă, ca să nu mai spun de îmbătătoarele ore ale vipiei de la prânz, în fâneaţă, când începe simfonia elitrelor, a lăcustelor, cosaşilor, greierilor, într-o fierbinte tăcere *asurzitoare*. Pur şi simplu, închizi ochii şi aştepţi să-ţi iei zborul.

Să vă mai spun de divin-odihnitorul susur nocturn al ploilor prin burlane şi pe acoperişul de şiţă, brusc inter-

sectat de împieptoşarea sonoră a cocoşilor la trei noaptea? De ritmica tocatului lemnelor, evantaiul lătrăturilor câinilor, plus mieunatul pisicilor, cotcodăcitul găinilor şi grohăitul porcului la ora mesei? De huruitul boabelor de porumb, sau al nucilor, în sac, ruginitul scârțâit al vârtelniței şi zuruitul lanțului de la fântână? De ronțăitul tenace, bursucesc, feeric sub stele, al şoarecilor din pod?

Ați stat vreodată să ascultați intens, fie şi doar câteva secunde, sfârâitul lumânării aprinse la mormântul bunicilor din deal? Sau lucrarea înverşunată a ciocănitorii în trunchiul copacului? Sau cum rup dinții vacii iarba şi cum o rumegă, cum țipă spre seară după muls, cum îi susură laptele în şiştar şi cum îşi linge vițelul, de-i înțelegi dintr-odată statutul de sfințenie indiană?

Tot discutând cu prietenii, în aceste zile de vară, despre „magia vizuală", „stilistica olfactivă" şi „coregrafiile auditive", am aflat, pe de o parte, o sumedenie de mici taine îndelung păstrate (care dintre ei adoră mirosul de iarbă proaspăt tăiată, teii, sulfina, mirosul frunzelor arse şi al castanelor coapte, cine-şi închipuie leonardeşte bătălii celeste pe harta crăpăturilor din tavan şi-a varului de pe pereți, cine atinge în transă catifeaua, inul, mătasea, brocartul, dar şi oțelul lucitor şi ebonita rece, cine se-mbată cu mirosul de lămâiță, mosc, lavandă, nisip încins, oregano, cine adoră orăcăitul broaştelor pe malul apei dimineața, suspină la trilurile privighetorilor, leşină la aroma cafelei, la vederea nuferilor pe lac, sau la atingerea blănurilor, indiferent de torcătoarea lor proveniență), iar pe de alta: că fiecare dintre aceste senzații inefabile are o cauză cât se poate de material-elementară, o determinare concretă, direct în patologie.

Potrivit iconoclaştilor care ne-au stricat sadic festinul, excesul rafinamentelor olfactive provine din deficienţele ficatului, reveriile auditive ar fi pendinte de ansamblul ORL, cutare extaze vizuale ţin de acromatopsie ş.a.m.d., adică tot felul de orori (şi urdori) prin care medicalul vrea să încalece metafizicul. Exact ca la 16 ani, când dumnealor voiau să ne explice pornirile ceresc-nărăvaşe prin excese hormonale...

Nu ţine, domnilor! Noi inspirăm extatic, precum tăuraşul Ferdinand, vă dăm semeţ la o parte diagnosticele, visând deja, în creierul verii, să ne înfigem dinţii şi nările în miezul unui pepene roşu, ţinut la rece-n fântână!

15 iulie 2010

Mici lecții de optimism estival

De câteva veri încoace, observ că am parte de tot soiul de exerciții de (occidentală) gândire pozitivă, de-a dreptul stupefiante pentru cioranocaragialianul din mine, filoxerat de catastrofism, scepticism agresiv și zeflemea suicidară.

Mai întâi au fost dragii noștri fini, Oana și Floricel (științe politice, medicină), stabiliți de zece ani în State, și care, după varii șicane birocratice, s-au aranjat cum se cuvine, cu bani destui, recunoașterea diplomelor valahe, casă zdravană, doi copii minunați, teze doctorale, publicații la Routledge, alintări administrative, vacanțe mirifice, ajutat din plin rudele rămase acasă... Tot tacâmul. Ei ne-au zdruncinat serios convingerea că de România se alege sistematic praful, amintindu-ne că, în cei zece ani ai lor de absență, au dispărut dughenele ce sufocau trotuarele, câinii vagabonzi, munții de gunoaie dintre blocuri, aurolacii din scările blocurilor, spectrul vadimist și spaima mineriadelor, în vreme ce tot mai mulți colegi de-ai lor își făceau nume, firme și chiar averi în Apus, tot mai multe vedete rock vin pe Dâmbovița ca acasă, lumea românească și-a redobândit, de bine, de rău, proprietățile, clasa de mijloc înflorește cu sau fară fițe, odată cu publicațiile glamour, filozofia vestimentară, financiară, eco-gastronomică... Ba chiar tu, reacționarul Dan C., uite că ai trecut

de la epistolă la e-mail, de la telefonul fix la mobil, de la buzunarul vanitos la carduri, de la cămăruța de bloc la dealul cu mesteceni vâlceni, de la vacanța prahoveană la cea lisboetă, florentină ș.a.m.d.

Booon – am încasat castana și am ricanat cu fiere, neputincios la replică!

Pe urmă, a venit valul apusenilor, adică al prietenilor francezi din Lille, pe care ni i-am făcut grație lui Mitterrand în primele luni ale lui 1990, când cu acțiunea „Offrez un livre à un ami Roumain". Orice daco-get putea cere orbește unui francez o carte. Noi am cerut o traducere din Vargas Llosa, ei ne-au dăruit volumul, eu le-am scris nu doar *merci*, dar și ce *uriaș nimic* va să zică Franța fără Eliade, Brâncuși, Cioran, Ionesco, Enesco, Lupasco, Vacaresco, Noailles, Coandă ș.cl., după care ei – copleșiți de-așa mândrețe de etnoCV – ne-au trimis pachete vreo doi ani, inclusiv cu miere, aspirine, ceai, zahăr, fulare, detergenți și cafea, mă rog, ca pentru o Rhodesie după revoluție. Apoi ne-au invitat la ei, unde am stat când separat, când împreună, dar i-am firitisit și noi, zece zile, în România, în 1999, când au învățat ce înseamnă cheful, francofilia, țuica galbenă și politica bizantină, chiolhanul și rusofobia, farnientele, mititeii, venerarea pe plai valah a lui Napoleon III, palinca, Branul, Feteasca neagră, Hurezii... plus Peleșul ca „benghi boghet" arhitectural pe lângă Chambordul dumnealor.

Ei bine, clanul Noirot din Lille a revenit pentru zece zile în România, după zece ani, în vara lui 2009, pe traseul: Bellu (pardon, vizavi, adică, unde *habităm* noi) – Mogoșoaia – Brașov – Sibiu, Rășinari, Cisnădioara, Păltiniș – Otopeni, zdrobindu-ne, cum vă spuneam, euroscepticismul

și, în genere, pesimismul planetar, în ideea că, „voilà, mon cher Dan, soyez d'accord" că, de-a lungul deceniului cu pricina, România a trecut de la aproape nimic la foarte mult, adică de la CEC la un imperiu bancar cu vreo zece diamante ale Marii Finanțe (austro-germano-franco-turco-greco-americano-portugheze) în coroană, de la micile alimentare, pline de gândaci, dintre blocuri, la o inflație de supermarché-uri, cu IKEA, Bricostore, Cora, Carrefour, Auchan, Metro, Kaufland ș.cl., v-ați mărit de zeci de ori consumul de parfum și mașini de lux, umpleți plajele din Balcic, dar și Insulele Azore, Ibiza, Tirolul, Copacabana, lumea bună se duce firesc la spa și la ski, țara-i plină de vile cu piscină, iar în fața blocului vostru, unde, în 1999, erau 17 Dacii (le număraseră, domnule!!!), acum au rămas doar două, restul fiind mașini germane, franceze, japoneze și americane.

Pe scurt, „unde-i catastrofa de care tot vorbiți voi?!?"

(Ce-i drept, tot uitându-se la televizor, Bérengère ne-a întrebat dacă toate posturile sunt legate de Ministerul de Interne, că prea vedea numai accidente, crime si tâlhării! „Păi ăsta-i leacul, zice ea – închideți televizorul și plecați cât mai mult prin țară, dacă vreți să scăpați de marasmul indus de media și să faceți infuzii de speranță..."!!)

Ce să (le) mai spun? Că una așteptam după jumătate de veac de aneantizare, și cu totul altceva – caricaturalul hâd, adică – s-a ales!? Că politicianismul ne-a pervertit iremediabil, consumismul ne-a tâmpit la nivel național, că nu mai suntem o etnie cu cod moral, ci o populație de pungași asistați de Stat, iar mass-media ne-a ucis orice urmă de bun-simț și speranță!? Că te simți inutil, pur și simplu vinovat că ești încă viu când ieși la pensie, ai

senzația că „țara te vrea mort", iar tot ce ține de meritocrație, spirit concurențial, demnitate profesională și frumusețe etică se sufocă sub talpa corupției generalizate, a neofanariotismului, clientelismului și nimicniciei!? Că generația mea supraviețuiește în absența ideii de viitor, în deriziunea grotescă a prezentului, cu tristele fantasme ale trecutului!? Și că mă doare al dracului să citez, pentru a subscrie cu lacrima-n gât, din cartea lui Gabriel Liiceanu, *Întâlnire cu un necunoscut*, pasaje precum acestea: „Românii de azi n-au *în comun* decât ceea ce exclude comunul și comunitarul: mitocănia lor, ura lor, individualismul, indiferența lor [...]. Câteva decenii de sărăcie ne-au topit orice urmă de virtute. Vorba nu știu cui: un sac gol nu poate sta în picioare [...]. Îmi iubesc țara ca pe un revers al ei, o iubesc pentru ce ar fi putut fi, pentru utopia ei, pentru ce nu va fi niciodată"!?

Și totuși, când să-ntind mâna după ștreang, cad peste admirabila carte *De ce m-am întors în România*, coordonată de Sandra Pralong, care, în neopașoptismul ei, îmi umflă peste poate optimismul etnoprofesional, după care prefir o dimineață de duminică, întâi august, în Muzeul Satului, unde mă fotografiez cu evrei sexagenari veniți la expoziția de artefacte a lui Pavel Șușară, dar și cu spanioli, italieni și francezi aduși în vizită de căpșunarii noștri – toți de-o jovială curiozitate estetică și o vitalitate românofilă de-a dreptul umilitoare pentru bietul nostru fatalism dâmbovițean.

Voi reveni, căci subiectul doare.

12 august 2010

Pentru un album cu Sinaia culturală

Dacă anul trecut îmi începeam cartea despre Cioran în vila Noica de la Păltiniş, la doi paşi de Răşinari, unde altundeva era mai firesc să croiesc un eseu despre corespondenţa lui I.L. Caragiale, de nu la Sinaia? Mă rog, se putea şi-n *republica* Ploieştilor, ori, şi mai aprig, la Berlin, acolo unde ni s-a dăruit cea mai intensă jubilaţie epistolară a senectuţii, cea mai ghiduşă voluptate a îmbătrânirii din literele „daco-romane".

Dar Sinaia este un nod vital în codul hedonismului caragialian. Sinaia Peleşului, a lui Carmen Sylva, Alecsandri şi Claymoor, Sinaia trenurilor de plăcere şi a seratelor muzicale, a mamiţelor, domnilor Goe şi „drumului prăpăstios către strada Furnica", dar în special Sinaia demulţi-slăvitului Gh. Matheescu, patronul delicateselor şi colonialelor, ale cărui mărfuri fine (icre moi tescuite prima, halva ş.a.m.d., la rivalitate, în haremul papilar caragialian, cu băcănia „românului întreg, bădia Drăgănescu" din Iaşi), alintau fantasmele gustative caragialiene, hărţuite de dulce-amara „franzelă a exilului"!

Asta, ca să nu mai spun că în cuprinsul mănăstirii din Sinaia, lângă icoanele lui Pârvu Mutu Zugravul, îşi doarme somnul de veci Take Ionescu („Tăchiţă Gură de Aur"), ultima iubire a sexagenarului Caragiale, cel care a generat

textul-cheie pentru descifrarea psihologiei, a complexelor de-o viaţă ale acestuia, complexe mai mult sau mai puţin mascate, *caligrafiate*, pe scena şi-n culisele operei. Anume scrisoarea către Delavrancea din 15 februarie 1908, cu hotărârea „cinicului Caragiale" de-a se înscrie în partidul lui Take Ionescu: „Nu crede că-mi fac cumva iluziune că voi găsi acolo unde mă duc vreo strălucită compensare la adversitatea care m-a bătut pân-acuma. Mă voi mulţumi cu foarte puţin. Acolo cea mai mică atenţiune, o privire binevoitoare, o strângere de mână, dată nu în silă cu un singur deget fricos de mânjire la contactul plebeian, mă vor plăti de extrema nesocotire sub apăsarea căreia am îmbătrânit [...] Gândesc că Take, cum îl ştiu om bun, mă va pune la masa lui, bogată ori săracă, în cel din urmă loc din coadă, mă va pune însă la masă – între meseni."

De ce nu are Sinaia un album somptuos, ori măcar un ghid istorico-literar cuprinzător, editat în română, germană, engleză şi franceză, cu toată puzderia reperelor sale culturale? – iată întrebarea care-mi harponează fiecare săptămână petrecută acolo, de câteva ori pe an, din 1996 încoace, nesmintit în vila *Mureşul*, pe Furnica 73, la dom' profesor Mircea Ivan.

Un oraş *monarhic*, dezvoltat împrejurul fascinaţiei exercitate de Carol I, cu tot ce ţine de epicureismul high-life-ului, unde era lege nescrisă ca toate VIP-urile politice, financiare, judiciare, artistice, religioase, militare, gazetăreşti etc. ale Valahiei să-şi construiască, ori să închirieze, vile cât mai arătoase, pentru a se arăta cât mai dichisite înaintea Măriei Sale. Citeşti zeci de volume de memorii şi dai la tot pasul de relatări sinaiote despre a căror localizare

actuală nu ştim nimic. Unde este casa lui Iorga, cu brazii seculari, de unde l-au răpit legionarii? Unde au stat mareşalul Antonescu, Argetoianu, Gafencu, Gigurtu, Zarifopol, C. Angelescu, Djuvara, Delavrancea, Cămărăşescu, Eugen Cristescu, Miron Cristea, Ghiculeştii, Cantacuzinii şi alte zeci, sute de nume (familii) de acelaşi calibru? Care este istoria Mănăstirii, a Cazinoului, a Stânii Regale (*y compris* „stânca lui Franz Joseph"), a Pelişorului, Cumpătului, a marilor hoteluri ş.a.m.d.? Oare să nu se găsească o energie „riverană" aptă să se înhame la coordonarea unui zdravăn colectiv de istorici care să treacă mult dincolo de limitele celor câteva albumaşe color, tip ONT, ce fac, oarecum jenant astăzi, fala vitrinei celor două librării de pe „faleza" urbei? Istorici, arhitecţi, muzicologi, literaţi, genealogişti, arhivişti, specialişti în evoluţia politicii şi artelor româneşti, plus câţiva fotografi simpatetici, bine struniţi de o *sfântă determinare* aidoma treimii care a păstorit *Dicţionarul scriitorilor români* (Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu) ar face fain-frumos într-un an o monografie sinaiotă de toată frumuseţea. Ce naiba, pardon de expresie, la Sinaia, în minunata casă a lui Iorga, trăiesc Alina Mungiu şi Andrei Pippidi, al căror oaspete, cu onor şi plăcere, am fost. E cu neputinţă ca oameni ca ei să nu palpite la aşa un proiect, unde eu i-aş vedea implicaţi şi pe Ion Bulei, Emanuel Bădescu, Florin Andreescu, dar şi Casa Regală, ca să nu mai spun de BNR, tradiţională forţă de recuperare a patrimoniului arhitectural-cultural-religios. (Nu mi-ar ajunge spaţiul a trei rubrici să rezum fabulaţiile turistico-financiare iscate printre muşteriii restaurantului – prevăzut cu doi reni, o capră cu

doi iezi şi-o turmă de domni Goe infernali – de vila BNR de la Stâna Regală...)

Şi ce oficialitate – primăria, Biserica, jandarmeria, poliţia, partidele politice, mass-media locală, hotelurile, restaurantele, patronatul de una, alta, Cazinoul, CFR-ul, SRI (care deţine vile dulci în zonă), başca Institutul Cultural Român – nu şi-ar dori să contribuie la finanţarea unei aşa mândreţi hedonist-eficiente!?

Exact despre asta vorbeam, la jumătatea lui august, cu o virilă variantă de Jean Marais sexagenar, un năvalnic bărbos călare pe ATV, cu aer de *flower power* şi Woodstock, dl Mircea Sârbu, care m-a oprit amical în faţa Cabanei Schiorilor, mi-a expus ispititor proiectul de resuscitare a *cercetăşiei* de altădată, pentru a-mi comunica apoi entuziasmul doamnei Maria Berza faţă de proiectul „Sinaiei culturale" descris mai sus.

Iată, mi-am spus, un abur de început. Poate-or da zeii Sinaiei şi s-o alcătui cândva un fain costum editorial acestui oraş „ca un stomac", oraş al dulcilor plăceri cu panaş, de la Oppler şi Matheescu la Mazăre, Manolescu, Voinea şi „Villa Mândica"... fie şi în absenţa lui Mişu locotenentul, acel „mucalit al dracului" care „cântă teribel" şi-o face pe încă juna madam Georgescu din *Tren de plăcere* să exclame bovaric (a doua zi): „Ah! mamiţo! menuetul lui Pederaski... mă-nnebunesc!"

9 septembrie 2010

Deznădejdea ca ultim refugiu

Trăiesc de-o viață din citit și scris. Din biblioteci, arhive prăfoase, excerpte, manuscrise, dactilograme, șpalturi, corecturi, dedicații. Din cronici, recenzii, studii și eseuri, ca și din lene contemplativă, rumegare de idei, boierească (inevitabila) ardere a gazului și fantazare cât cuprinde. În cazul nostru, cele nevăzute, meta-fizicele, fac *substanța* și temeiul celor vizibile. Trebuie să te porți cu mintea ta – cu fantasmele, erudiția, reveriile și farmecul reflecției – exact ca dansatorul și fotbalistul cu gleznele, ca violonistul și pictorul cu mâinile, ca tenorul și soprana cu gâtlejul, ca zugravul cu bidineaua sau ca țăranul cu hârlețul și sacii. Meseria ta, a noastră, e duhul.

Iar cu fâpturi de-o așa eterică întrupare (firește că nu de mine este vorba întâi de toate!) nu ține să te-atingi cu cizma și cazmaua. Cum poți, tu, Stat român, să-mi ceri să mai predau cu dulce seninătate, la școală, romantismul, să dirijez ca un zeu o simfonie divină, să-mi dau doctoratul cu expresionismul bogumilic blagian, să prezint zilnic ori săptămânal, la radio și televiziune, cărți de poezie, romane, religie, politologie și filozofie, facând piruete savante sau gingașe prin istoria ideilor, dansând ca fachirul printre stiluri, curente și școli de gândire, ori urcând pe scenă, seară de seară, deghizat în Hamlet, Tartuffe sau Rică

Venturiano, când tu – Statul român! – mă hărţuieşti, mă umileşti, mă şantajezi, îmi joci nervii în picioare şi mă ameninţi de luni de zile, de dimineaţă până seara, ca pe ultimul găinar, cu spectrul distrugător al Fiscului, cu demonii ghişeelor, declaraţiilor de venituri şi procentelor sufocante?!?

În acest nenorocit război al Statului român cu Naţiunea română, unde spitalele arată şi miros a cavou, iar eutanasia pasivă se practică la scară naţională, unde şcolile sunt la un pas de cârciumă, puşcărie şi bordel, iar mass-media urmăreşte cu diabolică tenacitate cretinizarea maselor şi ţiganizarea generală, e limpede că, faţă de cele intelectuale, domină calibanismul.

Altfel spus, misologia. Doxofobia. Ura faţă de inteligenţă. Alergia la cultură, frumuseţe şi bun-simţ. Instinctualitatea bestială înzestrată din plin cu fobia la cumpătare meditativă şi eleganţă logică, în numele copitei, coarnelor şi balelor turbate. IMGB-ismul sinistru de la începutul anilor '90 care pur şi simplu turbează la ideea de elită, rafinament, creaţie spirituală, armonie sufletească.

Pe de-o parte, unde te întorci, dai de fatalism şi disforie, de spectrul falimentului, al ratării personale şi disperării colective, de anxietate, nevroze, nesiguranţa zilei de mâine, divorţuri, avorturi, eşecuri, lehamite, sinucideri – totul într-o aiuritoare familiarizare cu dezastrul.

De cealaltă parte, nu trece zi să nu auzi că acei 30 sau 100 de lei pe care-i primeşti pe un articol vor avea parte de 16, ba de 24, ba de 30 sau 35 la sută impozit, şi că va trebui ca tu, scriitor şi gazetar opărit, să stai lunar la trei cozi, decavându-te să-ţi exfoliezi ceapa degerată, în vreme

ce faianţarul, cizmarul, croitorul, zugravul, lăcătuşul, depanatorul TV, reparatorul de ţevi şi, în general, toată liota muncitorească umflă diafan, fără contract, chitanţe şi, fără să clipească, zeci de milioane, în totala sfidare a normelor fiscale. Asta, ca să nu mai spun de manelistul care ia-n trei minute cât iei tu într-un an şi stă călare pe Merţan în vila cu piscină dând vânjos cu sâc dintr-un Isarlâk de care nu mai poţi nici să râzi, nici să plângi.

Pe fondul ăsta mi-a fost dat să citesc, în nr. 340, din 19 august, al *Dilemei vechi*, în dosarul dedicat Speranţei, articolul năucitor al lui Mircea Cărtărescu, intitulat (inexplicabil pentru mine) *Entry*.

Poate cel mai admirat şi invidiat scriitor român de azi, de la adolescenţi la pensionari, tradus în douăzeci de ţări, multipremiat, călătorit, editat, reeditat, dramatizat şi comentat cu fervoare în toată Europa, poet, prozator la doi paşi de Premiul Nobel, eseist, cadru universitar, editorialist şi familist fericit, cu doi copii minunaţi, burse anuale în locuri de răsunet, de mult devenit capitol intangibil de dicţionar şi istorie literară, ajunge să scrie aşa: „Am cincizeci şi patru de ani [...]. Mi-a rămas, deci, o treime de viaţă [...]. Am motive să cred că tot ce a fost bun s-a dus şi că va trebui de acuma să mă pregătesc pentru cine ştie ce încercări [...]. Apogeul vieţii mele a fost la patruzeci de ani. Atunci am fost sus de tot, atât de sus cât mi-a fost dat să ajung. [...]. Lumea s-a schimbat tulburător, ce era sus e acum jos, ce era de valoare e acum gunoi [...]. Pentru mine, viaţa nu înseamnă contemplarea norilor, ci însăşi munca mea, fără de care nu simt că trăiesc [...]. Am căzut la testul vieţii [...]. Mă privesc acum: un om de

cincizeci şi patru de ani care, probabil, n-a făcut nimic adevărat în viaţă..."*

Pentru ca jubilativul Mircea Cărtărescu – ludicul parodic, seninul oniric, beatnicul insurgent atras de suprarealism şi psihedelic – să ajungă un degustător atât de înverşunat al apocalipsului propriu, a fost nevoie de o Românie pe măsură. De dispreţul naţional faţă de cultură, inteligenţă, talent. De desconsiderarea flagrantă, ostentativă, a spiritului şi ethosului artistic.

Cine, cum şi cât îşi asumă o atare vinovăţie faţă de, iată, cea mai severă expresie a fragilităţii noastre?

O *Vinovăţie* care ne alungă medicii, ne alienează profesorii, ne exportă absolvenţii, ne alterează religia, ne profanează arhitectura, ne sfidează cultura, ne batjocoreşte agricultura, ne atrofiază musculatura etică, ne îndrăceşte şi ne livrează nevrozei suicidare!

Pare că deznădejdea – supremul păcat, după judecata vechilor Părinţi! – ne-a devenit supremul refugiu.

E drept?

Nu e drept.

Dar aşa pare că este!

16 septembrie 2010

* V. şi Mircea Cărtărescu, *Ochiul căprui al dragostei noastre*, Humanitas, Bucureşti, 2012.

Nevinovată plângere de milă

Anul acesta, în martie, am publicat în *România literară* un sfios, dar hotărât, lamento („Suavă înlănţuire de orori") pe tema amarului destin al criticului literar obligat să-şi câştige pâinea ca vidanjă a mizeriilor hiperetalate de literatura la zi, de la noi şi de aiurea. O literatură alergică la normalitate, la tot ce ţine de firescul sentimentelor, valorile tradiţionale, patrimoniul psihosocial, pe scurt: de *suflet* şi forţă *reflexivă* – şi aprig nesăţioasă întru slujirea cultului devianţei: erezie, abjecţie, patologic. Unde întorci pagina, dai de copii abuzaţi, sinucigaşi, felaţii, lesbianism, fetişism, narcomanie, alcoolism, transsexualitate, demonism, necrofilie.

Când ai, de peste zece ani, obligaţia să citeşti cel puţin o carte pe zi, dând seamă public de efectele lecturii, faptul că în doar câteva luni ţi-e dat să treci din homosexualitatea lui Gide şi Tennessee Williams în diabolicul arhitecturant ce încrâncenează lectura unui roman precum *Hawksmoor*, de Peter Ackroyd, înotând prin mâzga profanatoare din *Mutilare* a lui Dan Stanca, torţionările din *Ochiul şi pulberea*, de Liviu Bârsan, suita bestială, cu violuri în lanţ şi dezvirginări cu degetul din *Ana Maria şi îngerii* a lui Radu Aldulescu, sexualitatea debordantă a unui Hanif Kureishi (*Am ceva să-ţi spun*), îndelung degustător de Henry Miller,

cadrele misofile, surfilate înnebunitor, din *Tăiței chinezești*, de Ma Jian, sau *Rădăcina de bucsau* a lui O. Nimigean, ca să nu mai spun de grozăviile lui Stephen King petrecute în latrine ori pe plajă, cu fantome debusolate și pisici asasine (*La asfințit*) – apoi asta numai plăcere nu e!

Să vă mai spun cum se adaugă la cele citate muntele de zgură al memoriilor lui Adrian Marino, cazanul de smoală care este dosarul de Securitate al lui Dorin Tudoran (*Eu, fiul lor*) și cărți precum *Zaira*, de Cătălin Dorian Florescu, *Planul infinit*, de Isabel Allende, *Mesagerii ploii*, de Ismail Kadare, *Firesc*, de Petru Cimpoeșu, *Scotch*, de Ioana Bradea, *Poemele secretarei*, de Ștefania Mihalache și încă vreo zece romane cumplite, unde numai de tihnă și alinturi autumnale n-ai parte?!? Și că, într-un așa context, *Funeralii fericite*, de Adrian Lustig, m-a fericit prin colecția sa de gaguri șampanizate (împletind comicul de replică și situație cu cel de caracter, într-un savuros amestec de *Amélie Poulain*, *Titanic vals* și *Două loturi*)!?

Văzând că astfel de crize mă încearcă periodic, mi-am spus că, poate, la urma urmei răul o fi, în egală măsură, și înlăuntrul așteptărilor mele. În ce-ul care se îndreaptă somnambulic spre dizgrațiosul hipnotizant. Pe de altă parte, cred că oricine dintre domniile voastre mă va contrazice la iuțeală cu o grămadă de lecturi euforizante. E drept că până și mie mi se mai întâmplă astfel de surprize (mai ales cu opurile motivaționale). Oricum ar fi, nu pot nega disparitatea flagrantă și hărțuitoare dintre cărțile aducătoare de liniște și invazia mizerabilismului.

O invazie despre care, ce-i drept, am scris în ultimul deceniu până la sațietate și ridicol, astfel încât risc să devin omul unei fixații. Or, eu cred că... am ceva mai multe!

„Încearcă şi tu să vorbeşti o perioadă numai de chestiile plăcute!" mi-a spus un prieten expert în gândirea pozitivă şi mare duşman al masochismului mioritic.

Iată de ce mă precipit să-mi fac publice bucuriile estetice din ultima vreme.

Ele încep cu eleganta, boiereasca etalare de sine care este *Amor intellectualis*, romanul de formare a personalităţii acestui rafinat degustător de psihologii (şi situaţii) alambicate: Ion Vianu. Poate cea mai spectaculoasă irumpere – dinspre interbelic – în lumea literelor noastre, de vreo 15 ani încoace, după cum îmi tot spune(a) Tania Radu, iar eu, nătâng şi răzbunător, ezitam s-o cred. (De ce răzbunător? Ion Vianu, căruia i-am recenzat cu însufleţire în 1994 „amintirile în dialog" cu Matei Călinescu, m-a încruntat iremediabil acum câţiva ani, atacându-mă pentru, vezi Doamne, homofobie, detectând în scrierile mele referinţe apte să intre într-un eventual decalog talibanic pe malurile Dâmboviţei! *Tiens, tiens!* Şi uite-aşa se face că nu i-am citit nici *Investigaţiile mateine*, nici *Caietele lui Ozias*...)

Nu că m-aş descrunta neapărat acum, însă trebuie să recunosc: mai rar aşa îmbăiere căftănită ca în acest „roman al unei educaţii", cu subtile trimiteri la psihanaliza „tatălui castrator", cu sinceriţăţi uneori crude, incomode dezvăluiri de sine şi captivante aliaje de boemă dionisiacă pe canava apolinică (pe care le avea, bine camuflate, şi aulicul goetheean Tudor Vianu, cel care consuna la tumultuoasele frenezii barbiene şi care, ajuns în India, nota cu fervoare în *Jurnal* că „în biblioteca universitară din Bombay zboară rândunele..."!). După ce voi recupera handicapul bibliografic, promit să revin.

Urmează seara de 16 septembrie crt., când am văzut filmul lui Radu Muntean *Marți, după Crăciun*, care m-a căpiat, pur și simplu, de plăcere. Mă rog, accept oricâte castane din partea amicilor care, în fața sălbaticului meu veleitarism cinematografic, m-au acuzat că n-am văzut nici *Boogie*, nici *Hârtia e albastră* și că tot așa m-am extaziat infantil anul trecut, când mi-am vărsat în *Idei în dialog* admirația pentru (atunci, dramaturgul) Mimi Brănescu, după ce omul făcea de multă vreme săli pline la teatrul ACT. Și ce? n-am și eu dreptul să mă bucur copilărește? Musai să intru-n toga și coturnii specialistului firoscos, ca să spun că tăcerile lui Brănescu sunt (adică *spun*) cât grimasele lui Robert de Niro și că figura lui *semnifică* tot atâta cât excepționalul *body language* (a.l.ș. dixit) al lui Dragoș Bucur din *Polițist, adjectiv*?

Gata spațiul.

Dar dacă tot m-am pornit, revin joia viitoare. Vezi dumneata că, precum Catindatului din *D'ale carnavalului*, în interval de conversație mi-a trecut durerea de măsea... fie ea și *nevinovată*.

30 septembrie 2010

Viața la nișă

„Îmi vine mereu în minte gândul că am trăit ca un om *fără o țară a lui*. Nevrând să mă exilez, a trebuit să inventez un subterfugiu, să creez un teritoriu pe măsura ultragiului suferit, să-mi confecționez o patrie de buzunar. Așa s-a născut «patria mică», citadela din cartierul Cotroceni, mai târziu, când și când, Pălținișul și, în sfârșit, oamenii pe care i-am iubit și care mi-au jalonat viața. Nu am avut sentimentul participării la o comunitate mai vastă. România-cea-furată-de-comuniști nu a fost niciodată *patria mea*, una în care să mă recunosc și căreia să simt că-i datorez ceva. Țara care oficial trece drept «a mea» este aceea care mi-a frânt destinul, care mi-a pus viața în dosar vreme de douăzeci de ani, care m-a hăituit, care ne-a asmuțit pe unii împotriva altora, care m-a transformat în obiect al urii, care m-a cenzurat, care mi-a interzis să umblu și să vorbesc liber.

Și totuși, aveam nevoie de-o țară. Izgonit din prezent, am luat în brațe o fantasmă: trecutul, România lui Carol I și România interbelicului, țara bunicilor mei, apoi a tinereții părinților mei, a tinereții Monicăi și a lui Virgil. Acestei Românii i-am rămas fidel."

Aceasta este pentru mine cea mai tulburătoare notație din jurnalul lui Gabriel Liiceanu, *Întâlnire cu un necunoscut*,

2010, pp. 294 ş.urm. Am citat cu (amarnică) voluptate, fiindcă rezumă starea multora dintre noi, atât în ceauşism, cât şi – oroare! – în prezentul cel mai concret. Oare nu retrăim tot mai acut senzaţiile de umilinţă, stupoare şi furie neputincioasă, de resemnare larvară şi exasperantă inutilitate, încercate atunci!? Oriunde umblu şi discut cu unii şi alţii, prin piaţă, magazine, redacţii, metrou, în vizite banale ori simandicoase, la ţară sau în edituri, corul lamentaţiilor mă proiectează direct pe mormanul lui Iov.

Până nu demult persiflam deprimismul şi declinologia care domină la francezi, citând maliţios chestia cu „Franţa, second hand power" şi amuzându-mă sardonic de cum scrie *Paris Match*-ul despre „la faillite américaine" în timp ce aplaudă în deplină inconştienţă tangourile ruso-chineze. Pe urmă am înregistrat, tot mai agasat, catastrofismul etalat în mass-media de pretutindeni: când nu e sperietoa-rea cu încălzirea globală, care va topi gheţarii şi va îneca planeta, hopa, vine baubaul cu 2012-le din calendarul mayaşilor, iar, mai nou, ciocnirea Căii-Lactee cu galaxia Andromeda „în mai puţin de patru miliarde de ani", cum suna, ridicol-apocaliptic, zilele trecute tonul unui specialist la National Geographic. Pentru ca, apoi, aproape să nu treacă zi fără să ţi se picure-n auz deja arhicunoscutele formule mioritice „România nu are nici un viitor", „în câteva luni intrăm în incapacitate de plată", „ne pleacă toate valorile", „terorismul sindical ne spânzură de-a binelea", „dracu' se mai duce-n 2012 la alegeri" şi altele asemenea.

Ca să fiu, totuşi, drept, cum te rupi de ştirile TV şi de masochismul valah, luând-o spre nord-vest cu maşina,

cum vezi buna înclinare a balanței întru binecuvântata înțelepciune încorporată-n sloganul „nu-i dracu-așa de negru!". Lume deschisă la minte și iute adaptată, care detestă neputința lăcrimoasă și spectrul stupid al drobului de sare de pe sobă, grădini și ferme profitabile, investiții în Ungaria, concedii faine (bașca spitalizări) în Austria, insolite inițiative administrative, solidarizare (asociere), inventivitate financiară, totul, firește, în paralel cu Statul, ori în ciuda lui. Cum sună telefonul din Ardeal, cum știu că aud ceva de bine. Aceiași prieteni transilvani care-mi spuneau în marasmul bucureștean din primii ani post '89 să las naibii ziarele și televizorul, fiindcă „dincolo de Chitila lumea-și vede de-ale ei, nimeni nu are treabă cu vâltoarea politică a Bucureștilor", mă invită surâzător acum la tot soiul de sindrofii legate de o reușită sau alta, cu o încredere în viitor de-a dreptul amețitoare pentru viermuiala noastră, care-și tot plânge de milă într-o abulie ce frizează cretinismul.

Dar spectacolul cel mai excitant pentru mine este amploarea extraordinară pe care a căpătat-o viața la nișă. Și nu doar printre oamenii cu dare de mână, cu vreo trei luni de vacanță pe an, petrecute între Balcic, Noua Zeelandă, Scoția și Tenerife, ci până jos, la pescarul pensionar, cu câteva sute pensie, un porc, un câine și trei găini în ogradă. Nu mai spun de câtă lume a scos televizorul din casă (lucru notat nu demult în *Dilema* și de Cezar-Paul Bădescu), ori se rezumă la *axa* TVR 2–Cultural–Discovery–Mezzo–Viasat History, preferând să-nchirieze bine mersi DVD-uri. Dar văd tot mai multă lume cultivându-și la modul binecuvântat maniacal hobby-urile (grădinărit

extatic, bucătărie jubilativă în siajul lui Jamie, filatelie, fitness, cartofilie, anticărie, fotografie, climbing, bricolaj, trasee în Alpi la 60 de ani etc.), hotărând să-şi serbeze ziua de naştere în fiecare an într-o altă ţară, apucându-se la 50 de ani să-nveţe limbi străine, să cânte la muzicuţă sau la acordeon, ba luând şi cursuri de dans, de ski, de croitorie.

Pe scurt: cultivând *schimbarea* ca metodă antidepresivă, în dulce-sadica ignorare a storcoşelii înconjurătoare, găsindu-şi motivaţii de recalibrare dintre cele mai fantasmagorice în ochii mei de paseist îndărătnic. Ba încă am, să ştiţi, chiar şi un workaholic la modul japonez. (Ce-i drept, faţă de voga – terapeutică, nu zic nu, însă devastatoare – a shoppingului, scorul e cam de-o mie la unu.)

România ne tratează ca o mamă vitregă. Scârba calibanică a proletarilor care-n infernalele autobuze şi tramvaie ale ITB-ului ceauşist îi îndemnau pe bieţii intelectuali sufocaţi „să-şi ia maşină mică, dacă nu le convine" s-a cuplat cu fesenismul gospodinelor care i-au aplaudat pe mineri, pentru ca acum să decreteze fioros: „cui nu-i place aici – să se ducă dracului în America!"

Astfel încât, (să) ne căutăm fiecare „patria mică" despre care scria Liiceanu. Viaţă la nişă, într-un „popor deştărat" – o spune tot el – în aşteptarea implacabilei „demisii a organelor", cum sună definiţia cioraniană a bătrâneţii.

21 octombrie 2010

Case literare din Bucureşti

Uite că ţi se mai împlinesc şi unele visuri editoriale. Mare lucru-n coşmarul general!

Pe lângă mult (şi inutil) speratele istorii ale uniunilor de creaţie, am reclamat de mai multe ori în ultimii douăzeci de ani incredibila absenţă a ghidurilor culturale bucureştene, a albumelor cu casele memoriale şi statuile existente în oraş, ca şi cu monumentele funerare scriitoriceşti din Bellu şi alte cimitire. Or, anul ăsta au apărut sinteza Victoriei Dragu Dimitriu *Poveşti cu statui şi fântâni din Bucureşti*, la Editura Vremea, frumosul album *Panteonul Naţional*, vol. II, de Bogdan Peter Tănase, Ioana Manolache, Paul Filip, la Editura Tradiţie (care scanează cimitirele Bucureştilor şi ne dă lista comentată a monumentelor istorico-artistice de acolo, cu o puzderie de fotografii) şi bine-venitul excurs coordonat de Radu Călin Cristea, la Muzeul Naţional al Literaturii Române, prin vreo două sute de locuinţe scriitoriceşti din istoria literară a Capitalei (*Literaturile Bucureştiului, sau Despre memoria fără amintiri*, fotografii de Ion Lazu şi Dan Vatamaniuc).

Despre acesta din urmă scriu acum, fiindcă mi-a turnat cu boierească mărinimie în cupa amintirilor o sumă de nostalgii catifelat nimerite în aerul tomnatic zgribulit de afară.

Am copilărit la câteva străzi de casa lui George Bacovia, la doi paşi de Şoseaua Giurgiului (ba chiar de câteva ori i-am cărat sifoane doamnei Agatha, pe când straniul Gabriel îi făcea curte maică-mii), am bătut adesea Mărţişorul lui Arghezi, dar cel mai mult am străbătut aleile cimitirului Bellu, de la Eminescu, Caragiale, Coşbuc, C.A. Rosetti şi Macedonski, la Iorga, Maria Tănase şi Labiş, fiecare deceniu din viaţă avându-şi propriile repere pe harta afectivă: Iulia Hasdeu, Cantacuzinii şi Ionel Teodoreanu la 16 ani, Emil Botta, G. Călinescu şi V. Voiculescu la 20, Gavrilă Marinescu, Dan Botta, Madgearu la 30, Preda, Nichita, Paleologu, Gina Patrichi şi Mircea Nedelciu mai târziu...

Cutreier cu privirea albumul coordonat de Radu Călin Cristea şi observ că Paul Georgescu (în cămăruţa căruia m-am lăsat cu masochistă fervoare, seri de-a rândul, asfixiat de fumul de ţigară, fascinat de cinismul şi sarcasmele sale) stătea pe aceeaşi stradă, Sf. Constantin, cu Cella Serghi şi Felix Aderca, după cum mă doare comparaţia pe care inevitabil o faci între locuinţele interbelicilor, dacă nu luxoase, în orice caz decente, onorabile, atrăgătoare (vezi Sadoveanu, Călinescu, Alice Botez, Ion Barbu, Jean Bart, Ion Biberi, Cartojan, Camil Petrescu, N.D. Cocea, Pompiliu Constantinescu, Al. Rosetti, Paul Zarifopol) – ca să nu mai spun de Ion Ghica, Ion Luca şi Mateiu Caragiale, Titu Maiorescu, Tudor Muşatescu –, şi nenorocitele blocuri comuniste în care le-a fost dat să trăiască unor Cezar Baltag, Leonid Dimov şi chiar Nichita. Mă rog, cu excepţiile nomenclaturii de rigoare, precum Beniuc, Bănuţă, Ivaşcu, Stancu, Ralea, Camilar.

Alunec brusc în amintiri şi mă văd, student ardent şi timorat, împreună cu Tania pe Belgrad nr. 5 la Ioan şi

Ulvine Alexandru, într-o casă cu cinci copii, unde orga lui Bach tuna şi fulgera peste rafturile cu *Patrologia* lui Migne, apoi în văgăuna misterioasă a lui Sergiu Al.-George, în bârlogul sufocat de bucoavne al anticarului Sterescu, călcând sfios printre enigmele cultivate de Gina Argintescu Amza, lăsându-ne alintaţi cu divinele îngheţate ale doamnei Lisette Daniel (plus Max motanul tronând în centrul mesei), văduva lui Brunea-Fox, ori mângâindu-l pe Red, princiarul motan al Danei Dumitriu, în acelaşi bloc de pe Dionisie Lupu în care m-am contrat pe teme eliadeşti cu Ov. S. Crohmălniceanu.

În blocul scriitorilor de pe Apolodor, bine reprezentat aici, am călcat cândva, cu spaimă muzeală, în sufrageria lui Eugen Simion, altă dată, fără să vreau, în holul Mariei Luiza Cristescu, dar şi cu niscai daraveri domestice la Laurenţiu Ulici.

O vizită halucinantă i-am făcut împreună cu Mioara Apolzan „arheologului literar" Paul Sterian, într-un bloc pe la Obor, care ne-a aiurit cu teoria „carcasierilor", cum că Poe era carcasa generalului Pomutz, Beethoven era Eftimie Murgu şi alte năzdrăvănii delirante. Răsfăţaţi intens am fost în primitorul apartament al lui Savin Bratu din blocul „Casata" distrus la cutremurul din '77, acasă la Florin Mugur, lângă biserica Sf. Spiridon Nou, la poalele dealului Mitropoliei, la Agopian, în zilele de Sf. Ştefan – în casa lor de la cucurigu, vizavi de cinematograful Cotroceni – la Radu Tudoran, pe Şipotul Fântânilor, unde am văzut filmul lui Barbăneagră cu Eliade, sau la Mircea Nedelciu, în Piaţa Lahovary colţ cu Dionisie Lupu, unde mi-am ipostaziat mental atmosfera de la party-urile criterioniştilor.

Şi încă mi se prefiră alene pe ecranul interior serile îndesat livreşti cu Victoria Ana Tăuşan şi Marin Bucur, în cămăruţa lor din blocul de pe Avrig, vodca Smirnoff, cu pai încorporat, de la George Muntean, vizavi de Liceul „Iulia Hasdeu", coniacul franţuzesc sirotat la Emil Manu, într-un bloc vechi situat undeva între străzile Roma şi Căderea Bastiliei, rafinamentul ameţitor cu care ne-a primit întotdeauna Alexandru Paleologu în atemporalul, seducătorul său apartament de pe Armenească, divinele cafele drese de „Ţumpi", soţul doamnei Zoe Buşulenga, în tihnita casă de pe Semicercului, platourile cu joffre devastate în coticitul apartament al lui Arşavir Acterian din Piaţa Dorobanţi, înfriguratele aprovizionări cu John Le Carré (şi nu numai) cu care se lăsa fiecare vizită la B. Elvin, pe Masaryk-fostă-Fucik, multele dimineţi în care m-am înfruptat nesăţios din bibliografia generaţiei '27 acasă la Mircea Handoca, pe Latină, într-o casă ieşită parcă din prozele „adolescentului miop"...

Oh, gata, nu vă speriaţi, am trecut de moara lui Călifar. N-am să fac aici inventarul tuturor locuinţelor literare în care am poposit frenetic trei, patru decenii, deşi tare-mi dau ghes la aşa ceva drăcuşorii ascunşi în cotloanele memoriei.

Ce voiam, de fapt, era să salut albumul de la MNLR şi să le sugerez editorilor o carte echivalentă dedicată mormintelor scriitorilor din Bellu, Sf. Vineri, Străuleşti ş.a.m.d. Ele de ce să nu-şi afle liniştea între coperte?

În fond, ce mare distanţă separă biblioteca şi masa de scris de aleea X, figura Y, unde scapi, în sfârşit, de întristare şi suspin!?

28 octombrie 2010

La urbanismul hărtănit, hărțuit și neiubit

Nu știu ce mai așteaptă paseismul bucureștean de la edilii și arhitecții acestui oraș „neiubit", cum l-a calificat Andrei Pleșu, vamă a netrebnicului hedonism oriental, raia bubos-carnavalescă, oropsită capitală impostoare (inițial haltă turco-valahă de adăpat caii și burdihanele, de umplut sacii și poștalioanele către Mogoșoaia și Brașov, care a luat, nevrednic dar hrăpăreț, locul Târgoviștei sau Curții de Argeș), devenind un circ feeric, invidiat, dușmănit și adorat cu dulce inconștiență. Amețitor creuzet de alogenie pitorească, ironizat, sabotat și venerat, spulberat de toate vânturile și tropăit de toate copitele, plin de biserici, cârciumi și grădini, oraș a cărui lege a rămas fărădelegea și-a cărui noblețe paradoxală e azi de căutat mai ales în nimicnicia mahalalei.

Mai e ceva de sperat de la ignoranța criminală și megalomania agresivă a noilor îmbogățiți, de la fobia față de patrimoniu a noilor valuri de investitori-antreprenori-constructori, care țopăie drăcește pe superbul stil neoromânesc al lui Mincu, de la incendiatorii de profesie și avocatura bestială pentru care trecutul e una cu scleroza, iar cultura e mama prostiei păguboase?!?

S-a spus tot, s-au epuizat revoltele și resursele bunului-simț, ale reveriilor fantast-mateine, dar și cu erudiție

arhivistic documentată. S-au făcut campanii de presă, când savant ponderate, când virulent umorale, dinspre politică, religie, estetică, urbanism, ONG-ism, ecologism, naționalism și ecumenism, dinspre stânga și dreapta. Totul degeaba. Casele „lui" Mincu se tot dărâmă, iau foc spontan (adică temeinic deliberat), orice și oricât ar scrie în *Dilema* Andrei Pippidi, fiind înlocuite de jalnice cimenturi cu trei și patru etaje, ori de huidume de sticlă, aluminiu, beton, gazon la metru și iederă artificială. Centrul istoric e-o sumă de pubele plină de cafenele improvizate, cu pavaj nesigur. Oazele conservatoare, din Armenească-n Cotroceni, stau ca oscioarele de pasăre-ntre colți de crocodil. Perimetrele de veac 19 sunt livrate în sadică tăcere PUZ-urilor demolatoare, presa, scriitorimea, societatea civilă (de)plâng nostalgic sau urlă la lună. Asta în vreme ce arhitecții și afacerismul sferei private își proclamă cinic-arghirofil libertatea și zgârâienorismul vanitos-pragmatic, acuzând belferismul utopic de cretinism reacționar.

Tabăra paseist-conservatoare și-a epuizat toate argumentele prin care se cerea statu-quoul centrului istoric și împingerea clădirilor cu peste două, trei etaje către centura Bucureștilor. Nimeni nu este, principial, împotriva clădirilor înalte și-a (post)modernismului, cu condiția ca acestora să le fie rezervate *exteriorul* – nu buricul – orașului. Adică un cartier precum parizianul La Défense. A nu ni se scoate ochii cu palatul Telefoanelor – inadecvare, vezi Doamne, din timpul Lumii Vechi –, fiindcă nici atunci n-a fost primit cu brațele deschise, stând până astăzi ca dracul vizavi de localul *L'Indépendance Roumaine* și alături de un Novotel nefericit, care numai pe locul

Teatrului cel Mare, cel cu muscali la scară, nu avea cum să stea boiereşte pe picioare.

Cum să nu te apuce disperarea când vezi Podul Mogoşoaiei, insula Antimului, străzile Clemenței, Speranței, Armenească–Latină–Paleologu–Mântuleasa, zonele Batiştei, Schitul Măgureanului, Filaret, Grădina Icoanei–Bd. Dacia, Lascăr Catargiu, Delea Veche, Dr. Lister&Co şi le compari cu sediile BRD şi BCR, ori cu puzderia de betoane cu hublouri şi biserici termopanate, care au desfigurat bestial unduitorul târg de epicureică orizontalitate şi parşiv huzurlâc al Bucurescilor?

O să vă întrebați de ce m-au (re)apucat dintr-odată istericalele. Ei bine, nu din vina mea. Am primit cu plăcere, la serile Fundației Soros, de la un inimos student al arhitectului Lorin Nicolae, numerele 2–6 pe 2009 ale revistei *Urbanism*, de care nu cred că multă lume din afara breslei ştie, întemeiată pe la 1923 şi condusă în anii '30 de profesorul de arhitectură, inginerul şi inspectorul general C. Sfințescu, împreună cu I. Roban, secretarul general al Uniunii Oraşelor din România, şi reapărută acum sub egida Registrului Arhitecților, cu Şerban Popescu-Criveanu preşedinte, Arpad Zachi (ot *Arhitext*) redactor-şef, Liviu Ianăşi, Kazmer Kovacs, Alexandru M. Sandu, Gabriel Pascariu şi Ileana Tureanu în colegiul de redacție.

În nr. 5–6 e de citit un substanțial calup dedicat Dobrogei pe cât de fermecătoare, pe atâta de vitregite, față de alintul îndelung hărțuit în comunism al Banatului, cu armonii constănțene greco-romane, specific turco-tătaro-armean, cu Legea Litoralului din 1939 (ceva omolog inexistent astăzi), G.M. Cantacuzino la Eforie şi Duiliu

Marcu la Balcic, plus un instructiv dialog cu prof. Alexandru Sandu despre planul de sistematizare a litoralului românesc din 1953, până la nimicnicia pustietoare a prezentului.

Satul ca peisaj cultural şi *Polii de creştere din România*, nr. 2, respectiv 4, sunt alte subiecte arzătoare, unde muritorul de rând găseşte un „decalog al dezvoltării spaţiului rural", citeşte satul (*rurbanul*!) ca peisaj cultural („în declin", mie-mi spui?) şi „comestibil", cu citate din H. Stahl şi terminologie recentă (Land Links, peisaje-relicvă, asociative, vernaculare, „parc teritorial", metapolis, technonature, artificial-nature, metaspaţialitate, interstiţii unde golul nu mai e văzut ca spaţiu rezidual, ci ca element de instrumentalizare), concluzia mea fiind că, dacă elitele urbane nu intervin degrabă cu moştenirea erudiţiei şi aristocraţiei rurale de care încă dispun, solidarizând – cum susţine Vintilă Mihăilescu aici – economişti, urbanişti, arhitecţi, sociologi, etnogeografi, antropologi, legiuitori plus decidenţi politici, se va alege cât de curând un praf anti-identitar de toată groaza.

Voi reveni la acest subiect, mai ales că el se leagă de tema nr. 44 din martie–mai 2010 a revistei *Regard*: *Psihologia românilor*.

Cât despre războiul oribilelor clădiri înalte ale postmodernităţii cu suavele siluete de conac aromitor ale Bucureştilor lui Melik, Ghica, I.L. şi Mateiu Caragiale, el e de întâlnit, cu opinii pro şi contra, în nr. 3. Nu *pot pentru ca* să-l las nepritocit.

4 noiembrie 2010

„Împreună".
Ce utopic sună asta în româneşte!

Nr. 3, din septembrie 2009, al revistei *Urbanism* cuprinde, între multe alte pagini substanţiale dedicate Bucureştilor, o masă rotundă dedicată statutului arhitectonic al capitalei. Participă, în ordinea intervenţiilor, Alexandru Sandu, Doina Cristea, Ileana Tureanu, Alexandru Beldiman, Călin Negoescu, Gheorghe Pătraşcu, Sefcati Abduraim, Eugen Ionescu, Katiuşa Ivanov, Vlad Cavarnali, Gabriel Pascariu, Laurenţiu Ploşceanu, Ştefan Dumitraşcu, Anca Ginavar, Oliver Velescu.

Cu excepţia dlui Beldiman – pe care-l admir de când i-am citit (şi, apoi, citat) un strălucitor eseu despre virtuţile dealului „magnetic" al Filaretului, după care ne-am întâlnit la o emisiune TV a lui Vlad Zografi croită fest pe tiparele paseismului valah –, toate celelalte nume, în absenţa unui CV cât de mic, l-au lăsat în ceaţă pe neofitul întru arhitectură care sunt. Recunosc, mă mişc în context precum puricele pe elefant, astfel încât n-am avut decât să citesc intervenţiile şi să optez instinctiv cu cine simpatizez şi de cine mă despart.

Cum, oare, să fiu de acord cu persiflarea limbajului gazetăresc, pentru care formule (cât se poate de justificate) de genul „monştrii de oţel şi sticlă care ne strivesc oraşul" sunt considerate „atacuri care ar trebui contracarate de

o replică mai organizată", după cum susține Călin Negoescu? Pentru d-sa, „oamenii care fac aceste atacuri trebuie să înțeleagă că nu este o dovadă de cultură să negi, să urăști din principiu clădirile înalte, ci, dimpotrivă, o dovadă de incultură, de neînțelegere".

Ei bine, dinspre *incultura* mea vine întrebarea echivalentă: cât de motivat-cultural este disprețul multor arhitecți față de specificul arhitectural bucureștean, care desfide în chip esențial cultul enormului geometric? Cât de justificată este ura unor arhitecți – aliați cu nesațiul dezvoltatorilor și dedulciți la arghirofilia investitorilor – față de dulceața, calda intimitate, armonia și nobila svelțețe a stilului neoromânesc? Nu inventez nimic. I-am văzut și auzit cu groază la întâlnirile inițiate la „Capșa" de *Jurnalul Național*, la reuniunile organizate de frumoasa ardoare a lui Nicolae Șt. Noica față de tradiția locuirii bucureștene, pe când luptam pentru refacerea Teatrului Mare și stăvilirea Novotelului, ori pentru deturnarea elanului megalomaniac de strivire a Pieții Palatului, a Cișmigiului ș.a.m.d. către refacerea centrului istoric, așa cum se întâmplă în toate capitalele europene care-și respectă blazonul. I-am auzit decretând mizeria clădirilor bucureștene, uriașul risc seismic, generalizând șubrezenia, vituperând improvizația, neomogenitatea etc., ceea ce ne condamnă fatalmente, vezi Doamne, la raderea totală a trecutului de pe hartă și înlocuirea lui cu prezentul fără identitate și viitorul SF. „E timpul să avem și noi o capitală europeană", a spus unul dintre șefii decizionali în domeniu, de la Primărie. Atunci, cum să nu considere Gheorghe Pătrașcu „demonizarea clădirilor înalte o problemă falsă"? Ce-i drept, observă numaidecât că „lucrurile au fost scăpate din mână"

și că „sper că vom reuși să temperăm în timp această deviație generată, bineînțeles, de presiunea privată. Nu e cazul să demonizăm nici privatul, nici clădirea înaltă, dar există niște limite".

Păi tocmai aceste *limite* sunt, pe bună dreptate, exaltate de acel limbaj gazetăresc taxat drept „incultură" și „neînțelegere" de dl Negoescu. Dacă se mai lasă câțiva ani libertatea PUZ-urilor, care, într-un haos bine organizat, calcă-n picioare tradiția Locului în numele Nimicului transnațional, n-o să mai avem ce dărâma. Poate-o să facem zonă rezidențială cu iahturi la scară în locul Muzeului Satului – și cazinou plus multiplex la MȚR, de ce nu?

I-auziți ce spune Vlad Cavarnali: „De ce ne sperie clădirile înalte? Este o întrebare pe care are trebui să o pun presei. Clădirile înalte nu ar trebui să ne sperie, ci, dimpotrivă, ar trebui încurajată construirea loc și amplasamentele lor foarte bine studiate. Este o problemă de topografie a orașului, pe care ar trebui să o simțim, să o intuim și să implantăm aceste clădiri acolo unde este necesar și indicat să o facem".

Indicat – da. Necesar – nu. Indicat e zgârienorismul către centura orașului, ca în zona pariziană Défense, ori ca la Lisabona. Altminteri, la București, „necesarul" se dorește exclusiv pe Calea Victoriei, în Piața Palatului, Piața Victoriei și pe Lipscani. „Mă ocup în prezent de problema extinderii aeroportului Otopeni și de relația cu orașul București – continuă dl Cavarnali. Zona Ilfov se confruntă cu o presiune fantastică privind dezvoltarea de clădiri înalte, mai ales în zona de autostradă, dar fără nici un fel de infrastructură. Am cereri și documentații de urbanism de P+23, P+50 – de o calitate discutabilă, chiar

deplorabilă – pe care îmi este imposibil să le accept." Să dea Dumnezeu să rămână aşa! Dar câtă vreme un om ca Alexandru Sandu susţine net că sloganul „oraşul trebuie să rămână aşa cum este" reprezintă „o absurditate", mi-e greu să cred că ni se vor subţia coşmarele.

Am fost spontan de acord cu Katiuşa Ivanov, cum că toate acronimele gen PUZ, PUG, PUD, PUC, CUT, POT, înspăimântătoare pentru neavizaţi, trebuie explicate, popularizate, conştientizate de „locuitorii acestui oraş, care nu ştiu ce li se pregăteşte", cum spune Gabriel Pascariu. Am fost de acord cu Ileana Tureanu (avem regulamente suficiente, dar nimeni nu ţine seama de ele. „Un oraş guvernat înseamnă un oraş în care domneşte regula. Bucureştiul este un oraş în care domneşte excepţia") şi mai ales cu Oliver Velescu: „Trebuie găsite locuri în Bucureşti în care clădirile înalte să nu deranjeze (ca, de exemplu, Défense în Paris). De ce să fac o clădire înaltă lângă clădiri vechi? Alăturare înseamnă în final demolare".

Una peste alta, e limpede că astfel de dialoguri trebuie să aibă loc şi (mult) dincolo de cercurile de specialitate. Adică să includă oameni într-adevăr interesaţi din mass-media, istorici, sociologi, antropologi, istorici ai mentalităţilor, geografi, demografi etc.

Dar urgenţa urgenţelor este, cred, reunirea tuturor forţelor ONG-ismului interesat de soarta Bucureştilor. Care nu sunt deloc puţine, dar evoluează buimac şi fără speranţă. O atomizare total păgubitoare pentru noi, dar din plin folositoare nimicitorilor fani ai P+50-urilor. Numai că *împreună* este un cuvânt care sună al naibii de utopic în româneşte.

11 noiembrie 2010

Fără voia mea, despre Adrian Păunescu

Vineri, 3 noiembrie, la 9 dimineața, m-am pomenit invitat să intervin în direct, telefonic, la Ştirile ProTV, despre Adrian Păunescu. Murise de câteva ore. Cu toate că ştiam de suferința lui de mai multe zile, m-am blocat. M-au invadat, brusc şi tulburător, tensiunile şi antinomia care ne-au separat cale de trei decenii, dar mai ales cohorta sentimentelor şi gândurilor contradictorii – în chip de-a dreptul drăcesc îmbârligate – prin care s-a definit în mintea mea destinul acestei personalități deopotrivă harismatice şi detestabile, fabuloase şi dizgrațioase.

La moartea unui om – numai de bine! Să-i lăsăm posterității stabilirea locului în ierarhia socio-literară, cernerea neghinei, alchimia mizeriei. Separarea adevăratelor valori poetice de sufocarea lor în inflația fluvială a dejecțiilor partinice. Distincția între magnetismul incisiv, copleşitor, al gazetarului, şi grozăvia comportamentală cu care această energie formidabilă s-a compromis irepresibil, într-o fatalitate dictată în egală măsură de perversiunea istoriei şi de maniacalul narcisism al persoanei. De voința insațiabilă de putere – pe cât de grotescă, pe atâta de devastatoare – a omului Păunescu, dar şi de catastrofala involuție a ceauşismului de la august '68 la decembrie '89.

Dar cum să faci în două, trei minute atâtea distincţii elementar obligatorii!? Ceea ce a înţeles redactorul Ştirilor ProTV avea să înţeleagă ceva mai greu ziarista de la *Evenimentul zilei*. I-am explicat că nu sunt nicidecum în măsură să vorbesc despre Adrian Păunescu după ce ne-am contrat, public şi privat, în varii rânduri şi după noianul de urâciuni cu care m-am sufocat ani de-a rândul din pricina familiarităţii conjuncturale pe care am avut-o, la un moment dat, cu revista *Flacăra*. Cum să uit, între altele, că numai abilitatea comprehensivă a lui Adrian Sârbu mi-a salvat rubrica de la ProTV în faţa furiei dezlănţuite, de tipul „ori el, ori eu", a „bardului de la Bârca", despre care spusesem, oarecum jucăuş, în prezentarea unei cărţi despre propaganda politică (semnată de Călin Hentea) că, dacă Goebbels l-ar fi avut pe Păunescu, naţional-socialismul lui Hitler n-ar fi pierdut războiul?! La care doamna cu pricina mi-a şoptit, ca unui copil cretin, că noi despre virtuţile poetului, şi nu despre viciile omului, avem a ne pronunţa. Adică exact motivul principal care m-a făcut să demisionez după 23 de ani de la Institutul „G. Călinescu", unde Eugen Simion dictase, pentru *DGLR*, spălarea estetică a tuturor biografiilor pătate, în numele aşa-ziselor „inerente erori de parcurs" politic, prin care unii au făcut puşcărie, în timp ce alţii au urcat în CC al PCR.

Ei bine, ceea ce au înţeles şi au acceptat, mai uşor sau mai greu, cei de la ProTV, *Evenimentul*, Pro FM ş.a. nu a binevoit să înţeleagă Gabriela Lupu de la *România liberă*, într-o manieră mârşavă, cu care numai Alexandru Vărzaru m-a mai „gratulat", acum vreo doi ani, la *Academia Caţavencu*. A strecurat, adică, în ziarul de luni 8 noiembrie

câteva afirmații din mulțimea de explicații pe care eu – în locul sfintei formule „nu comentez" – m-am precipitat telefonic să i le furnizez (*ca boul*, că altfel nu pot să zic) drept justificare pentru nonintervenția mea.

Așa stând lucrurile, mă simt obligat să-mi depliez public reticențele.

Pentru mine, Adrian Păunescu a fost în principal un fenomen uman esențial în definirea ceaușismului, apoi un gazetar de mare forță, un teribil ferment social și abia apoi un scriitor. Mai precis: un om dotat cu geniul versificației, dar care și-a bătut sistematic joc de talentul său, vidându-și substanța lirică în favoarea hăuliturilor propagandistice. Toate acestea cu precizarea arzătoare că, sistematic, tot ce a făcut bine – în viața de poet, ziarist și entertainer, de artist, soț, comunist și naționalist – a întors în rău, cu o frenezie suicidară. A pârjolit cu o fervoare aproape demoniacă tot ceea ce, inițial, înflorise atât de promițător în preajma lui.

M-a fascinat în 1969-70, când l-am văzut tunând, whitmanian și esenian, la cenaclul *Luceafărul*, unde știa să-i laude deopotrivă pe Emil Botta, Ion Alexandru, Ion Gheorghe și Dimitrie Stelaru, pentru ca, după ani, să ajungă să-și dea mâna cu jalnica-i sosie caricată C.V. Tudor. M-a fascinat, apoi, când a făcut să izbucnească acel folk vindecător de netrebnicia dezumanizantă a ceaușismului maoist, cu Dorin Liviu Zaharia, Marcela Saftiuc și Mircea Florian, cu Doru Stănculescu, Vali Sterian, Bodolan, Minghiat și câți alții, pentru ca, destul de iute, să-i piardă pe toți, dorindu-l pe fiecare animal captiv și etern recunoscător în cuștile de cenaclu-Zoo, înlocuindu-ne bietele

surogate de Woodstock şi Isle of Whight cu tot mai penibile apariţii decerebrate pe scenele „Cântării României". I-a sprijinit, dar i-a pierdut pe cei de la Phoenix, după care i-a folosit necinstit pe cei de la Iris pentru a excita până la demenţă tineretul, dus pe culmi cu acorduri ACDC, pentru ca la miez de noapte să fie aruncat direct în gura osanalelor pentru „Marele Cârmaci".

Când a făcut revista şi cenaclul *Flacăra*, s-a cutremurat lumea gazetărească şi piaţa artistică, s-au zguduit structurile Partidului, Miliţiei şi Securităţii, pentru ca apoi, an de an, revista să decadă hilar, cu vraci paranormali, minciună paranoică, fotbal politic, şantaje profitabile buzunarelor Bossului, ca să nu mai spun de mulţimea scrisorilor incomode, venite cu plângeri de la „oamenii muncii" şi livrate Secţiei de Presă, când nu direct „organelor abilitate să menţină ordinea şi disciplina".

Genial manipulator, Păunescu îi făcea să plângă-n hohote pe ardeleni cu „Lancea lui Horea", figura de Christ răstignit pe crucea istoriei a lui Avram Iancu şi „Treceţi batalioane române Carpaţii". Pe basarabeni cu Ştefan cel Mare, *Doina* şi „ne e dor de Eminescu". Pe bătrâni cu acea „Rugă pentru părinţi" sfâşietor cântată de Hruşcă. Pe adolescenţi cu „Floare de Iris", iar pe fraţii lor mai mari prefaţând extraordinarele „Cantafabule". Pe oamenii de artă cu „actorul a ieşit în piaţă să-şi cumpere ceva salam... ca voievod peste un neam". Ridica în extaz mii de oameni pe stadioane, pentru rock sau fotbal, dar – pervers torţionar mental şi moral – îi contorsiona în final întru venerarea aceleiaşi dictaturi bicefale: Ceauşescu–Păunescu.

Uitaţi-vă la filmul lui Andrei Ujică *Autobiografia lui Ceauşescu* şi veţi vedea aidoma întrupat drumul de la

grandoare la decadenţă al celor doi, când numai imaginea *Nebunilor cerşetori* din tablourile lui Corneliu Baba îi mai putea defini. De la anii primelor maşini Dacia, ai twistului din epoca mandatarilor, ai vizitelor lui Charles de Gaulle şi Nixon, ai cuvântării din august '68, până la inaugurarea magazinului „Fortuna", lângă CEC, în funebra toamnă a lui '89, avem ca-n oglindă involuţia acestei duale energii înspre falimentul lăsat moştenire creierului de plastilină al „omului nou".

Nu am nimic împotriva miilor de oameni cărora textele lui Adrian Păunescu le încălzesc şi astăzi sufletul, aşa cum mi se pare josnică ironizarea celor care înconjoară în genunchi Mănăstirea Nicula de Sf. Maria, ori care se calcă-n picioare ca să atingă moaştele unui sfânt. Dimpotrivă, uneori le invidiez inocenţa şi ardoarea. Tot ce-mi doresc, în schimb, este ca şi ei să respecte rezervele celorlalţi, fără a mai săpa cu încruntare la groapa dintre marele public şi elitele culturale. Atât.

Nu mi s-a părut consult să spun toate acestea la moartea omului. Dar faţă de atâtea provocări, am considerat inoportun să tac.

18 noiembrie 2010

O surprinzătoare jubilație cultural-comunitară

Oricât de disforică şi cârcotaşă ar fi lumea noastră artistico-mediatică, nu cred că mă va contrazice cineva când spun că o fervoare culturală ca-n toamna asta n-am mai văzut de ani buni. Asociativitate, ingeniozitate, efervescenţă comunitară, jubilaţie spirituală, noi segmente de public, subtile forfotiri politice. Plus bani. Şi-o certă disponibilitate (a tuturor) de-a investi în actul artistic.

Pentru unii, bulimia culturală de azi e direct proporţională cu jalea economică şi dezabuzarea socială. Cu depresia, recesiunea, nevroza şi isteria naţională. Avem iarăşi, ca-n anii '80, o nevoie disperată de frumuseţe, evadări pe verticală, supape cvasimistice, fantazare cât cuprinde.

Pentru alţii – cei care ştiu ce sume imense varsă-n industria culturii lumea luminată –, totul se traduce financiar, ca investiţie strategică, (geo)politică, de inginerie psihosocială etc.

N-are-a face! Fapt este că gem de lume galeriile, sălile de teatru, conferinţe şi muzică, ba chiar şi unele librării. Că-ţi vezi mai fiecare zi din agendă copleşită de trei, patru evenimente la care-i musai să fii prezent simultan. Şi că peste tot, fără excepţie, dai de oameni senini şi calzi, frumoşi, luminoşi, tineri şi bătrâni deopotrivă, comportându-se

în context cultural cu o prospețime receptivă și-o familiaritate aproape religioase.

Suita spectacolelor de la Național, Comedie, Odeon și Bulandra, ca și la Metropolis, ACT, Nottara, ori la matineele pentru copii și tineret de la Operă și Ateneu se desfășoară frecvent cu casa închisă. Mai toate concertele simfonice, ca și serile Chopin de la Ateneul Român, au parte de săli pline și public ales, la modul picant dominat de extreme: grupuri de liceeni și studenți, plus grupuri de sexagenari și octogenari, care mai de care mai atent, mai participativ, mai seducător încruntat.

Nu se termină festivalul național de teatru și începe cel al operetei, cu „Viața e frumoasă" ca slogan, urmate fiind de miniturneul Naționalului ieșean (unde stau pe ghimpi să văd *Noaptea furtunoasă* montată de Alexandru Dabija) și Târgul de carte Gaudeamus.

Din „Zilele G. Călinescu" de la Onești, colocviile *Transilvaniei*, Zilele revistelor *Familia* sau *Convorbiri literare*, dai în „Zilele Lipatti", în cutare conferință de la UBB-ul clujean, ori la MNLR, ca să nu mai spun de suculentele proiecte ale Festivalului Internațional de teatru din Sibiul lui 2011.

Prin ICR, unde s-a format un excelent public tânăr de film și pictură, aterizează la Galeria ¾ a TNB Salonul european de bandă desenată.

La Banca Națională este omagiat Eugeniu Carada (însă și Radu Tudoran!), iar „Zilele culturale" ale „Bătrânei Doamne" etalează tot soiul de ispite artistice.

În aula BCU, Sorin Alexandrescu a început sub egida CESI o serie de conferințe „Cultura bate criza", cu George

Banu, Mihai Măniuțiu, Andrei Pleșu, Hayden White, Solomon Marcus, în siajul utopic, dar nu mai puțin fermecător, al reuniunilor *Criterion*, deja legendare, din interbelic.

La MȚR continuă lecturile cu public ale douămiismului, conferințele TNB merg mai departe cu sala plină, s-au acordat premiile *Anonimul*, urmează „Cartea anului" la *România literară*, premiile *Observator cultural*, iar Fundația Soros pentru o Societate Deschisă, ajunsă la 20 de ani de prezență în România, anunță pentru 16 decembrie o seară aniversară la Muzeul Național de Artă, cu 72 de liceeni (și profesorii lor) din toată țara, participanți la concursul „Reporteri de liceu", cu foști bursieri, oameni din media, surprize muzical-editoriale ș.a.m.d.

Să mai spun că, dacă nu se grăbește, o editură nu-și mai găsește loc pentru manifestări publice la Cărturești până dincolo de Crăciun? Că gem sălile de teatru de așteptările copleșitoare ale unui public incredibil? Că la premiera unui film românesc dai cu tunul pentru o invitație? Că în coregrafie apar trupe-surpriză și premiere surprinzătoare, sau că Mihai Măniuțiu, noul director al Teatrului Național din Cluj, pregătește, între altele, un program mai larg cu întâlniri între literați, actori și lumea culturală, politică și religioasă transilvană? Că-n 5 noiembrie, la vernisajul Ștefan Câlția de la „Galeria posibilă", era o forfotă ametitoare, cu zeci de persoane, care mai de care mai strălucitor bizară, metafizică și politico-masonică?

Și uite că tocmai în acest peisaj de nesaț intelectual, după ce am trăit să-l vedem pe Theodor Baconsky încercând largul mării electorale, Alina Mungiu a lansat *Alianța pentru o Românie curată*.

Când i-am ascultat vorbirea, pe 12 noiembrie, la GDS (unde m-am dus cu veche, deși adeseori contrariată, admirație pentru inteligența-i tăioasă și energia debordantă), mi-am imaginat brusc, o dată mai mult, *la troisième voie*, altfel spus: însumarea împieptoșată a zecilor de procente din electoratul debusolat, scârbit și abulic, înrobit din născare bunului-simț și bunei-credințe. Nu un partid se vizează, ci o coaliție pentru promovarea principiilor bunei guvernări, urmărind cazuri de corupție, dar și depistarea de noi valori umane, morale și politice, pentru parlament și administrație.

Din *Alianță* fac parte – pe lângă Societatea Academică din România – Grupul pentru Dialog Social, Freedom House Romania, sindicatele Alma Mater și Cartel Alfa, Grupul pentru Reforma Universitară, Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România, Societatea Timișoara, Edu-Cer, Centrul pentru Jurnalism Independent, Asociațiile Ariergarda, Salvați Bucureștiul, Pro-Do-Mo.

Ce oferă și ce se dorește de la site-ul www.romaniacurata.ro vom (veți) afla fiecare. Destul e că am început să ne mișcăm. Să nu mai lăsăm exclusiv securimii, fie ea pacepistă ori pleșițistă, forța inițiativei, arta stabilirii rețelelor, ingeniozitatea managerială, abilitățile diplomatice, elanul transnațional, resursele umane și financiare, pe scurt: voința de putere.

Unde rămâne România celor care nu au computer? Ce piedici, în special subiective, întâmpină ideea de *voluntariat* la noi? Cum se stă la capitolul solidarizare în țara lui Păcală și-a caprei vecinului, a furatului propriei căciuli, țara anteriului lui Arvinte – sunt întrebări fără leac. Dar și fără moarte.

Pentru moment, apropo de nevoia de „efort social" despre care vorbea Alina Mungiu, mă întreb ce-ar fi dacă măcar câteva procente din publicul eminamente cultural şi-ar orienta fie şi o zecime din energie către acţiunile în spirit civic – şi deja simt că-nfloresc...

25 noiembrie 2010

Să dăm şi trecutului un viitor!

Regret cu sfielnică invidie, dar formula din titlu nu-mi aparţine. Am citit-o acum câteva luni într-un colţ de gazetă şi de atunci paseistul din mine şi-a pus-o pe blazon, la straşnică păstrare.

Nu ştiu cum se face, dar toate cele trei mari vorbe considerate de ocară de către duşmanii „păltinişenilor" – „boierii minţii", „neointerbelici", respectiv „paseişti" (cu variante precum ultraconservatori, reacţionari, tradiţionalişti, păşunişti ş.a.), printre care, cu onoare & voluptate mă prenumăr – sună frumos, captivant şi substanţial motivat. În definitiv, de când e lumea lume, heracliteismul a avut nevoie de contraponderea eleatismului, mitul isteric al progresului a presupus în chip vital cenzura înţelepciunii conservatoare, hipnoza schimbării, fascinaţia fracturilor şi ruperii cu orice preţ, au trebuit vindecate şi modulate de cumineţenia stabilităţii şi confortul statu-quoului. Lupta rădăcinilor cu aripile, a sedentarismului cu nomadismul, a iconoduliei cu iconoclastia, a naţionalismului izolaţionist cu ecumenismul şi cosmopolitismul, a xenofiliei cu xenofobia, tensiunea acţiune/reacţiune ş.a.m.d. reprezintă o constantă istoric-universală inutil de contestat. Şi chiar de glosat. E de acceptat şi administrat în funcţie de contextul energiilor angajate.

Ca paseist (să zic arheofil?), citez ori de câte ori am ocazia superba definiție cioraniană a progresului ca „l'élan vers le pire". Și nu pricep ce rău facem, noi, ăștia câțiva, cei neangajați în furtunoasele echipe de zgomote ale *apdatării*, *agiornării* și antilocalismului rabiat de fobia la tradiție. Sigur, suntem oarecum agasanți, ca rădăcinile rămase sub asfaltul trotuarului după tăierea copacilor: stricăm oleacă simetria, stânjenim mersul fițos, uneori, mai ales în amurg, tocurile modernismului se mai împiedică de spinările noastre, dar una peste alta suntem niște edecuri. Melancolii ridicole, nostalgii (neglijabile, cel mult înduioșătoare) după valori arhaice, frumuseți specifice, tradiții și cutume sleite de mult și care, pensionate fiind, au dreptul cel puțin la o „secularizare amiabilă".

Trăim în reveria Căderii, cu prezentul ca sfârșit perpetuu (ceea ce ne oferă un sprijin ideal „împotriva tentației optimismului revoluționar"), postulând „invariabilitatea naturii umane, iremediabil sortită decăderii și corupției [...] Adesea reacționarul nu e decât un înțelept versat, un înțelept interesat care, explorând politic marile adevăruri metafizice, scrutează fără slăbiciune sau milă dedesubturile fenomenului uman pentru a-i proclama hidoșenia. Un profitor al cumplitului" (*un profiteur du terrible*), cum scria Cioran în 1957, în eseul său despre Joseph de Maîstre (în fapt, autoportret sadea) și „gândirea reacționară", cu care se deschid *Exercițiile de admirație*.

Și tot acolo, un adevăr străvechi, dar care se cuvine reamintit periodic: „Fiecare epocă înclină să creadă că, într-un fel, ea este ultima, că odată cu ea se încheie un ciclu, sau toate ciclurile. Azi ca și ieri, mai lesne concepem

infernul decât vârsta de aur, apocalipsa decât utopia, iar ideea unei catastrofe cosmice ne e la fel de familiară pe cât le era budiştilor, presocraticilor sau stoicilor. Vivacitatea spaimelor noastre ne menţine într-un echilibru instabil, propice înfloririi darului profetic. Lucrul acesta e valabil cu precădere pentru perioadele de după marile convulsii" (trad. Emanoil Marcu).

În faţa României dezarticulate de azi (*nevertebrate*, cu termenul lui Ortega), copleşite de abulie, tâlhărie şi nimicnicie, cum să nu stai cu ochii minţii aţintiţi către deceniile de construcţie naţională ale domniei lui Carol I, către lumea Brătienilor, a lui Maiorescu, Carp, Marghiloman şi Mitiţă Sturdza, a lui Carol Davila, Spiru Haret, Simion Mehedinţi, Iorga, Pârvan, Argetoianu, ca şi către ameţitoarele energii spirituale care au făcut din interbelic, din subtila întreţesere a junimismului cu criterionismul, un model de complementaritate între Ideea europeană şi Ideea românească? Şi, tot din pricina contextului fetid, cum să nu te refugiezi cu sfântă exasperare în literatura memorialistică, în căutarea rădăcinilor, a reperelor, a valorilor sigure, a unui *câmp heraldic*, fie şi utopic, prin care-ţi mai poţi legitima existenţa?

Pe terenul acesta, al paseismului ca răsuflătoare în zid, sau copcă în gheaţă, mă întâlnesc (şi o admir sincer) cu Ioana Pârvulescu, omul care a găsit forţa de a se rupe de risipitorismul criticii de întâmpinare pentru a se dedica eseului istoric-literar şi de studiu al mentalităţilor. Cu rezultate seducătoare, precum se ştie.

Cartea întrebărilor, culegerea de eseuri epistolare apărută recent la Humanitas, este o încântare prin disponibilitatea

autoarei de a se plia pe naturile umane ale unor destinatari fermecător de diferiți (de la Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu şi Mircea Cărtărescu, la Rodica Zafiu, Anca Manolescu, Oana Bârna, Paul Cornea, Tia Şerbănescu şi Bruno Mazzoni, de la Şerban Foarță, Adriana Babeți, la Adriana Bittel, Vlad Zografi şi Răzvan Petrescu), pe subiecte de aceeaşi varietate: analiza Evangheliilor şi *rostul* lui Maiorescu, *Plumbul* bacovian şi teatrul lui Mihail Sebastian, lectura în cheie mistică a *Jocului secund* şi trucuri narative în dialogurile lui Platon, *Orbitorul* lui Cărtărescu, antisimbolismul lui I.L. Caragiale, „bunătatea intelectuală" a lui N. Steinhardt...

M-am bucurat să mă regăsesc printre destinatari, sub titlul *Ce înseamnă paseist?*, şi – suferind de lipsa unui spațiu tipografic adecvat unui răspuns pe măsura întrebării – mă gândesc ce bine ar fi ca Editura Humanitas să inițieze o *Carte a răspunsurilor* echivalentă. Nu de alta, dar, dacă pe marginea paseismului şi a virtuților sale terapeutice este aproape inutil să mai glosăm, despre *antipaseism*, adică „disprețul față de trecut şi față de apărarea lui", cum spune Ioana Pârvulescu, este mult de povestit. Şi, mai ales, de compătimit.

Folosit peiorativ, disprețuitor şi acuzator, termenul „paseist" s-a încărcat aproape demonic de prejudecăți (stângist) ideologizante, tot aşa cum noțiunea de *dreapta* a căpătat irepresibile valențe extremiste, echivalată fiind (mai întâi deliberat, sistematic, iar apoi instinctiv) cu nazismul şi gardismul, de parcă între Marghiloman şi Himmler n-ar fi decât un gard de nuiele.

„Cei tineri şi inocenți, subliniază Ioana Pârvulescu, ar trebui să ştie că au existat două tipuri de ideologie care

a respins dragostea, oricât de lucidă, faţă de trecutul relativ apropiat şi relativ bun, în genere burghez, iar aceste ideologii exclusiviste au fost fascismul şi comunismul."

Ei bine, dacă de antiburghezia fascismului am scăpat, furia antipaseistă a neocomunismului o simţim tot mai frecvent şi tot mai agresiv.

9 decembrie 2010

Două inconştienţe. Una dulce, alta amară

Îngerii (sau diavolaşii) întâmplării mi-au hărăzit în două zile de decembrie două experienţe aiuritor de diferite.

Pe 13, la opt dimineaţa, arpantam în sala de aşteptare la analizele trimestriale de sânge. Proastă programare, mi-am spus: să te duci la descusut sângele taman după ce, cale de două zile, ţi-ai serbat ziua de naştere! Oroare!!! Păi cum să nu te biciuiască, nenorocitule, zeul Colesterol şi nimfele trigliceride? Cum să vii la eprubetă cu sângele doldora de delicii interzise!?!

Atmosfera o ştiţi: luni dimineaţa, figuri buhăite, cearcăne, scrâşnet, tropăituri nerăbdătoare, ţâfnă, nimeni nu vede pe nimeni, *am venit să mă rezolvaţi, nu mă interesează pe mine că n-aveţi doctori, eu ce să fac cu copilul ăsta care urlă?* ş.a.m.d.

Brusc, însă, urechile mi se-mpiedică în dialogul dintre doi juni fiţoşi, vizibil dependenţi de gazete glamoroase, adică de mult transportaţi mental *Dincolo*. El: desprins parcă din revista *Caesar*, filoform, tuns perie, pantaloni vintage à la vechiul AGVPS, fular nonşalant, cercel în urechea stângă, ceas uriaş pe dreapta, plus două telefoane mobile. Ea – tipul PR în modelling, nostimă, impetuoasă, păr blond-cenuşiu-nărăvaş, cizmuliţe de catifea cu ciucuraşi, proaspăt venită de la Amsterdam („oraşul vieţii mele"),

cu gândul la „o Scoţie, sau o Irlandă, dacă Egiptul e nesigur, deşi aud că-n Maldive e *hot*".

Pe scurt: două roade tipice libertăţii *noastre.*

După câteva replici în care Balcicul s-a luptat cu Dubaiul şi Tunisul cu Veliko Tîrnovo, cade inconturnabila întrebare: „Unde faci revelionul?"

Ce mi-e dat să aud!? Aşa cum nu demult am văzut, cu indicibilă plăcere, vreo zece perechi de tineri la 30 de ani (alături de sexagenari fericiţi), cu precădere actori, concoctând un revelion ţărănesc precum în vremea echipelor regale gustiene, unde toată lumea s-a îmbrăcat în ii, bundiţe, cojocele, cuşme, fote, *şoarţe* şi iţari, care mai de care mai vechi, originale şi halucinante prin prospeţime, tinerii de acum plănuiau o noapte de... şoimi ai patriei.

„Revelion 1984!" a exclamat fata. Cu oameni născuţi în preajma anului orwellian şi cu, probabil, tot ce ţine de nostalgia lor: Cico şi biscuiţi Eugenia, insigne de 1 Mai, *Cutezătorii*, hăinuţe orange, *Liceenii*, „noi, în anul 2000, când nu vom mai fi copii"...

Ce mai, curată perversiune, exact precum cùrele de sălbăticie vânate în extaz de inconştienţa americană, cea care, dispreţuindu-şi ca proasta sfântul confort mic-burghez, dă bani grei pe şedinţe de sadomasochism turistic, cu foame, agresări de tot soiul, supravieţuire în peşteri, şanţuri sau coteţe, în condiţii de Rambo. Abia m-am stăpânit s-o întreb pe juna forfotitoare: dar *1984*-ul cu Bigul Richard Burton şi şobolanii ăia vărsaţi în cuşcă l-aţi văzut!? Dar la sutele de milioane de morţi pulverizaţi în experimentul comunist, de la Troţki la Mao, v-aţi gândit? Ştiţi câtă suferinţă, cruzime şi moarte se ascund îndărătul

medaliilor sovietice cumpărate de voi de la tonetele occidentale? Şi cât sânge nevinovat se află în spatele chipului – aşa de vânturat de voi pe pieptul tricourilor – al lui Che Guevara? A devenit de bonton să citezi din Engels şi Marx. E *chic* să faci apel până şi la Cărticica roşie a lui Mao, ca să nu mai spun că lumea lui Sartre, Beauvoir, Cohn-Bendit şi toată neagra inconştienţă din Parisul lui Mai '69 continuă să-i fascineze pe mulţi dintre (stră)nepoţii celor care, altminteri, s-au vindecat de mult de virusul anarhiei, în favoarea sfintei îmburgheziri confortabile, elitiste, antisindicaliste.

Mai prost e că bietul conservatism, centrismul cumsecade, raţiunea liberală şi ehosul creştin sunt condamnate la storcire şi vlăguire, prinse, cum sunt, între fălcile menghinei neobolşevizante. Adică între junimea castristo-guevaristă, care cochetează cu pieptoşenia „suav" leninistă a lui Putin, şi fostul proletariat („forţa politică conducătoare", în limbajul ceauşist, făuritoarea „omului nou, constructor conştient al..." etc.), devenit terorism sindical sadea, pentru care socialismul stă (din nou!) să se nască.

Poate nu m-ar fi întristat atâta fiţele troţkiste ale tinerilor cu pricina, dacă ele n-ar fi coincis cu nefericitele rezultate ale sondajului realizat de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului, analizat şi de Mircea Vasilescu în editorialul său din numărul trecut al *Dilemei*, cu (între alte cifre dătătoare de fiori) cele 44 de procente care consideră comunismul „o idee bună, dar aplicată greşit" şi cei 83% care consideră nu au avut de suferit în ceauşism! Păi, după cum merg lucrurile, cred că la anul pe timpul ăsta trecem de 90%.

Adevărul este că, noi, ăştia striviţi în cele 17 procente rămase, ar fi trebuit să ne dăm seama de involuţia cu pricina încă de la alegerile din 1990 şi 1992. Când, ani de-a rândul, o ţară întreagă s-a deprins să fure de la fabrică, să facă troc, să practice corupţia reciproc, să considere fărădelegea ca lege suprem-infailibilă, să „se descurce" la foc mic, sub coviltirele şatrei, cu meditaţiile ca învăţământ paralel ş.a.m.d. – pe scurt: să *supravieţuiască* şi nu să *trăiască* –, cui să-i mai ceri limpezimea mentală de a considera liberalismul, concurenţialitatea, meritocraţia, cultul muncii, spiritul civic ş.cl. drept valori superioare pungăşiei, decerebrării şi improvizaţiei ca fel de a fi? O masă de manevră cu creier de plastilină, pe cât de nevolnică, pe atâta de isterică.

Noroc, însă, că întâmplarea mi-a scos în cale, la numai două zile după revelaţia amară a inconştienţei de mai sus, o altă formă, antinomică, de (dulce) inconştienţă, venită dinspre lumea aleşilor binecuvântaţi cu harul dăruirii, cu iubire de artă, etnologie, arhitectură şi antropologie, plus talent cât cuprinde. Şi cu o profundă, sfios decentă, dar nu mai puţin ardentă trăire a ortodoxiei în spaţiul satului românesc.

Este vorba despre Luiza Zamora, istoric de artă, şi Şerban Bonciocat, designer specializat în fotografie de arhitectură, autorii frumosului album *Lemn. Biserici din Nordul Olteniei*, apărut sub egida Ordinului Arhitecţilor din România şi AFCN, cu sprijinul West Group Arhitecture, prefaţă de Corina Popa, postfaţă de Laura Jiga-Iliescu, şi la a cărui lansare am vorbit în seara zilei de 15 decembrie, la librăria Cărtureşti de la MŢR.

De ce *inconştienţă*? Şi de ce nu amară, ci dulce-amăgitoare, adică, la drept vorbind, *terapie curată* în peisajul nostru de dezmăţ autodistructiv? Asta o să vă povestesc săptămâna viitoare.

Până atunci, vă doresc linişte sufletească, iubire în casă şi bună petrecere la intrarea în noul an!

30 decembrie 2010

Gazetăria *şi* (nu sau!) lumea specialiştilor

În cei 23 de ani petrecuţi (vorba vine) la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" am avut de nenumărate ori ocazia să deplâng păgubitoarea incomunicare dintre sfera cercetării ştiinţifice, lumea literară şi zona jurnalisticii.

Să faci o istorie a prozei contemporane preponderent cu teoreticieni, comparatişti şi istorici literari, dispreţuind tot ce ţine de critica de întâmpinare; să detectezi sistematic în gazetele literare aberaţii, erori flagrante, dezinformări, malformări sau vicii referenţiale, iar tu – specialist în domeniul cu pricina – să taci suveran şi să strâmbi din nas, decretând magnanim imbecilitatea fără leac a celor care, totuşi, *fac opinia*; să deţii o informaţie preţioasă, aptă să schimbe optica, verdictul şi ierarhiile într-un subiect anume, iar tu s-o ţii exclusiv pentru tine, ori pentru câţiva aleşi – toate astea mi s-au părut forme de gândire contraproductivă, când nu de rea-voinţă autodemolatoare.

Ce bizară laşitate să-l facă pe un specialist bibliofag să tacă sardonic în faţa unei gafe de bibliofilie subtilă, etalată în presă, să-l determine să ţină ascunsă o revelaţie documentară, să tacă un plagiat, să râdă-n barbă de-o cacialma emanată pe piaţă, când el e(ra) singurul care deţine(a) adevărul cărţilor şi mărimea mizei – toate acestea,

plus multe altele, l-au siderat pe novicele care eram: mus inconştient pe o corabie în derivă.

Fie că vorbeam cu seniorii forjaţi la flacăra călinesciană, sau cu mai tinerii mâncători de jăratec istorico-literar, concluzia era invariabil aceeeaşi: *noi* nu ne amestecăm în troaca gazetărească! *Noi* suntem specialişti, cunoaştem adevărul, am studiat direct la surse esenţa faptului, dar nu ne vom lăsa niciodată contaminaţi de superficialitatea şi frivolitatea mass-mediei!

Cu alte cuvinte: *ei* pot vorbi oricât degeaba, *noi* ne facem datoria *tăcând*!!!

Astfel încât, cum să nu vibrez la tema frământată de Andrei Manolescu în articolul „Specialişti în jurnalism" din nr. 357 al *Dilemei vechi*?

Specialiştii n-au decât să-i caute pe jurnalişti ca să-şi facă publice opiniile (inclusiv publicitate) – i-a spus un gazetar lui Vintilă Mihăilescu. „Aşadar, tu, expertul – notează Andrei Manolescu –, trebuie să cauţi un jurnalist, să-i faci curte, să-l rogi să te invite la emisiunea lui...?"

E limpede că „producătorilor şi jurnaliştilor nu le e la îndemână să caute oameni noi, necunoscuţi de public şi care, pe deasupra, nu sunt nici obişnuiţi să stea în faţa camerelor sau a microfonului. Jurnaliştii au dificultăţi în a găsi buni specialişti în stare să explice în mod public şi pe înţeles lucrurile la care se pricep".

Ei bine, susţine Andrei Manolescu – iar eu subscriu cu ambele mâini –, „într-o instituţie de presă serioasă, operaţiunea asta de căutare ar trebui să fie permanentă. În mod normal, nu specialiştii trebuie să-i caute pe jurnalişti, ci invers [...] Treaba jurnalistului e să facă opinia specialistului să ajungă la public".

Aşa cum sistemul electoral înregistrează de două decenii (cu furie sau indiferenţă, cu dispreţ, exasperare, cinism, scepticism, neputinţă ori triumf stupid) faptul că o treime din populaţie nu votează, la fel presa priveşte lumea specialiştilor cu un păgubos amestec de silă şi milă. Când s-o aplaude, îi vine s-o storcească sub tălpi.

Pentru gazetar, specialistul este un ochelarist fanatic sau impotent, un megaloman monomaniac, un „pinguin" visător, incapabil să măsoare anvergura, tainele sulfuroase şi provocările Realităţii. Un raft de bibliotecă bun să pui pe el borcane cu zacuscă.

Pentru specialist, ziaristica-i prostituţie şi cretinism, negustorie de principii, lecţie de amoralism, laborator al Puterii în care se fac ingineriile mentale apte să transforme în plastilină creierul maselor nemernice.

Vezi bine că adevărul este la mijloc. Dar cine mai are vreme şi chef să gloseze atari banalităţi înduioşătoare? E clar că, în căutare de adevăr bucureştean, design urban, spirit civic ş.a.m.d., „presarii" trebuie să caute arhitecţi nepătaţi, nearondaţi dezvoltatorilor şi neşpăguiţi de mafia imobiliară. E clar că, oriunde te uiţi, *încă* avem specialişti desăvârşiţi în istorie, etnologie şi geologie, în fizică, medicină, hidrografie, ca şi în istoria mentalităţilor, în speologie, astronomie, sociologie, agricultură şi politologie. *Fiecare* ar trebui să vizeze cu toate fibrele firii sale palierele media de formare a Opiniei, după cum jurnaliştii ar trebui să-i plătească-n aur pe marii meseriaşi ai nişelor.

Aşa cum suntem acum, facem figura unor orbi care se caută reciproc în ceaţă.

Unde voiam să ajung?

La stânjenitoarea aluvionare de realităţi „from the field", pe care mi-au relatat-o Luiza Zamora şi Şerban Bonciocat, despre al căror album *Lemn. Biserici din Nordul Olteniei* am scris recent în cuprinsul acestei rubrici. Ei nu vor cu nici un preţ să blameze preoţimea ortodoxă vâlceano-gorjeană, căreia îi acordă toate circumstanţele atenuante pentru cvasitotala inapetenţă la propriile valori religios-arhitectural-antropologice, dar, în acelaşi timp, acceptă că, fără o campanie multimedia susţinută, se va alege praful de toate frumuseţile încorporate în albumul cu pricina.

Or, eu nu visez decât o, cel puţin, emisiune ca „România, te iubesc", în care minunăţiile olteneşti de lemn de acum două, trei veacuri să-i calce pe bătături pe toţi inconştienţii diriguitori ai ortodoxiei locale. Să-i înveţe o dată pentru totdeauna că, atunci când îţi vine un ziarist să-ţi filmeze bogăţiile duhovniceşti, nu-l tratezi ca pe-o fosă septică, aşteptând bacşiş ca să-l laşi să-ţi fotografieze lăcaşul cu care-ţi va face reclamă! Că, dacă tot vrei să faci politică à la Vatican, apoi musai să înveţi câteva limbi străine, să devii expert în marketing şi PR, să ştii să-ţi ambalezi cu dichis marfa, să devii flexibil, adaptabil, maleabil şi ductil, nu să rămâi sclavul burdihanului, damigenei şi banilor culeşi cu târnul.

Fiecare dintre noi poate înşira numaidecât câteva nume de specialişti, din diferite domenii, total ignoraţi de media şi a căror prezenţă mediatică ar fi benefică pentru toată lumea. (Chiar: s-ar putea face un brainstorming pe tema asta.) Repet: aceştia ar trebui *să caute*, nu să dispreţuiască, metodele de a-şi face publice erudiţia şi rezultatele cercetărilor, după cum sarcina gazetarilor e să-i depisteze şi

să-i etaleze cât mai atragător şi eficient pe cei ignobil consideraţi acum ca nişte paraziţi, şoareci de bibliotecă, genialoizi inutilizabili ş.a.m.d.

Liviu Bordaş îmi spunea zilele trecute că ştie mai mulţi tineri eruditi români complet necunoscuţi, fixaţi pe la universităţi occidentale, fiecare constituind un exemplu de performanţă modelatoare. De ce – i-am zis – nu-i propuneţi lui Andrei Pleşu un „dosar" în *Dilema* pe subiectul ăsta? Nu ştiu de ce m-a privit aşa mirat, Bordaş fiind în prezent bursier NEC...

Ia să ne gândim împreună!

13 ianuarie 2011

Rătăcind prin Bellu, cu Paul Filip

Toată copilăria şi adolescenţa mea se leagă de aleile, figurile, crucile, cavourile, pomenile, văduvele, capela şi veveriţele din cimitirul Bellu. De la 4 la 15 ani, adică din 1957 în 1968, am crescut între staţia de tramvai „G. Bacovia" de pe Giurgiului, Pieptănari, Ferentari, Şoseaua Viilor-Chirigiu, dealul Filaret, Lânăriei şi „cociocul" dintre Mărţişor şi Crematoriu. Ştiu că am povestit nu o dată, verbal şi în scris, despre fascinaţia sutelor de Sâmbete ale morţilor, când dolofanul de mine recepta pantagruelic divine hălci de colivă înecată-n cacao şi bomboane cu miere sau alune, despre inocentele iubiri pubere, firoscos plimbate printre morminte, inocenta familiaritate cu moartea, hipnoza monumentelor funerare, tainica voluptate ce lega extincţia de jubilaţie ş.a.m.d. Ştiu, în acelaşi timp, că, de prin 1992-93, când scriam în *LA & I*, sau, un deceniu mai târziu, în *Ziarul de duminică* (v. şi vol. *Bucureşti, carte de bucăţi*) despre jaful halucinant la care era supus cimitirul, lucrurile s-au schimbat enorm: nu se mai fură cu camionul, nu mai dispar peste noapte statui, busturi, capace de-o tonă şi sute de kilograme de lanţuri seculare botezate „fier vechi". Acum, totul se face mult mai subtil.

Adevărat, ce s-a pierdut a rămas pierdut. Între atâtea altele, s-au cumpărat cavouri istorice cu blazon, fără ca

noii proprietari să marcheze undeva numele originar al familiei. În schimb, s-a afişat în sfârşit, la intrare, ghidul mormintelor de interes public, iar în locul haitelor de câini ai nimănui, care cutreierau ca strigoii flămânzi aleile şi cotloanele de taină, avem acum un număr respectabil de paznici patrulând vigilent, de zici, când dai să intri, că pătrunzi într-un obiectiv militar strategic. Întrebat de TVR Cultural unde să vorbim, sâmbătă 8 ianuarie, câteva minute despre actualitatea lui Eminescu, am fixat instinctiv întâlnirea în Bellu, la mormântul poetului (situat perpendicular – ah, groteştile ironii ale istoriei noastre! – pe crucea lui Eugen şi-a Margăi *Yvonne* Barbu!). Noroc de amabilitatea omului de la Administraţie, care şi-a sunat superiorii ca şi când vizitam Sing Sing ori Academia de la West Point, altminteri, ca să filmăm fie şi câteva secunde, am fi avut nevoie de aprobarea scrisă a Biroului de presă al Primăriei.

Tot pe aleile cu Iulia Hasdeu, Dem. Dobrescu şi splendoarea de mausoleu a Nababului Griguţă Cantacuzino, trecând pe la C.A. Rosetti, Macedonski, Iorga şi „Doamna cu umbrela" (Romanelli), am început cu Emil Hurezeanu, în urmă cu câţiva ani, o tandru-ghiduşă imersiune televizată în utopia eliadesco-matein-bucureşteană, încheiată la Caru' cu bere, după ce ne-am recules alături, la Stavropoleos. În fine, chestionat nu demult de Mircea Struţeanu unde aş vrea să realizăm şedinţa de *shooting* menită să mă imortalizeze în istoria fotografică a literaturii române, am decretat pe loc: printre mormintele din Bellu. *Chose faite.* (Apropo: să vă mai spun că, în 1990, odată ajuns la Paris, primul drum după Place des Vosges şi librăria Gibert Jeune a fost la Père Lachaise?...)

Aşa că sper să fiu crezut când vă recomand cu ardoare albumul despre Bellu ca *Panteon naţional* (vol. II), semnat de Bogdan Peter Tănase, Ioana Manolache şi neobositul, admirabilul Paul Filip, publicat în 2010 la Editura Tradiţie. Paul Filip a realizat nu doar albume istorico-fotografice despre cimitirul Bellu (1997, 2000, 2002), dar şi un film documentar despre „Grădina cu suflete a baronului Barbu Bellio" (1825–1900), la TVR Cultural.

Vrednic paseist, urmaş arhivar al împătimitului istoric basarabean George Bezviconi (cel lăudat de Iorga, dar pe care Roller l-a pus să aleagă între puşcărie şi slujba de gropar la Bellu), Paul Filip a scanat cu fervoare somptuosul muzeu funerar, cartografiindu-ne tăcuta moştenire aristocratică, năpăstuitele cavouri ale high-life-ului bucureştean, dându-ne lista celor mai vechi morminte aflate aici (de la Ienăchiţă Văcărescu, Dimitrie A. Ghica, Zoe Cantacuzino şi Nicolae Filimon, la Zoe Fălcoianu şi Lascăr Catargiu, trecând prin criptele lui C.A. (şi Elena) Rosetti, Ion Maiorescu, Scarlat Iarca, Zoe Ghika, Petre Ispirescu, dar şi copleşitorul monument Cristu Gheorghieff, plus Dora d'Istria, August Treboniu Laurian, Alexandru Odobescu şi colonelul Pavel Zăgănescu), inventariind în imagini lucrările sculptorilor cu faimă – Raffaelo Romanelli, Oscar Späthe, Karl, Carol şi Fritz Stork, Cornel Medrea, Paciurea, Oscar Han, Miliţa Pătraşcu, Ion Jalea, Lidia Kotzebue –, arhitecţi de talia lui Ion Mincu şi Albert Galleron, dar şi vreo 300 de morminte de la Eminescu la Gheorghe Dinică şi Adrian Pintea (Fory Etterle, Dem Rădulescu, Toma Caragiu, Rebreanu, Gafencu, Madgearu, Alice Voinescu, Adrian Maniu, Ana Aslan, Ionel

Teodoreanu, Mateiu Caragiale, Camil şi Cezar Petrescu, Emil şi Dan Botta, G. Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Maria Tănase, Ioana Radu, Văcăreştii, Oteteleşenii, Cantacuzinii, Şuţu, Filipeştii, Lahovary, Labiş, Alexandru Paleologu, Mircea Nedelciu şi Gina Patrichi, George Enescu şi Gavrilă Marinescu), dându-ne nu doar numele tuturor primarilor Bucureştilor îngropaţi la Bellu Ortodox, dar şi lista celor 114 eroi francezi, ofiţeri şi soldaţi, aviatori sau infanterişti, morţi în La Grande Guerre în România şi îngropaţi în Bellu Militar (mi-am copleşit, literalmente, prietenii din Lille ducându-i acolo), împreună cu personalităţile îngropate în cimitirele Sfânta Vineri, Colentina şi Ghencea: Iancu Brezeanu, Lucia şi Tony Bulandra, Maria Lătăreţu, Leonard, Fănică Luca, C.I. Nottara şi Milița Pătraşcu, Aurel Jiquidi şi Vasile Roaită, Iosif Rangheţ şi Gogu Rădulescu...

Graţie pasiunii de fotograf-arhivist a lui Paul Filip, afli despre cum au vrut brazilienii să cumpere cu cinci milioane de dolari mormântul Iuliei Hasdeu (noroc cu Ceauşeasca: a cerut 50 de milioane şi tranzacţia a căzut), despre cum au plănuit Ceauşeştii să distrugă cimitirul după cutremurul din 1977, lăsând numai aleea cu Eminescu, Caragiale, Coşbuc – şi câte altele.

Pentru mine, însă, farmecul teribil al acestui album rezidă în faptul că mi-a adus în casă minunatele imagini din cutreierările juneţii.

Care sunt ele? Umblaţi, rogu-vă, domniile voastre prin Bellu, nu doar după urmele celor înşiraţi mai sus, dar şi după Sofia Mavrodin, Nicolae Combiescu, Sever şi Virgil Xantopol, Atanasie Stolojan, Al.F. Robescu, Elena

Izvoranu, Corneliu Botez, Constantin Lecca, Al. Marghiloman, Dimitrie A. Ghica, Serafim Catzianu, aşaaa, într-o suav-încercănată preumblare duminicală, şi veţi simţi numaidecât liniştea, limpezimea, seninătatea, împăcarea cuprinse numai (şi numai!) în basmele bunicilor, rostite cândva la gura sobei.

Dacă nu aţi avut parte de aşa ceva, atunci vă plâng şi vă descânt. Despre (şi... dinspre) morţi – numai de bine!

27 ianuarie 2011

O anumită calitate a tristeții

Știți bine că tristețea – ca și bucuria, resemnarea, extazul – cunoaște, slavă Domnului, destule grade de comparație. Există o tristețe *bogată*, a sufletului preaplin, cum se scrie într-un psalm arghezian: tristețea adâncă, metafizică. Există umori negre, devastatoare, întristări suave, dar și triști agresive, agasante, isterice. Triști pufoase ca pleoapele de bufniță ori, dimpotrivă, nevropate și năprasnic răzbunătoare. Avem melancolii copleșitoare ori siropoase, prăbușiri cvasiletale, dar și încercănări hachițoase, ori furii biliare urmate de riduri ale neputinței, tot așa cum există satisfacție tâmpă și hohot eliberator, stoicism eroic și scepticism de doi bani, exultări nemernice, pesimism acneic și frenezii drăcești drapate angelic.

Vă veți întreba ce mi se întâmplă (cu așa o introducere).

Vă răspund. M-a tot încercat în ultima vreme un – cum să-i spun? – un soi de amar optzecist. Un gust de zădărnicie literar-umană, duios amestecată cu nostalgia studenției și-a tinereții ca insurgență inutilă, dar nu mai puțin fermecătoare. M-a cuprins ca un lamento interior la târgul Gaudeamus din toamna lui 2010, când Editura Humanitas a avut excelenta idee să retipărească după aproape trei decenii legendarul volum *Aer cu diamante*, adevărat manifest al optzecismului lunedist, cu „cei patru

Beatles" ai momentului bucureştean 1981: Traian T. Coşovei, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Ion Stratan, prefaţaţi de un Brian Epstein sui-generis pe nume Nicolae Manolescu.

Criticul şaizecist dotat (între multe altele) cu geniul sincronizării, venit la fix la întâlnirea cu noile energii rebele, îi rezuma perfect pe fiecare. „Coşovei e un sudic, friabil sufleteşte, instabil, influenţabil, sub înfăţişarea unui nordic blond şi cu ochii verzi, seducător şi diplomatic." Florin Iaru, „ingenuitate calculată", „în ciuda unei aparente stabilităţi interioare, este un mare vulnerabil". Nino Stratan, „ataşant şi calin", dar cu o „inteligenţă vie, străpungătoare". Cât despre Cărtărescu, poetul cel mai „modern în limbaj" de la Nichita Stănescu încoace, el este un „obsedat al lumii lui magice, miraculoase de cuvinte, pe care le locuieşte ca pe un infern confortabil".

La lansarea de la Gaudeamus i-am privit cu o dragoste patern înduioşată pe Cărtărescu, Iaru, Coşovei şi Tudor Jebeleanu (eu, şaptezecistul ludic livresc şi care nu a fraternizat niciodată până la capăt cu optzecismul), după care, odată ajuns acasă, am recitit cu nesaţ, uneori cu voce tare, acest volum de-o serafică, inconştientă magnificenţă. Şi de-o teribilă libertate a simţirii, rostirii şi ideii de-a fi. Mi-am reevocat legăturile de substanţă sufletească dintre Cărtărescu, Dimov şi Emil Brumaru, în linia levantinismului nastratinesc. Am re-cunoscut teatralitatea clovneriei din zăpezile fantasmatice ale lui Coşovei („câte nopţi auzul meu nu s-a întins ca un covor / pe trepte, pe scări! / Unde întunericul îşi muşcă şi acum mâinile aşteptându-te") şi savoarea luxuriant fabulatorie a scenelor închipuite de

Iaru, care i-ar fi cucerit deopotrivă pe Bulgakov, Kafka și John Lennon: „Ea era atât de frumoasă / încât vechiul pensionar / se porni să roadă tapițeria / scaunului pe care ea a stat în autobuz / Când ea intră în casa fără nume / portarul își înghiți decorațiile / iar mecanicul sparse în dinți / cheia franceză..." După care, recitind cu înfrigurare tulburătorul poem *Unu*, am măsurat drumul lui Ion Stratan între Nichita și Mazilescu: „În orizont se încălța cineva / Cineva îl lovea și-l crăpa. / Înăuntru mergea gheata mea. / Încălțată în piatră și ea. / Am văzut și m-am încălțat în zi./ Am văzut și-am stat printre cei mai / Vii dintre vii".

Cum să nu aluneci în gaura neagră a plânsorii de tip *ubi sunt* și să nu deplângi soarta acestei feeric-nefericite (sic) generații '80, cea mai hărțuită, ferfeniță, umilită, castrată, racolată și malformată (chit că – paradoxal – și alintată!) serie intelectuală a culturii române în comunism, la tragică paritate doar cu lumea interbelică post '47? Și cum să nu te obsedeze insomniac destinul care ne-a legat întru eșec secerându-i în plină forță creatoare pe Ion Stratan, la 50 de ani, pe Radu G. Țeposu la 45, pe Mariana Marin la 47, pe Mircea Nedelciu la 49, pe Mircea Scarlat la 36, care i-a sufocat în renăscut avânt pe Gheorghe Crăciun și Augustin Frățilă la 57 de ani, ori pe Ioan Lăcustă la 60, și a epuizat prematur virtuale capitole generoase de istorie literară, de la Maria Mailat, Adina Kenereș, Dan Arsenie, Eugen Suciu, la Vasile Popovici, Smaranda Cosmin, Emil Paraschivoiu, Hanibal Stănciulescu, Elena Ștefoi și câți alții, trecuți dinspre creația pur literară înspre diplomație, administrație, afaceri ș.a.m.d.?!

Adevărul e că zeii istoriei literare se răzbună la fel de necruțător ca Yahvehul vechitestamentar. Triumful de ieri se transformă iute în nevroza de azi. Între atotputernicie și impotență nu-i decât un biet fir al Moïrei. Ai apucat să zici că toată literatura de până la tine e un moft, sau, mai precis: o firavă suită de precursori ai genialității tale? Apoi, ia-ți matale adio de la orice înțelegere cumpănit-bătrânească și de la orice posibilitate de (auto)negociere pe piața literară. Vei avea dușmani ireductibili deopotrivă în octogenari și cincantenari, la stânga și la dreapta, sus și jos, ba chiar printre congeneri. Din tot peisajul cultural, nimănui nu i-a convenit alura optzecismului nici înainte și nici, mai ales, după 1989. Fie că era prea deștept, talentat, disponibil, perfect sincronizat occidental, sau prea puțin filoxerat de comunism și prea alergic la inseriere, fie că avea o sete de putere răzbunător-superioară dinozaurilor antecesori, fapt e că gerontocrația – indiferent de culoarea politică, forța financiară și dosarele securiste – și-a adunat energiile întru contracararea optzecismului ca lider de piață, martelând fără greș orice amenința să se închege ca mișcare de anvergură.

Așa, deci – adică mai bătrân cu o lacrimă după tinerețea buiacă –, avea să mă găsească boem răsucita resemnare a evocărilor înșirate ca mătăniile memoriei pe ața sufletului de Augustin Frățilă în serialul din *Ziarul de duminică*, solicitat cândva de Stelian Țurlea și încorporat acum la Editura Muzeului Literaturii în volumul *În curtea cu pavajul gri*. O tristețe sobră, laconică și bărbătească, excitată de elanuri, dar subminată de anxietate, precum aburul dimprejurul paharului de vodcă împărțit cândva

de Nichita și Mazilescu, de Pucă, Pâcă, Velea, Eugen Suciu, Fati & Co, punctată de apariții pitorești, precum Irina Loghinovski, Maşa şi Mircea Dinescu, Aurel Covaci, Breban, Grigore Hagiu, Ioana Crăciunescu, Grigore Vieru şi Ion Mureşan, apoi Groşan, Buduca, Țeposu, Nedelciu, inclusiv generalul Ghenoiu în antologica scenă de la pagina 115 cu Nichita telefonându-i lui Ceauşescu la vila „Bradul" ca să-l ia şi pe Frăţilă în alaiul de la Struga (şi reuşind!).

Pe Gusti Frăţilă eu l-am descoperit, ca om, mult după 1990. De unde îl crezusem un optzecist marginal, nichitist votcar şi, la ocazii, familiar cantautor al cenaclului Flacăra, l-am citit (şi auzit pe CD) acum ca pe un suflet oropsit, de urs bătrân plimbat la bâlciuri derizorii, sincer şi frumos mirat de tot ce i se întâmplă. Doar ce am dat de câteva ori mâna pe la târgurile de carte, el ca atent redactor la Editura All, eu ca nevinovat samsar de carte. Ce ne-a apropiat frăţeşte (aproape de lacrimă) cale de un sfert de ceas a fost telefonul pe care i l-am dat năucit, după ce i-am citit un text devastator despre moartea câinelui de la ţară.

Vezi bine că ne-am întrebat (şi) atunci: „Bătrâne, oare de ce n-am stat şi noi odată la un pahar de vorbă?!?"

N-a fost să fie. Aşa că-i ascult acum cântecele ca tot atâtea momente de reculegere.

3 februarie 2011

Din feeriile juneții: „Metronom"-ul lui Cornel Chiriac

Astă-toamnă, undeva pe aleile plăcut-sufocante de la târgul Gaudeamus, am fost abordat conspirativ de un domn înalt și umbros, care mi-a șoptit laconic: „Țineam ca această carte să ajungă la dvs. Știu că l-ați prețuit pe Cornel Chiriac". După care s-a făcut nevăzut.

Rareori am norocul unor contacte așa de sobre și eficiente cu autorii. Tratat, de regulă, ca un prestator de servicii PR-istice, bietul recenzent e strivit fără milă sub un morman de bucoavne, ori, dimpotrivă, sadic pisălogit întru obligatoria hermeneutică a opului considerat de autor drept chintesența înțelepciunii universale. Să fi fost acel domn (admirabil ponderat) Mircea Udrescu, autorul cărții *Metronom, o emisiune de Cornel Chiriac*? Sau cineva din partea Editurii Universitare?

N-am apucat să mă gândesc prea mult, fiindcă, abia intrat în carte, m-a cuprins excitația și am plonjat nevrotic în timp. Cum spune Ioana Măgură Bernard despre emisiunea „Metronom" a lui Cornel Chiriac: „Nu cred că între 1969 și 1975 a existat vreun tânăr amator de muzică pop, în România, care să nu se fi numărat printre ascultătorii săi".

Nu doar pop, ci și rock, folk, jazz. Eram cu sutele de mii. Curați și frenetici, exaltați de Phoenix, Sideral, Sfinx,

Roşu şi Negru, bovarizând demenţial cu gândul la festivalurile de la Woodstock şi Isle of Wight, leşinând la *Je t'aime, moi non plus*, împărţindu-ne feroce între iubitorii de Beatles şi cei de Rolling Stones, plângând la moartea lui Jimi Hendrix şi-a lui Janice Joplin, legănându-ne pacifismul inconştient cu Bob Dylan, Donovan, Joan Baez, Melanie, ajungând la bluesul negrilor prin *white blues*-ul lui Eric Clapton, atraşi deopotrivă de John Mayall şi Mahalia Jackson, de tehnicismul celor de la Chicago Transit, sau Progresiv TM, de exploziile pe nume Led Zeppelin, The Who, Deep Purple, Iron Butterfly, Creedence Clearwater Revival, Cream, Ten Years After, Fleetwood Mac, Free, captivaţi de Mony Bordeianu şi Moţu Pittiş, apoi de Dorin Liviu Zaharia, Mircea Florian, Marcela Saftiuc şi Doru Stănculescu, dar şi de Leonard Cohen, Blood, Sweat & Tears (cu tot cu, atunci revelatul, Ovidiu Lipan-Ţăndărică), Jethro Tull, Pink Floyd, Carpenters, ca să nu mai spun de mania jazzistică a lui Chiriac, prin care ştia să şlefuiască energetismul amatorilor de hard rock întru parşivele simfonisme ale unor Dizzy Gillespie, Benny Goodman, Dave Brubeck, Duke Ellington, Louis Armstrong, Miles Davis...

1969–1975. Intervalul cel mai drag sufletului meu de rocker melancolic şi bluesman vioi din cartierul Balta Albă, elev la Liceul 39 şi, apoi, student filolog. Între 16 şi 22 de ani! Cu minunaţii mei prieteni de atunci: Cristian Moruzan, Valentin Teodosiu şi Dan Arsenie. Prin „Metronom"-ul realizat iniţial în tandem cu George Limbăşanu la Radio Bucureşti, apoi singur la Radio Europa Liberă, Cornel Chiriac ne-a forjat şi fermecat auzul, ne-a

exorcizat alaiurile de draci acneici şi ne-a racordat la fervorile muzicale ale Lumii Libere. Şi astăzi, după patru decenii, aud în vis, fluier pe stradă ori fredonez, la ocazii, cu prietenii, cutare piesă decretată „Power Play" în emisiunile lui, de la *Travelling Band*-ul CCR (pe care „Dan din Bucureşti", adică eu, i-o cerea lui Chiriac, prin carte poştală, la Radio Free Europe, München 5, PO Box-numai ştiu-cât), la *I'm going home* cu Ten Years After şi Alvin Lee, trecând prin şocurile pe nume *Whole Lotta Love, Moby Dick* (cu soloul de tobe al inegalabilului John Bonham), *Speed King, Smoke on the Water, Sunshine of Your Love, Child in Time, Black Dog, Nights in White Satin, Lady Jane, When the Levee Breaks, Atlantis, White Room, Hey Joe, Bridge over Troubled Water, Bad Moon Rising, Immigrant Song, I Put a Spell on You, All Right Now, Green River, Badge, Donna Donna, Proud Mary, Long as I Can See the Light, Lemon Song, Since I've Been Loving You...* Vremuri în care era amarnic de ales între Scott McKenzie cu *San Francisco* şi Bee Gees cu *Massachussetts*, între Paul şi John din Beatles (de când mă ştiu am fost de partea cumineţeniei siropoase, de lord pufos, a celui dintâi), ori între Rolling-ii din *I Can't Get No Satisfaction* şi cei din *Wild Horses.*

Chiriac şi Sideralul lui Mugur Winkler cu *Eşti a mea* („lumea întreagă îmi tot spune că eu / nu ştiu să mint prea bine..."). Chiriac storcându-ne lacrimi cu *Canarul, Floarea stâncilor* şi *Nebunul cu ochii închişi.* Chiriac şi *In-A-Gadda-Da-Vida*, sau povestindu-ne *Zabriskie Point*-ul pe muzica lui Pink Floyd. Chiriac, Olimpic '64, Cromatic, plus teribilul (pe atunci) *Racul, broasca şi o ştiucă.* Chiriac încântat deopotrivă de *moog synthesiser*-ul din Emerson,

Lake and Palmer, de duetul Dylan–Cash, la Sing Sing, cu *I Walk the Line* şi *Girl from the North Country*, ca şi de proletcultismul lui John Lennon din *Power to the People* şi *A Working Class Hero Is Something To Be...*

Mircea Udrescu îl ştie pe Cornel Chiriac (1942–1975) de la vârsta grădiniței. I-a fost coleg de şcoală primară şi de liceu într-un Piteşti sufocant, care presimțea miculmare dezgheț al anilor1962–1971. Iubiri de-a valma, rebeliuni nevinovate, valuri de insurgență alcoolică pe ritm de swing şi twist. O revistă samizdat de *jazz-cool*, urmată de interogatorii securistice şi cauționări paterne. Un frate baterist şi tatăl bolşevic (vajnic gazetar de partid, invariabil hărțuit verbal de fiul năprasnic occidentalizat), pasiunea pentru filatelie şi fotografie. Poreclit *Spanac*, dar şi *Ciocan* („avea capul țuguiat, dolicocefal"), Cornel a fost îndrăgostit fără speranță de Aura Urziceanu, admiratorul (nu doar la „Melody Bar") al unor Janci Körössy, Marius Popp, Johnny Răducanu & Co, un histrion care adora să joace teatru (a fost Iordache în *D'ale carnavalului*), dar a picat de două ori la IATC, după care a făcut Pedagogia la Constanța, declarându-se, între altele, „regele neîncoronat al şepticului".

Multă lume îl reține de violent, „un om cu caracter imposibil", şi e admirabilă nepărtinirea prietenului Mircea Udrescu, care, direct şi fără fasoane, pune totul cu grijă în ambele talgere ale balanței. De bună seamă că e net dezmințit zvonul lansat atunci de Securitate, cum că va fi fost hăcuit într-o dispută de gelozie homosexuală, dar nu se fac nici speculații exagerate privind asasinarea lui la comanda Elenei Ceauşescu. Cândva se va afla, să sperăm, şi adevărul acesta.

Fapt e că picătura care a umplut paharul şi l-a împins pe Cornel către microfonul din exil al Europei Libere a fost respingerea Phoenicşilor, în 1969, de la festivalul „Cerbul de aur", o participare în care, spune Nicu Covaci, el îşi pusese mari speranţe.

Ce ciudat! Acum, când rockerul din mine se gândeşte să-i trimită Dincolo „o dedicaţie muzicală" – aşa cum el ne-a fericit auditiv de nenumărate ori –, trec aburit peste *Mother*-ul lui John Lennon, peste *Blowing in the Wind*, *Stairway to Heaven* şi *House of the Rising Sun* (varianta Animals), în favoarea uriaşului „Satchmo" Armstrong, cu al său „And I think to myself: what a wonderful world".

Plus inconturnabilul „Oh, yeah!".

10 februarie 2011

Leacuri pentru pesimism

Știu că am mai spus-o, însă tare-mi place s-o repet. Până acum vreo doi, trei ani suferam și eu, ca tot intelectualul conservator și cu naturel simțitor, de scepticism și mizantropie. Cunoașteți, cred, acel (aproape letal) amestesc de senzații prin care ajungi la concluzia că ești un om de prisos, în care contextul social mizerabil, agresiunea mitocăniei, umilirea constantă, buna-credință invariabil înșelată sau răstălmăcită fac să te invadeze gustul nimicniciei, lehamitea de oameni și resemnarea. O resemnare albă sau neagră, bonomă sau răzbunătoare, placidă ori acidă, potrivit temperamentului. Iar când la vulnerabilitatea asta se adaugă patima pentru Cioran și Caragiale (Iancu și Mateiu), plus trei bypassuri și-o embolie, apoi cum să nu fie șocată lumea când îți vede vitalitatea, trepidația logoreică și apetitul pentru ubicuitate culturală?

Am fost adesea întrebat în ultimii ani, fie agasat, fie cu înduioșare, de unde-mi adun combustibilul acestei însumări paradoxale de cioranizare optimistă, blazare energizantă, retractilitate histrionică, solitudine și hipersocializare, bonomie și cinism, mizantropie și altruism.

Ei bine, rolul esențial în recalibrarea ființei și convingerilor mele l-au avut întâlnirile reciproc-*vampirizante* cu tinerii. Empatizând cu liceenii infinit mai mult decât cu

studenții. Teenagerii sunt fascinant de tulburi, deschiși cu inconștiență, aprig turmentați, monologali provocatori de dialog războinic, anarhici, dar și năprasnic amprentabili. Studenții sunt, cel puțin din perspectiva mea, lavă răcită, simțuri obosite, energie birocratizată, obsesia CV-ului, a jobului, mercantilism, fițe, sictir.

La liceele „Eminescu" din Călărași, „Al. Lahovary" din Vâlcea, „Bacovia" din Bacău, „Gheorghe Lazăr" din Sibiu, „Unirea" din Focșani, „I.L. Caragiale" din Moreni, „Jean Monnet" și „Gheorghe Șincai" din București, la zecile de lansări de carte în librăriile Humanitas ori Cărturești din București, Sibiu, Timișoara, Cluj, Brașov, la Filologia craioveană (cu Eugen Negrici), la Relații Internaționale în București (cu Marian Popescu) și la Istorie (cu Horia-Roman Patapievici), la „Casa Pogor" din Iași, ca și la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, la Mânăstirea Sâmbăta de Sus, în dialogurile cu publicul prezent la conferințele susținute la Teatrele Naționale din București și Cluj, ori la Fundația „Carol I", la întâlnirile cu cititorii organizate de firmele La Roche, Avon sau în proiectul bucureștean „Mind the Book", ca să nu mai spun de nesațiul autodistructiv cu care-mi golesc resursele de energie și libidoul verbal la târgurile Bookfest și Gaudeamus, peste tot unde m-am risipit cu fervoare am simțit concomitent cum mă umplu de forță și speranță, cum mi se albesc melancoliile și-mi ruginește fatalismul.

Eram copleșit, recunosc, de prejudecăți. Că adolescenții au mintea-n chiloți, slujind exclusiv triada „sex, droguri, rock". Că lectura, cartea și bunul-simț au murit. Că tinerii sunt tot mai străini de istorie, tradiții, identitate

națională. Că disprețuiesc valorile familiale, religioase, etnice, trăind exclusiv în cultul trupului, alergici la sentiment și cu fobie pentru cele spirituale. Etc. Totul a fost invariabil invers, astfel încât am fost supus unei terapii de șoc. I-am văzut cititori de Eminescu, Nichita și Cărtărescu, nu doar de Salinger sau Henry Miller, participând la ideea „faliilor" lui Huntington și la firescul ranforsării specificului național în contextul globalizării sau acceptând că limba română mai are de așteptat cel puțin câteva decenii până va avea un limbaj pornoliterar. I-am văzut – acneici înduioșători – preocupați de marea temă a răului la Dostoievski, de istoricul masoneriei, dar și de reclamarea autonomiei Ardealului. De lesbianismul Margueritei Yourcenar și homosexualitatea lui Mishima, dar și de poezia lui Ioan Alexandru, figura și destinul lui Mircea Vulcănescu, iubirea Veronicăi Micle pentru Eminescu și extraordinara energie autoformatoare a lui Mircea Eliade. I-am văzut palpitând deopotrivă la *iubiura* lui Cioran pentru România, poemul lui Nicodim Aghioritul despre „păzirea celor cinci simțuri", figura mareșalului Antonescu, geografia literaturii române, citatele din *Filocalia* și *Pateric*, după cum i-am sedus evocându-mi juneța fascinată de Beatles, Led Zeppelin, Deep Purple, Eric Clapton, dar și de Pascal, Baudelaire, Rimbaud sau Dylan Thomas.

Ce păcat că nu am memorat – ori, mai rău, că nu am păstrat – zecile de întrebări venite pe bilețele de la elevii din sală (așa cum, de pildă, am știut să conserv scrisorile de la deținuții din Pitești către „Omul care aduce cartea")! Numai acum, când mi-a venit ideea acestui articol, am reținut fluturașii elevilor de la liceul „I.L. Caragiale" din

Moreni, Dâmbovița, unde am fost pe 28 februarie. Dincolo de cele, multe, strict personale privind copilăria, preferințele, complexele, cărțile, iubirile și bâlbâiala mediatică a oaspetelui care eram, iată câteva interogații tulburătoare: Cum și cât ne poate vindeca literatura de traumele sufleteşti? Cum alegem între realism și SF? De ce domină azi genul *fantasy* și ce viitor poate avea SF-ul? De ce se caută cu precădere traducerile, și nu literatura română? Ce raport e de făcut între romanul lui Eliade *Maitreyi* și cartea personajului titular *Dragostea nu moare*? Ce note specifice are *păcatul* în lumea creștină, islamică, budistă etc.? Ce fel de oameni, de caractere și temperamente aveți la ProTV *în spatele* camerelor de filmat? Ce anume definește copilăria? Vă păstrați declarația de acum câțiva ani precum că, la noi, feminitatea se virilizează, iar băieții se feminizează? (Interesant: asta am fost întrebat și la fermecătoarea întâlnire din 17 februarie cu elevii de la liceul „Gheorghe Șincai" din București.)

Convins că „nu mai citește nimeni nimic", că „se alege praful de tot ce înseamnă spirit, cumințenie, bună-cuviință, ecumenism și patriotism", că „tineretul e descreierat și dezumanizat" etc., am fost realmente umilit de atașanta neliniște și loviturile interogative ale acestor adolescenți, indiferent că erau bucureșteni oleacă trufași, ori suflete harponate de inerentele puseuri bovarizante ale provinciei. Dacă voi folosi formula „contact anteic", mi se va râde-n nas: pardon de clișeu. Dacă voi opta pentru bolșevica „legătură nemijlocită cu masele", voi fi acuzat de stângism jalnic, deși, în cazul de față, e vorba de o necesitate vitală pentru toate forțele angajate. Dacă voi încerca să glosez

pe seama păguboasei incomunicări dintre scriitorime, corpul profesoral şi mass-media, incomunicare din pricina căreia predomină disjuncţia şi se amână indefinit şi ucigător conjuncţia, voi fi taxat iute de pedanterie oţioasă.

Şi totuşi, cum s-o spun? E limpede că dinspre lumea literară trebuie să vină disponibilitatea dialogală, dinspre şcoală trebuie să vină invitaţia şi nesaţiul cunoaşterii, iar mediul ziaristic trebuie să asigure plasa de siguranţă pentru „funambulismul" celor înscrişi în manejul interactiv. Altminteri vom rămâne ca-n snoava cu cei trei surzi. Scriitorii se vor considera pe mai departe nedoriţi şi, deci, inutili, profesorii se vor inhiba de tot mai multe complexe faţă de lumea artistică, elevii o să creadă că (aşa cum, de altfel, am şi auzit) nu mai există scriitori români în viaţă, iar gazetăria culturală va ajunge să dispreţuiască de-a binelea ambele „tabere".

17 martie 2011

„Feminitatea în biografia literaturii române"

Asta era versiunea firoscoasă a titlului ales pentru conferința întru care am fost onorat de Universitatea „Al. Ioan Cuza" din Iași, vineri 18 martie. Pentru afiș, însă, am ales un cârlig oleacă mai frivol – „Muzele scriitorului român" –, dar cu lipici, judecând după sutele de suflete prezente în Aula Magna.

Adevărul e că optasem pentru acest subiect dată fiind programarea inițială a întâlnirii pe 7 sau 8 martie, când trebuia să inaugurăm librăria Humanitas din Iași. Lansând acolo *Cărțile care ne-au făcut oameni* și vorbind la Universitate despre femeile din viața și opera scriitorului român tocmai în orașul Veronicăi Micle – la un pas de Chirița, Cezara și Adela, de Olguța, Monica, Irinuca, ori de Lilly Teodoreanu, Profira Sadoveanu și Tescanii Marukăi –, asta mi s-a părut ceva nespus de dulce sufletului. Cum firitisirea celei de-a 15-a librării Humanitas a fost amânată din rațiuni șantieriste, am rămas nu doar cu nostalgia „zilei femeii", ci și cu fișele făcute cale de câteva zile, storcându-mi amintirile de lectură și umblând prin istorii și dicționare după minunatele noastre doamne literare.

Acum câțiva ani, provocat să fac la iuțeală o carte care să compună un chip plauzibil, mândru și atrăgător al Ideii românești, am optat pentru șase tipuri (trei categorii) de

feminitate exemplară. Trei castelane (Regina Maria, Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu) dotate din plin cu farmec, senzualism, dibăcie diplomatică și cultul voluptății, două țărănci fabuloase prin tăria martiriului asumat la modul biblic în cruzimile bolșevismului (Anița Nandriș-Cudla și Elisabeta Rizea) și acea sublimă efigie spirituală a umilinței, care a fost Alice Voinescu, își reuneau virtuțile într-o antologie de texte memorialistice intitulată *De la coroana regală, la Cercul Polar*, apărută la Editura Curtea Veche.

Cu aceste minuni sufletești mi-am început și acum rătăcirea prin labirintul feminin al literaturii române. Le-am adăugat – potrivit aceleiași triple segmentări (și pentru a rămâne în cuprinsul literaturii memorialistice) – nume precum Elena Văcărescu, Pia Brătianu, Cella Delavrancea, Carmen Sylva, Zoe Cămărășescu, Mărgărita Miller-Verghy, apoi Adriana Georgescu, Oana Orlea, Lena Constante, respectiv Monica Lovinescu, Cornelia și Pia Pillat, Jeni Acterian, Annie Bentoiu.

După care m-am întrebat: ce pondere deține îngerul matern-învăluitor și vindecător și cât este îndrăcoșare provocator-distructivă în feminitatea literelor noastre? De unde să încep, dacă nu din cupola ale cărei semisfere sunt Eminescu și Caragiale? Angelii radioși la cel dintâi, Acrivițele cu damf de pucioasă la cel din urmă. De-o parte Cătălina între Hyperion, Cătălin și Demiurg, de cealaltă Zoe între Trahanache, Tipătescu și Cațavencu. Marmoreenele brațe, „tu ești sântă prin iubire", „plutești ca visul de ușor", palorile Cezarei, *Răsai asupra mea*, luntrea din Sarmis, insula lui Euthanasius, față cu istericoasele Mița

Baston şi Didina Mazu, năbădăioasele Ziţa şi Veta, cu furia răzbunătoare a Ancăi şi sarcasmul final al Efimiţei, başca Mânjoloaia şi toate Tarsiţele, Procopoaiele, Piscupeştile, posesoarele de Bubico şi Goe, moaşele regurgitant-flatulente, săltăreţele adulterine aducătoare de „mici economii", zalele cu deochi din lanţurile slăbiciunilor etc. – tot atâtea sarcasme drăceşti ale unei misoginii de cinism carnavalesc.

Ei bine, ce credeţi? Tot numărând şi croind statistici, am ajuns la concluzia că angelicul (mai ales dimensiunea *marianică*) domină copios demonicul în literele noastre. Cuminte, pudic, pufos-filial, scriitorul român trage amarnic la feminitatea matern-ocrotitoare şi fuge ca dracul de tămâie de amazoane şi menade. Când nu fuge, sucombă sub virilitatea lor arghirofilă şi narcisiacă.

Abia câteva soaţe încărcate negativ – Veturia Goga, Fanny Rebreanu, Elena Preda – şi un alai de soţii mântuitoare: Gerda Barbilian, Tinca Arghezi, Profira Sadoveanu, Lilly Teodoreanu, Aurora Cornu, Maria (Grant) Rosetti, Cornelia Brediceanu, Saşa Prejbeanu (Odobescu), Neli Pillat, Vera Călinescu, Olimpia (I.D.) Sîrbu. Doar două muze sulfuroase (Natalia Negru, Marieta Sadova) şi o suită de oferte sărbătoreşti, de la Zulnia lui Conachi (Smaranda Negri) la Veronica Micle, Mite Kremnitz, Cleopatra Poenaru, până la Sorana Ţopa, Leny Caller, Gabriela Melinescu. Poţi să compari destinul mamelor – Mara, Vitoria Lipan, Fefeleaga, chiar şi Chiriţa – sau, în special, figurile purităţii şi (dăruirii) feciorelnice mai mult sau mai puţin senzuale (Adela, Olguţa, Monica, Saşa Comăneşteanu, Lina, Ana lui Manole, Otilia, Maitreyi, Ana lui

Ianke, Tincuța lui Scatiu, Gena din *Titanic Vals*, Haia Sanis, Carmen din *Ciuta*, Tofana din *Patima roșie*, Corina din *Jocul de-a vacanța*, Borivoje din *De la noi la Cladova* ș.a.) cu câteva (e drept, teribile) Nona, Daria, Ivanca, Rusoaica?

Sigur, la soții, sau amante, impetuoase, pline de nuri și cornițe drăcești, nu stăm chiar rău – Vidra, Voica, Matilda Petrini, Ela Gheorghidiu, Carmina din *Despot Vodă*, Anca din *Năpasta*, Nadina din *Răscoala*, Alta din *Act venețian*, Lelia din *Bunăvestire*, Domnișoara Nastasia, Ioana Boiu din *Suflete tari*, Chira Chiralina, Madeleine-Mădălina lui Puiu Faranga din *Ciuleandra*, Laura din *Balaurul*.

Apropo de *Balaurul*, e clar că Hortensia Papadat-Bengescu și ale ei Nory Baldovin, Mika-Lé, Lenora Hallipa, ca și Cezara și Domnișoara Cristina, împreună cu holbanienele Ioana și Dania, dar mai ales cu excepția „regală" care este Doamna T., ca și cu Vica Delcă din *Dimineața* Gabrielei Adameșteanu, plus tripleta *Gaițelor* (Aneta, Zoia și Lena Duduleanu) compun capitole aparte. Dar cum să uităm de Pena Corcodușa?!

M-am întrebat apoi dacă la autoarele noastre domină poezia sau proza. Sigur, dacă enumeri la repezeală nume ca Veronica Micle, Otilia Cazimir, Elena Farago, Magda Isanos, ori dacă treci prin vârfurile poetice feminine ale decenilor comuniste (Veronica Porumbacu, Maria Banuș, Nina Cassian în anii '50, Blandiana, Buzea, Melinescu în anii '60, Mălăncioiu, Angela Marinescu, Tartler, Uricariu, Crăsnaru în '70, Mariana Marin, Marta Petreu, Denisa Comănescu, Ioana Crăciunescu, Magdalena Ghica la optzecism) și în postceaușism (Elena Vlădăreanu, Simona Popescu, Doina Ioanid, Ioana Nicolaie, Adela

Greceanu) ai zice că *lirismul* defineşte (şi copleşeşte) feminitatea. În acelaşi timp, dacă înşiri „mărgărit(ar)ele" epice de la H.P. Bengescu, Cella Serghi şi Anişoara Odeanu, la Ticu Arhip, Dana Dumitriu, Lucia Demetrius, Gabriela Adameşteanu, Alice Botez, Maria-Luiza Cristescu, Oltea Alexandru, până la Sânziana Pop, Adina Kenereş, Maria Mailat, Doina Ruşti şi Dora Pavel, elanurile procustianizante ţi se relativizează semnificativ.

Ce m-a amuzat e că, la discuţii, deşi 90% din auditoriu era încântător-feminin, luptători au fost numai bărbaţii. Câţiva dintre ei m-au acuzat de sexism, reducţionism şi discriminare pozitivă în siajul *gender studies*, mi-au adăugat-o numaidecât (deşi m-am opus vehement) pe Simone de Beauvoir alături de Marguerite Yourcenar şi au nuanţat (bine-venit) pe tema feminităţii analizate de bărbaţi, a masculinului surfilat de autoare, a scrânciobului Animus-Anima.

În sfârşit, eu cred că a fost o după-amiază incitantă.

31 martie 2011

Caligrafie, calofilie, kalokagathie (iaca poznă)

Trag nădejde că domniile voastre vor fi înţeles la iuţeală că subtitlul (relativizant şi autopersiflant) l-am lipit din (poate excesiv) bun-simţ: să nu cumva să se creadă că, într-o vreme iconoclastă, demitizantă, detabuizantă, atoatedemolatoare, dumneata vii cu bibiluri, dichisuri, liubemuri de-ale Didinii, tot felul de şerbeturi de-astea kalokagathice, de te râd, mă-nţelegi, şi curcile. Adicătălea, cum, coane, *kalos* în plină misofilie, *agathon* şi *agapé* în ditamai domnia resentimentului, a dezmăţului isteric şi-n forfota sadomasochistă a urii generalizate?!?

Ni se face constant imputarea, nouă – paseiştilor obsedaţi de frumuseţea Măsurii, bieţi reacţionari care ţin cu dinţii de armonia clasică, rânduielile tradiţiei, cumînţenia părinţilor, valorile familiei, de patriotism, *isichia* şi alte atari „prejudecăţi tribale" –, cum că suntem contraproductivi, melancolici la modul suicidar, nişte frâne bolnăvicios de nostalgice, sugrumând progresul, sincronizarea, salturile elastice peste etape. Noi suntem cei care visează revigorarea stilului arhitectural neoromânesc al lui Ion Mincu şi ne opunem unui Bucureşti compus din zgârâie-nori ca-n Dubai plus mahalale indiene. Noi venim cu teatrul lui Blaga în minte la spectacolele după Sarah Kane, rătăcim mai degrabă în Mircea Vulcănescu decât în Foucault,

rămaşi la Camus, departe de Sartre, bovarizând mai intens la Hurezi, Ieud, Mogoşoaia, Putna şi-n culele de la Măldăreşti, decât la Duchamps, Warhol şi toate „instalaţiile" postmodernităţii.

Ei bine, nimic nu întrece frenezia care te cuprinde când ajungi să şochezi şi să farmeci cu tombaterismul tău fobia la trecut a adolescenţilor, presupusa dumnealor alergie la mainstream şi la mulţimea celor calificate drept peltele paseiste. În ultimii ani, am făcut de câteva ori, la întâlnirile cu liceenii, un experiment năucitor deopotrivă pentru ei şi pentru mine. Luaţi un creion şi-o foaie de hârtie şi încercaţi să scrieţi caligrafic, deci cât mai încet, atent şi frumos: „Dragi părinţi, aflaţi despre mine că sunt bine sănătos, ceea ce vă doresc şi dumneavoastră".

În timp ce ei, amuzaţi, trufaşi, miştocari, cabulipseau să-şi pregătească foile şi pixul, eu le „băgam bla-bla-ul" (cum ar zice ei), făcându-mi, anesteziant, numărul paseist. Ce era caligrafia altădată, chiar şi pentru noi, cei ajunşi la şcoală în dejism, căutătorii de peniţe Redis: armonie a simţirii, eleganţă, rafinament, disciplină, respect faţă de ierarhie, cultul frumuseţii, rotunjime, echilibru. Cuminţire. Ce însemna pentru generaţia lui Eminescu scrisul frumos, ce rost au multele pagini cu litere maniacal şlefuite şi semnături narcisiace din manuscrisele lui. Caligrafia ca ritualizare a energiilor şi fluidului temperamental, ca terapie, narcoză scriptică şi ceremonial mental. Cum ţi se îmblânzeşte fiara odată pictată cu cerneală. Cum se mlădie Kundalini prin stil, syrinx, pană, condei, apoi scrisul la lumânare, vraja ortografiei, literele magice, lumea ca pagină, cuvântul ca bomos sacru, scriitura ca labirint, erotica

scrierii, vechile practici de purificare (de la orfico-pitagorei până la epoca doamnei de Sévigné) a ființei înainte de scriere, cu abluțiuni, la cei vechi, și primenire vestimentară, în epoca noastră... Ș.a.m.d.

Pe scurt, simpla, elementara grijă a caligrafiei ca semn al calofiliei. Scrisul îngrijit ca marcă a iubirii de armonie și frumusețe, totul înscris în idealul kalokagathic, de care nu văd de ce ar trebui să ne fie rușine, chit că trăim într-un context cloacal.

Ce ziceți că s-a întâmplat?! Aproape fără excepție, copiii au clacat. Nimeni nu reușea necum să termine fraza, dar nici măcar să scrie frumos doar primele două cuvinte: „Dragii mei". Cineva chiar mi-a arătat cum nu-i mergeau degetuțele nici măcar să facă litera D, așa rotund, mândru și boghet, cum se cuvine. Obișnuiți din pruncie cu tastatura, total străini de toc și călimară, alfabetizați pe telecomandă și telefonul mobil, robotizați, computerizați și alergici la tot ce ține de firesc, clonații noștri urmași nu-și mai potrivesc ființa pe tiparele armoniei și frumuseții naturale, ci se forjează exclusiv pe divaisuri, în arcanele artificialității, dizarmoniei și sterpiciunii. Bine, zic, voi nu mai roadeți guma de la capătul creionului?!? Nu vă mai băgați nările în sticluța cu cerneală? Nu mai ascundeți bilețele în penare? Mai știe cineva ce-i aia o sugativă? Știe cineva ce va să zică o *radieră*? Nu vă mai suflecați mânecile, înainte de-a scrie, așa cum își scuipa în palmă plugarul înainte de-a se apleca pe coarnele plugului? Păi, atunci, ce să mai înțelegeți din orfevrăria cu plaivazuri boante a lui Arghezi? Cum să mai pricepeți *mania* caligrafiei eminesciene?

Măcar dumneavoastră, prietenii *Dilemei*, crema cremei (cum ar fi zis bietul a.l.ş.), fie congeneri, fie părinţi mai tineri, încercaţi într-o bună zi, cu copiii sau nepoţii, exerciţiul de mai sus. Şi explicaţi-le rostul vindecător şi fermecător al caligrafiei. Măcar o scrisoare de-o pagină pe an dacă ar accepta să scrie de mână – şi tot i-ar debusola benefic.

Recent, în nr. 1 (55) pe 2011 al revistei *Poezia*, mi-am găsit un aliat înţelept şi savuros în persoana caligrafului francez de origine irakiană Ghani Alani, moştenitor al şcolii de scriere frumoasă din Bagdad. Născut în 1937, locuieşte la Paris din 1967. „Am văzut (spune el în interviul realizat de Marius Chelaru) bătrâni, femei şi bărbaţi irakieni, care nu ştiau nici să citească, nici să scrie, aplecându-se pentru a ridica de jos o bucată de hârtie doar pentru că avea scris ceva pe ea. Aceşti oameni credeau că acolo se ascundea ceva, atât de sfântă era scrierea pentru acest popor." El ne povesteşte despre îngerii din al patrulea cer al înălţării Profetului, cei însărcinaţi să scrie faptele pământeşti ale oamenilor şi ale căror tocuri de scris fac un zgomot asurzitor cât păcatele acelora. Calamul, instrumentul de scris, era considerat parte integrantă a corpului caligrafului, prelungire a mâinii şi minţii sale.

De bună seamă că „scrierea are o dimensiune sfântă. Actul caligrafic este o formă de rugăciune, obligându-l pe caligraf să fie curat spiritual. De altfel, unii caligrafi făceau băi purificatoare şi-şi puneau calamul spre Mecca înainte de a începe caligrafierea unui text sfânt". Sigur că te gândeşti numaidecât la ritualul hieroglifelor, la verticalitatea scrierii japoneze, la îndelungul ceremonial iniţiatic al Punctului, acompaniat de sunete misterioase, la

întregul labirint necesar pentru a scrie cele câteva silabe ale unui haiku. În plus, în caligrafia arabă *respirația* joacă un rol ce frizează budismul: „Respirația este scânteia vieții. Când oprim respirația pentru a face o linie, o melodie sau un pas de dans, nu mai suntem pe pământ. Suntem la jumătatea drumului dintre viață și moarte. Nu avem aceeași respirație atunci când trasăm o linie orizontală ca atunci când trasăm o verticală. Caligrafia rimează cu respirația caligrafului. Și dacă vorbim despre caligrafia vie pentru a desemna o caligrafie bună, atunci este pentru că lucrarea conține suflarea artistului".

Superb. În fine, „caligrafia a luat locul picturii în civilizația arabo-musulmană, pentru că este în același timp cuvânt și imagine. Este o artă care cheamă totalitatea celor cinci simțuri. Caligrafia a fost considerată ca o răscruce, un fel de echilibru în artă. Ca imagine, există noțiunea de mișcare și, deci, de viață. Ca slovă, este muzică, timp, spațiu...".

Zău că e bine să ne șoptim singuri, din când în când, basme dintr-astea. Sigur că tot la tastatură ajungem să le povestim. Dar cel puțin o facem în cunoștință de cauză.

(Să vă mai spun că, estimp, am ajuns să primesc epistole scrise de mână de la elevii cu pricina...?!?)

12 mai 2011

Vermeer şi surâsurile de pe bicicletă

22 iunie – 4 iulie 2011: Bucureşti–Amsterdam–Delft–Anvers–Bruges–Gand–Lille–Tournai–Bruxelles–Bucureşti. Anul trecut, când, aproape sexagenari, am hotărât cu Tania să înghiţim anual, în concediu – atâta viaţă cât ne-o mai dărui Dumnezeu –, câte-o feliuţă de Evropă, am început cu Florenţa. Săptămână beton de turism cultural, cu şapte, opt ore de cutreier muzeistic pe zi. De data asta ne-am lăsat îmbătaţi de seria Rembrandt şi de cei trei sublimi Vermeer de la Rijksmuseum, frumuseţi pe care ni le doream sub ochi încă de la 20 de ani, pe când Ioan Alexandru venea bucşit de albume somptuoase la cursurile „Eminescu", învăţându-ne rostul umbrei pentru lumină, magia chipului ca icoană şi sacralitatea gesturilor domestice, odată cu ardoarea aşteptării revelaţiei, sublimul nunţii şi liniştea dăruirii de sine ca împlinire. Fireşte că am poposit apoi la muzeul „Van Gogh", Tania cultivând încă adolescente fervori în domeniu, iar eu torcând încercănat, tot cu gândul la Athos, fuiorul grupului „Prolog", cu multiple, misterios-paradoxale îngemănări de contrarii (Teofan Cretanul şi Klee, Rubliov şi Mondrian, Fra Angelico, Van Gogh, Monet şi Kandinsky...).

Am umblat pe urmele lui Vermeer prin Delft (oraş care m-a vrăjit aproape cât Siena), după Anne Frank în

Amsterdam şi Hans Memling prin Bruges. Am încasat din plin şocul uluitoarei picturi flamande timpurii (născut de Petrus Christus, Simon Marmion, Gerard David, Jan Provoost şi mai mulţi Anonimi!), rătăcind halucinaţi prin „Groeningemuseum". Ne-a uluit splendoarea (cu subtil duh oriental) a catedralei „Sfântului Sânge" din Brugge, am urcat în *befroy*-uri de 367 de trepte (cu gândul la Pisa ori la campanila lui Giotto din Florenţa), ascultând vrăjiţi cum sună bronzul carioanelor tricentenare... În răstimp am citit cele două volume ale corespondenţei lui Baudelaire din Pléiade, mi-am cumpărat o antologie a scrisorilor lui Stendhal, am primit cadou o selecţie din corespondenţa lui Voltaire şi recentul număr cu dosar Cioran din *Magazine littéraire*, am prefirat brocante cu ceramică de Delft (unde am umflat cu cinci şi zece euro farfurii de la 1900, plus o carafă cu satiri şi scene bahice de pe la 1890), am cutreierat prin FNAC după DVD-uri cu Jacques Brel...

Pe scurt, ce vreau să spun: noi ne-am făcut serios lecţiile pentru o cinstită călătorie de turism cultural. Ne-am familiarizat cu istoria Ţărilor de Jos, cu amestecul de francofilie, francofobie, germanitate, anglomanie, laxism postmodern ş.a.m.d. Numai că realitatea a sufocat biblioteca. Pur şi simplu. Am observat că, seara şi dimineaţa, când ne făceam „raportul de gardă", nu pritoceam întâi de toate evoluţia lui Van Gogh de la realismul plebeiano-rural către Montmartre, floralitatea niponă şi exploziile de la Arles, ori formidabilii ochi roşii de plâns ai călugăriţei lui Simon Marmion, *Mielul mistic* al lui Van Eyck şi altele asemenea. Nu. Ce ne obseda era (ca şi la Praga) *normalitatea*.

Cuvântul ce revine înnebunitor, ca dureroasă utopie, în toate relatările de călătorie ale românilor. Confortul urban, pragmatismul concesiv, supleţea integratoare a vieţii sociale, eficienţa administrativă. Civilitatea, amenitatea, coregrafia plină de amenitate (chit că adeseori ipocrită, în esenţă) a relaţiilor interumane. Faptul că trenurile, autobuzele şi tramvaiele vin nesmintit la ora anunţată pe tabelele din staţie. Că toată lumea respectă legile circulaţiei, pe trotuar ca şi pe carosabil, pe pistele pentru biciclete, în parcuri şi-n magazine. Că-n halucinanta aglomeraţie a gării din Amsterdam, cu mii de tălpi, trolere şi rucsaci pe metrul pătrat, nimeni nu calcă pe nimeni pe bătături, nu înghiontește, nu agasează, nu împiedică, nu bruschează, nu cară saci de-o tonă şi nu duhneşte a sudoare. Că automatele, afişajul, ca şi ghişeele ori oamenii de ordine funcţionează ireproşabil, precum într-un stup cu legi de sacrosanctă autoritate. Se stă calm, respectuos, cu suavă resemnare la coadă pentru călătoria cu vaporaşul, chit că se mai găseşte peste tot câte-un negru trufaş, vreun hispanofon zgomotos ori un rus băgăreţ (care oricum adoarme cu capul pe masă de cum se intră pe primul canal fermecător adumbrit de frontoanele de la 1600).

Zău, asta m-a iritat, după care m-a tuflit demenţial: că tot ce ţinea de splendorile culturale, liniştea meditativă şi sfânta banalitate a hedonismului pălea – în primă sau ultimă instanţă – înaintea *românescului obsesiv*. De-a lungul celor două săptămâni neerlandeze, n-a fost colţ, peisaj, întâmplare, întâlnire în care frumuseţea, liniştea, plinătatea, suculenţa circumstanţelor de-*acolo* să nu fie alterate de spectrul blestematei realităţi de *acasă*. Adevăr vă zic: am

luptat din greu să nu cad în bine-cunoscutele lamentații valahe, pe bună dreptate alimentate de uimirile turiștilor străini. Am luptat în zadar. Martor mi-e Dumnezeu. Cărăm România după noi ca pe un blestem. Un jug nedrept, asupritor, umilitor cât cuprinde. Nu am ajuns să mă bucur de Rembrandt şi Vermeer, cât de spectacolul fascinant al bicicletelor din Amsterdam, la care ne-am holbat cu nemiluita. Străzi, cartiere întregi fără nici o maşină. Numai susurul unduitor al roților de bicicletă, într-o valsare sărbătorească: femei în toată firea, ducând senin coşuri cu legume pe ghidon, domni severi plutind laolaltă cu copilaşul blondiu ataşat la spinare, nimfete-n blugi pedalând cu virilă determinare, dar şi frumuseți cu rochiile-n vânt, dezgolind vederii, cu nonşalanță sportivă, desuuri orbitoare. Nu ziceți că, la câte-o traversare, când le acordai prioritate, te trezeai că-ți mulțumesc cu un zâmbet larg, care-ți umplea de plăcere ziua?!?

Când, odată întors acasă, am dat, ca-n fiecare vară, de strada decopertată din nu ştiu ce motiv, cu mațele atârnând noroios în afară, cum să nu plângă fierea în mine amintindu-mi de lebedele, rațele sălbatice şi pescăruşii care ne veneau la Amsterdam sub fereastră, de autostrăzile ca-n palmă, hamacul din sufrageria olandeză, aerul curat şi grădina cu iepuri din Lille ori de mersul ca o plutire în vis din trenul Anvers-Bruges?!?

Cum s-au legat toate astea de *Zen*-ul lui Mircea Cărtărescu vă povestesc joia viitoare.

14 iulie 2011

Unde eşti acasă: înăuntru, sau afară?

Întrebare fără vârstă şi geografie, potrivit temperamentului, istoriei, eredităţii, mediului, tuturor celor care-ţi compun firea şi-ţi determină destinul.

N-o să fac tocmai cititorilor *Dilemei* teoria chibritului privind deosebirile dintre semințiile de păstori şi cele de navigatori, dintre sedentari şi nomazi, dintre Nord şi Sud, firile de munte faţă de cele de câmpie ori deşert. Dintre cultivatorii de cereale şi crescătorii de vite. Sau dintre băutorii de bere şi cei de vin faţă de dăruiţii tăriilor alcoolice. Cât pot fi de atraşi podgoreanul sau apicultorul de mirajul oceanului şi cât să-şi viseze marinarul sau beduinii o livadă aromitoare, plină de stupi şi bortilită de cârtiţe?! Dar la toate astea m-am gândit mereu, atunci când mă-ntrebam de ce nu simt nici fir de dorinţă de-a ieşi din ţară, legându-mi tot mai sofisticat nepăsarea (nu vă spun de câţi prieteni condamnată!) de esenţa ruralităţii noastre, de ancestrala „legătură a românului cu pământul, lanurile şi pădurea" ş.a.m.d. Am avut profesori, colegi, rude şi prieteni care trăiau 11 luni pe an numai cu gândul la paşaportul care să-i ducă de revelion măcar la Varşovia, Dresda, Sofia, de nu la Paris. În cei trei ani pierduţi ca traducător dactilograf la „ICE Mecanoexportimport" (i.e. „stagiul obligatoriu în producţie"), aveam să văd câteva

cazuri dureros de exemplare pentru ce va să zică obsesia străinătății, magia plecării, psihoza alienantă a ieşirii din țară. Specialişti desăvârşiți, multilingvi, oameni cu două, trei facultăți, ajunşi literalmente nevropați din pricina „neieşirii vizei", a vreunei anonime ucigaşe ori a „întoarcerii de la scara avionului". M-au lecuit pe vecie, îmi ziceam eu, de obsesia magicului *Afară*. Vizuina şi ograda, punctate când şi când de-o banală drumeție carpatină, îmi erau cât se poate de dulce suficiente. Când îmi vedea indiferența la chestiune, Marin Bucur, care visa la Paris cel puțin câteva ore pe zi, se încrunta patern, avertizându-mă că „lumea este atâta cât o vezi" şi că „puțin călătoreşti, puțin cunoşti". El m-a avertizat cel dintâi că, odată intrat la idee, adică odată *ieşit*, te îmbolnăveşti fără leac. Pe atunci, însă, am râs copios de ceea ce consideram a fi un moft, un chiriţism. Unul înduioşător, de înțeles la o adică, dar nu mai puțin meprizabil. Şi cum oare să-i fi înțeles tocmai eu pe unii profesori de franceză care ascultau numai Radio France, făceau pe dracu-n patru să pună mâna pe-un Truffaut ori pe casetele cu *Apostrophes*-urile lui Pivot, oameni care şi-ar fi tăiat un deget pentru un abonament la *Paris Match*, făcând săptămânal drumuri „pe Iorga", la paşapoarte, ca la Mecca, doar-doar or mai ajunge câteva zile pe malurile Senei, la FNAC şi „marché aux puces".

Prin 1987, când m-am hotărât şi eu să fac demersuri pentru o plecare (cei năpăstuiți de asiduitățile cu pricina au fost Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi D.R. Popescu), a fost exclusiv din sfinte rațiuni paterne. Îmi găsisem fiica (era prin clasa a IV-a), venită de la şcoală, întinsă pe pat ca-ntr-un exercițiu de yoga, inspirând evlavios aroma unui

ambalaj de ciocolată... primit cadou! Conținutul îl mâncase „milostivul" coleg de bancă, fiu de „oameni cu posibilități" (sinucis între timp). Atunci am luat foc, și, uite-așa, la 34 de ani, am acceptat și eu că ar fi bine să ies măcar până la Belgrad, să-mi pot blagoslovi copilul cu un Nestlé, un Finetti, un Suchard, ceva. (N-a fost să fie până-n 1990, când, exact din Belgrad, am venit acasă cu un gentoi de vreo zece kg bucșit numai cu dulciuri.)

Nu știu ce blesteme plătesc, fapt e că la aproape șaizeci de ani am dat rău în damblaua plecărilor. E ca una dintre acele frenezii maniacale de andropauză, care te fac să aspiri pe nemestecate și negândite orice risc. Numai ce ne-am întors de-o săptămână din Belgia și Olanda, că deja vorbim de-o Londră sau Barceloană pentru vara viitoare, de-un revelion budapestan, de-o Irlandă (prea scumpă, ca, de altfel, Scoția și Croația) ori măcar de-un Nesebar, un Veliko Tîrnovo, că tot îmi face ritmic poftă Vintilă Mihăilescu, povestindu-și dilematic suavele îndulciri levantine.

Din 1990 încoace am tot umblat, ce-i drept, pe-*Afară*, dar niciodată cu patimă, în transă, cu sentimente ultimative. Eurocentric și balcanofil, anti-exotism, non-asiatic și anti-ocean, credeam doar că am dobândit, în fine, încă una dintre minimele cerințe de igienă mentală ale intelectualului care se respectă. Și pe care generația lui Maiorescu, de pildă, o slujea nesmintit, mergând vara și iarna la Biarritz și la conac, la Roma,Viena sau Paris, și apoi la moșie. La început, n-a fost decât simpla dorință de-a bifa chestiile. Ajungeam și noi pe unde ne tot povestiseră prietenii. Cu timpul, agenda turistică a lăsat locul jurnalului de idei. N-am mai străbătut îmbătați de miasme piețele

de peşte şi brânzeturi, ci am început colindul marilor galerii de artă. Pentru ca, după bucşirea vizual-mentală, să dăm frâu liber celei mai febril-fermecătoare manii de cuplu pe care o slujim, Tania şi cu mine, de aproape patru decenii. Sociometrie, aşa-i zicem noi maniei de-a face speculaţii la nesfârşit pe seama fizionomiilor întâlnite, a întâmplărilor şi contextelor de tot felul. Cred că multe cupluri bine sudate se delectează cu plăcerea asta nevinovată. Să-ţi petreci dimineţile pe Corso şi serile pe faleză, să cutreieri parcurile şi muzeele, să sirotezi o cafea sau o bere la măsuţa de pe trotuar, să aluneci pe trotuare holbându-te din vitrină-n vitrină – totul cu privirea aţintită la ceilalţi, trăgând cu urechea la şoaptele trecătorilor, ascultându-le tocmeala cu negustorii şi făcând infinite conjecturi despre statutul lor social, financiar, marital, apoi comparându-le specificul etnic, vigoarea tradiţiilor, prejudecăţile, complexele de superioritate sau inferioritate ş.a.m.d.

Prin aceste mici şedinţe de extaz domestic ne-am vindecat de idealizarea străinătăţii, risc inconturnabil pentru neofiţii în materie. Am văzut bine mersi că există *şi Dincolo* meschinărie şi xenofobie, pungăşie, cinism, făţărnicie, clientelism, corupţie şi mafiotism, ne-am simţit trataţi ca slugile, deşi plăteam aceleaşi preţuri cu localnicii, pe scurt, ne-am înţeles mai bine deopotrivă atuurile şi carenţele. Niciodată nu am blamat ceauşismul mai direct, mai epidermic şi mai *sufleteşte* ca-n faţa automatelor pentru bilete, a bancomatelor, a opulenţei din supermarchéuri şi a tot ce ne exfolia sadic ignoranţa estică.

Acum, bunăoară, pe cât m-a încântat *biciclismul* din Amsterdam (adevărat blazon etnic, de cod moral şi spirit

civic), pe atâta m-a contrariat mârlănia flamandă. La Florența, măcar, trufia locală se manifesta net, cavalereşte: cu toţii eram nişte pigmei pe lângă chelnerii şi negustorii cu alură de principe. La Bruges, însă, când eşti întrebat cu seacă încruntare „vous êtes russes?", când eşti busculat de un localnic numai fiindcă ai căscat gura la o vitrină şi el n-a avut loc de tine, iar argintarul refuză sastisit să-ţi arate un amărât de pandantiv, convins că „n-ai tu moacă de el" – apoi adio fantasme!

Dar tot nu v-am spus cum se leagă toate astea de *Zen*-ul lui Cărtărescu, aşa cum promiteam joia trecută. Da' ce, dau turcii?!

21 iulie 2011

Dimineață cu 112

Vineri, 12 august 2011, orele 9.25, peronul stației de metrou Eroii Revoluției. Câteva zeci de minute – cum oare să le zic pentru mai multe felii de public? – instructive? halucinante? naşpa? Pe când le trăiam cu sângele-n palme, ştiu că (deformație profesională!) mi-au evocat definiția fantasticului ca „breşă-n real" (Roger Caillois), plus scena tranşării cadavrului din *Inocentul* lui Ian McEwan. Ca să vezi!

Totul era de-o domesticitate dezarmantă. Dimineață de august la metrou în Bucureştii evacuați de febrilitatea vacanțieră. Sfârşit de săptămână, sfânt plictis de concediu, cu doar câteva siluete pe peron. Eram apelpisiți şi responsabili, după o noapte străpunsă nu doar de hărmălaia lătrăturilor tradiționale, dar şi de strigătul disperat de ajutor al unei femei căreia, pe la patru dimineața, i se furase fulgerător geanta, aşa cum şade bine unei metropole în plin avânt.

Tania avea o şedință la ICR, dar eu, în drum să ud florile socrilor, nu aveam nici o grabă. Mă uit în lungul scărilor (10 trepte, ultimul calup către peron) şi văd un septuagenar blonziu, calm şi elegant, coborând cu o geantă albastră de voiaj în mâna dreaptă. Brusc, sub ochii noştri magnetizați de oroare, omul se-mpiedică şi-o ia vijelios

la vale, lovindu-se când cu ceafa, când cu bărbia de fiecare treaptă, sărindu-i ochelarii şi prăbuşindu-se însângerat chiar la tălpile noastre. Cum naiba să nu rămâi meduzat?!

Ce m-a şocat a fost anestezia, încetineala, calmul ţicnit cu care am acţionat, într-un soi de pedanterie hipnotizată, ca la ralentiurile scenelor de groază din filme. Iar noi parcă eram de mult în plin război, obişnuiţi cu toate ororile. Tania i-a pus numaidecât geanta sub ceafă, eu i-am lipit omului batista de gaura din creştet şi am început să-l asigur ca se află printre oameni binevoitori, în cea mai frumoasă dintre lumile posibile, iar o doamnă – după ce ne-a somat scurt să nu cumva să-l mişcăm – l-a întrebat cum îl cheamă şi în ce zi a anului suntem. Ca să-i verifice luciditatea. (Am rămas interzis de admiraţie.) Numele nu l-am înţeles prea bine, dar ne-am liniştit când, după 1900 şi 1912, a venit şi 2011. A doua mirare a venit dinspre Tania, pe care au auzit-o apelând cu ton dulce 112-ul, leit ca glasul crainicei de pe aeroportul Orly, când anunţă avioanele. Intrasem uşor în transă, la ideea că puteam să fiu eu, la fel de bine, victima... („Vezi cum te lucrează şi aici vanitatea?!" mi-ar şopti Irina Margareta Nistor, precum şarpele Kaa.)

Apropo: scriu rândurile astea din două motive: 1) ca să vă povestesc câte nerozii îţi pot trece prin minte în astfel de momente-limită, 2) întru lauda 112-ului şi a oamenilor de la SMURD.

Primul gând stupid: m-am felicitat pentru conservatism. Câţi bărbaţi mai au în buzunar batiste albe de bumbac, şi nu biete petice de hârtie!? Ce m-aş fi făcut fără cearşaful meu de buzunar, pentru care sunt adeseori ironizat?

Dar puteți să-mi spuneți de ce mi s-a actualizat exact în acea secundă figura acră a vânzătoarei de la buticul din Florența, un fel de La Mamma mafiosa, convinsă că-mi cumpăr batiste (am luat o duzină) pentru înmormântare?

Întins pe peron, omul nostru era, culmea, la fel de calm ca noi. Așa un deficit de isterie în România de azi e ca o ninsoare în plin deșert. Și-a pipăit ceasul, cam zdruncinat, și m-a rugat să i-l deschei de la mână, ca să nu-l piardă (ori ca să nu-i dispară? nu știu). Doamna cu avertismentul i-a cules ochelarii de la câțiva metri, iar Tania i-a potrivit și geanta mea sub cap. Au urmat luuuungile, deși puține, minute de așteptare: adevărat *happening*. Trei bodigarzi de la metrou au răsărit cavalerește lângă noi. Prezență tăcută, vigilentă, rasurantă. Presupun că vegheau să nu-i sustragem victimei ceva din geantă.

Iar acum intrăm în suprarealism. Din dreapta, aud o voce suavă: „Nu sunteți dumneavoastră domnul cu cartea de la TV?" Ei, iaca, numai la asta nu mă așteptam atunci și acolo, îndreptându-mă de spinare, cu palma stângă plină de sânge! Îi confirm zăpăcit doamnei și-i etalez, ca scuză pentru laconism, sângele din palmă, care mă-nfrățea cu *inocentul* Leonard al lui McEwan. Ași! Încurajată, femeia dă să înceapă o galeșă tiradă pe tema nevoii de cultură, dar pesemne c-am făcut o moacă îndeajuns de agasată ca să-i stopeze orice elan. Îmi pare rău, dar altminteri era peste poate. Tot atunci, un mecanic Metrorex ne salută complice din ochi și-l ia pe accidentat la per tu: „Nu mișca, tataie, și trage-ți picioarele de pe scară, că nu e bine să stai cu ele în sus". Ce-i drept, o cam băgasem pe mânecă: sângele îi curgea tot mai tare din cap – după batista mea și

a Taniei ne-a dat şi omul batista lui, care deja se umpluse de sânge. Moment în care mi se şopteşte cu nelinişte cum că urmele albe scurse pe geantă „sunt materie cenuşie"!! (Greşit, ni s-a spus după aia. Dacă ar fi fost aşa, omul ar fi fost ca şi mort.) Hai că-i vesel...

Domnule, să lăsăm prostiile. Vreţi să ştiţi ce m-a darâmat în povestea asta? Apariţia şi prestaţia oamenilor de la SMURD. Cum au reuşit să vină în zece minute, nu ştiu. (Mi s-a şoptit după aia, cârcoteşte, ca la noi, că „au o bază la Tineretului". Păi, ce să zic? bine c-o au!) Doi flăcăi ca bradul, îmbrăcaţi la fix, dotaţi ca-n filme, cu o trusă etajată cât un geamantan, acţionând tăcut, cu o precizie de mecanism bine rulat şi pentru care umila *noastră* catastrofă nu era decât un incident minor, ca un antrenament pentru începători.

Lasă că şi ei au luat victima la per tu (oleacă deranjant pentru umbra scorţosului din mine), dar fetele mi-au spus apoi că-n sănătate, de pildă-n ginecologie, asta e o tactică străveche de şocat şi întărit moralul prin exces de familiaritate. Acolo, replici de genul „ce-ai făcut fă, de rămăseşi borţoasă ca proasta-n târg?!?" figurează în arsenalul *drăgălăşeniilor* vitalizante. Aşa, deci! Ei bine, abia acum apuc şi eu să mă gândesc la zorile de la Spitalul „Sf. Ioan", când, la şase dimineaţa, se deschideau brusc, cu zgomot infernal, uşile, iar asistentele năvăleau peste octogenarii din salon cu mirări intens vociferate precum „ce drieacu'ai făcut, bre, de te căcaşi în halul ăsta pe matale?!?". Pesemne că tot o tactică de resuscitare va fi fost şi aceea.

Revin. Să vedeţi acum perversiune. Tot holbându-mă la domnii de la SMURD, mintea-mi scormoneşte năprasnic

prin buzunare. Cât să le dau, potrivit tradiției daco-getice? Douăzeci de căciulă? Treizeci? Cât o fi tariful? Da' stai așa: cât am? Dotat cu o rezonabilă experiență în domeniu, până acum câțiva ani cunoșteam precis mercurialul, de la cei cinci lei pentru ploscă până la „trei sute de dolari anestezistu' și X mii (depinde de operație) chirurgul", după cum am fost temeinic instruit de bolnavi, pe unde m-au purtat halatele albe.

Ei bine, urmărind gesturile sobre, meseriașe, ale celor de la SMURD, mi-am dat seama că orice intenție ciubuccie ar fi distonat urât în context. M-am gândit imediat la șansa uriașă pe nume Raed Arafat, omul care, ca și Mugur Isărescu, trage necontenit de douăzeci de ani la carul României, cu o tenacitate reformatoare în chip divin sfidătoare față de întregul Sistem otrăvit și (irepresibil?) eviscerant. Nu știu, oi fi eu melodramatic blegit de jalea generală, încât tot ce este-n firea lucrurilor să mi se pară strălucitoare excepție?

Sătul de cioranită, agasat de selecția exclusiv negativă a știrilor din mass-media, de excesul general de lehamite și miserupism, de bombăneala, acreala disolutivă și postularea nimicniciei naționale, Radu Paraschivescu ne provoacă terapeutic, în *Adevărul*, la descoperirea și etalarea pozitivului. Dinlăuntrul meu, strig că are dreptate. Din afară, rânjetul sălbăticit al scepticismului valah mă copleșește.

Noroc cu câte-o întâmplare ca asta. După ce te demolează, te lasă pe gânduri și-ți dă un dram de optimism.

1 septembrie 2011

Cu alți ochi spre interbelic

O spun iarăși, că nu strică: nu am înțeles niciodată *mania* (i.e. nebunia) noastră de a ne judeca maniheist, dinspre prezent, trecutul. Pretutindeni ori-ori, mai niciodată și-și. Numai disjuncția (dezbinarea, destrămarea, desfigurarea) ne satisface apetitul sadomasochist. Conjuncția (coagularea, armonizarea contrariilor) ni se pare dovada impardonabilă a spiritului căldicel, împăciutorist. De ce oare eram obligați la școală să optăm invariabil pentru Gherea în defavoarea lui Maiorescu, deși e limpede că numai simbioza perspectivelor oferă soluția justă și eficientă? De ce-o fi sfredelit atât amar de vreme în conștiința noastră lirică dilema Eminescu sau Macedonski, urmând celei dintre Alecsandri și Eminescu, înainte de „dilema" Arghezi sau Blaga, în loc să-i fixăm fiecăruia cuvenitul loc în strană? La ce bun, student fiind și debutând în critica literară, să trebuiască *să aleg* de partea cui sunt, a lui G. Călinescu, sau E. Lovinescu? Iar ca să publici, era cruntă nevoie să optezi, ca puşcăriaşul, pe viață: *Luceafărul* sau *România literară*! Marin Preda *sau* Eugen Barbu!

Stupida, păguboasa patimă a ștampilării. Cultul monovalenței. Obsesia țarcului, alergia la insubordonare și varietate, groaza mediocrității (și a oficialității) față de personalitatea alchimică, senin însumatoare de polarități.

Boală veche. La fel fusese-n vremea boierimii degrab' tăietoare de capete, potrivit facțiunilor turcofile sau rusofile, apoi a burgheziei germanofile sau francofile, întru pacostea comună și folosul alogeniei hrăpărețe. Ca și la instaurarea monarhiei, în vremea carlismului, legionarismului, antonescianismului ș.a.m.d. Totul, cu o istoriografie mai mereu pigmentată partizan, de la Xenopol și Iorga la Florin Constantiniu, de la Hasdeu și C. Giurescu la Gheorghe Buzatu, astfel încât cititorul cuminte se uită dezorientat-disperat după câte-un Keith Hitchins, Arnim Heinen & Co pentru a fi sigur că înghite o istorie bine cumpănită.

Baremi analiza epocii interbelice, interval strașnic împărțit între cele două mari ispite totalitare, a semănat (și seamănă) adesea cu luptele din *Țiganiada*, cu pruncii vii pe post de măciuci: dă-i cu D. Gusti în Nae Ionescu, dă-i cu Giurescu în Iorga, cu Sebastian în Eliade, cu Motru și Stăniloae în Blaga. Cât despre generația '27, de energiile căreia s-a temut întreg spectrul politic, ea a fost când persiflată („puțoism", „mucoși", trăiriști gidiano-papinieni), când diabolizată („năism", extremism, legionarism), oricum, numai cât mai iute țintuită-n formule otrăvite. Or, evantaiul generației '27 a fost mult mai generos răsfirat, fie și doar rămas în latențe, sau în eșecuri, decât le-ar conveni marxizanților de serviciu. Preluând senin tactica Securității de a lipi pe dosarul fiecărui oponent verdictul „legionar", indiferent dacă era vorba de liberali, țărăniști, social-democrați și chiar comuniști neconvenabili, aceștia au ținut decenii de-a rândul în captivitate strălucitoarea diversitate intelectual-artistică a generației „lui Eliade" pe

motiv de crimă ideologică. Lăsând-o să putrezească drăceşte în miasme de pucioasă, orice actuală încercare de desferecare şi exfoliere va trezi nu doar suspiciune şi procese de intenţie, dar va declanşa şarjele de artilerie ale mercenarilor corectitudinii politice, menite să stopeze din start orice încercare de analiză obiectivă.

Ştiu că am mai ţinut pledoaria asta în zeci de contexte, din 1990 încoace, când am prefaţat volumul lui Cioran *Revelaţiile durerii* şi probozeam „maniheita" în rubrica din *Luceafărul*, dar mai cu seamă de la articolul „Jocul deviaţiei cu simetriile", tipărit în iulie 1991 în suplimentul *LA & I* al *Cotidianului* şi reluat în secţiunea „La şcoala generaţiei '27" din volumul *Îndreptări de stânga*. Fac atâtea piruete pedant-autoreferenţiale nu din vanitoasă cochetărie, ci numai ca să mi se înţeleagă cât mai bine încântarea cu care am citit articolul lui Paul Cernat din cadrul grupajului „Un altfel de interbelic" publicat în nr. 330, din 18–24 august 2011, al *Observatorului cultural*.

Condamnă şi el „maniheismul ideologic transmis principalelor conflicte intelectuale din ultimele decenii". O „paradigmă de gândire vede în interbelicul autohton o Vârstă de Aur a libertăţii şi demnităţii pierdute". Cealaltă, „radical-demitizantă", vede în generaţia '27 „un prolegionarism majoritar şi tendinţe bolşevice minoritare".

Prima concluzie – „ambele imagini îşi au justificarea lor" – e la fel de justă ca următoarea: modelul D. Gusti a fost „cea mai consistentă alternativă universitară la modelul Nae Ionescu". *De aici* poate începe o analiză serioasă a reţelei de fenomene teoretic antinomice, practic complementare, cu scindări şi cartelări la fel de surprinzătoare,

ce caracterizează evoluția (involuția) tinerei generații în deceniile interbelice. Iar Paul Cernat, pe două coloane din patru, face un inventar convingător pentru ce va să zică mulțimea *deviațiilor* într-un cuprins deliberat – și vinovat – acuzat de monomanie extremistă. În chiar cuprinsul școlii gustiene și al echipelor regale de sociologie, cele două paradigme au conlucrat din plin, cel puțin până la radicalizarea din 1936-37, Mircea Vulcănescu nefiind nicidecum singurul care a „stabilit punți între cele două personalități divergente" (D. Gusti și Nae Ionescu), cum notează Paul Cernat.

Îmi place să cred că articolul de acum („*Tertium datur*: zona moderată a unei generații «extremiste»") va constitui sumarul viitoarei sinteze semnate de Paul Cernat, vrednică pereche a cărții despre avangardismul românesc. E cât se poate de clar că avem nevoie, în regim de urgență, de-o asemenea privire comprehensivă.

Niscai urme ale „maniheismului ideologic" de care vorbea Paul Cernat avem chiar alături de textul acestuia, în articolul semnat de Zoltán Rostás, dar căruia mă grăbesc să-i acord circumstanțe atenuante, Rostás fiind cu adevărat atletul, campionul Școlii gustiene, omul care a făcut enorm pentru resuscitarea acesteia în ultimele decenii. Practic, a avut exact rolul deținut, pentru cealaltă „paradigmă de gândire", de Marin Diaconu și Dora Mezdrea. Trei nume care merită din plin gratitudinea eseiștilor noștri. De bună seamă că Zoltán Rostás nu are cum să-și reprime partizanatul gustian. Cum să spun? e ca și cum ne-am aștepta ca Mircea Handoca să-l felicite pe Belu Silber când acesta-l taxa de agent al Siguranței pe Mircea Eliade!

Totuşi, unul dintre verdictele sale sună strident, nu are acoperire, dacă nu cumva sună direct a enormitate. În tot cazul, reclamă o revenire serios şi larg argumentată. Iată-l: „Noua reabilitare postdecembristă a interbelicului a avut două urmări certe: a derutat prezentul (prin modele inadecvate) şi a falsificat trecutul (prin selectarea simplistă şi tendenţioasă a faptelor)".

Eu cred, cu totul împotrivă, că abia reabilitarea cu pricina (alături de resuscitarea epocii lui Carol I) va fi conştientizat prezentul, începând atât de necesara limpezire a trecutului.

Fapt e că... putem discuta. Ceea ce este foarte bine.

8 septembrie 2011

Elogiu buclei, sau rostul studiilor de etapă

Corespondam zglobiu zilele trecute cu Corina Şuteu, directorul Institutului Cultural Român din New York, strălucitoare şi contaminantă energie managerială. O admir părinteşte de pe când era studentă, prin anii '80, apoi la cârma asociaţiei „Ecumest", cea care a fecundat nebănuit de multe repere intelectuale pe harta noastră artistică. De câţiva ani, Corina se luptă să-mi deturneze spre *filmul* românesc măcar un procent din patima cu care am devorat de când mă ştiu *teatrul* aceluiaşi hărţuit, hărtănit, otrăvit, dar sublim teritoriu! Corina a dus la New York toate valorile „noului val". În ultimii ani, aproape că n-a trecut lună fără să citesc ştiri entuziasmante despre ecourile (newyorkeze sau europene) ale lui Cristi Puiu, Cristi Mungiu, Cătălin Mitulescu, Radu Mihăileanu, Radu Muntean, Corneliu Porumboiu, Cristian Nemescu, Marian Crişan, Bogdan George Apetri, Adrian Sitaru... Culmea, taman la New York aveau să citească Mimi Brănescu şi Mirela Oprişor ce am scris despre „Marţi"-ul lor în *Dilema veche*, articol despre care – tot de acolo! – mi-a scris pufos, cu filială empatie, după ani de tăcere, incomparabilul a.l.ş. Din New York am primit mailuri întristate privind neglijarea lui Nae Caranfil ca „părinte", „precursor" al noilor energii cinematografic-moldovalahe, dar şi pledoarii

pentru resuscitarea documentarului românesc. Asta, după ce, în *Idei în dialog*, lăudasem scurt-metrajul lui Adrian Sitaru cu (personajul) Adrian Titieni lăsând stupefiant o franțuzoaică să se înece stupid, sub ochii țiganului care-i pândise geanta... și copilul... Vrednică imagine a României-pe-plaja-Marii-Nimicniciei.

Tot lăudându-i Corinei cutare spectacol de la ACT, cutare nouă montare a lui Măniuțiu, Tompa, Purcărete și Afrim, spunându-i, cu sadism infantil că, de la încântările pe nume *Amélie Poulain* și *Invaziile barbare*, eu am jurat să nu mai intru în săli de cinema tocmai ca să-mi păstrez visul intact, m-am trezit cadorisit cu vreo douăzeci de DVD-uri cuprinzând valorile „noului val". Peste putință să le refuz vizionarea. Așa că dă-i și luptă, mai sâmbăta, mai duminica, recunoscându-mă în „Domnul Lăzărescu" (tocmai când filmul făcea furori, făceam și eu infarct, drept pentru care familia mi-a interzis destulă vreme, în chip fioros, vizionarea), înghițind fiere cu dulceață la *432*, amuțind de admirație și deznădejde la *Periferic*-ul lui Bogdan Apetri, polemizând ore-n șir cu amicii pe marginea înnebunitoarelor tăceri din *Polițist, adjectiv*, inventariind viziunile coșmaresti ale României (prea) libere în *Occident*, *Marfa și banii*, *California Dreamin'*, *A fost sau n-a fost*... și câte altele.

Să mă tot îmbolnăvesc de frumusețí perverse! Și de cruda, sadica nebunie a realității care face ca occidentala „lume bună" să fie interesată de România numai când etalează (estetic) orori, grotesc de circ, deriziune macabră, cerșetorie țigănească, vampirism suicidar.

Domnule, am „strigat" la Corina, dar de ce nu vine nimeni, *in this very moment*, cu o carte, fie de exegeze, fie

de interviuri cu toți corifeii Momentului?!? Dar mai ales *cu ambele*, așa cum ar fi ideal și cum ar face numaidecât orice editor cu capul pe umeri! Îmi doresc pe film ceva asemănător excelentei inițiative a Mirunei Runcan cu „Divanurile" ei de acum 15 ani, când i-a adunat pe Măniuțiu, Ducu Darie, Dabija, Galgoțiu, Tompa Gabor, perfect studiu de etapă al unei serii regizorale de marcată originalitate, omogenitate și densitate a programului socio-estetic. De ce nu-și asumă Gorzo, Chirilov sau Olivotto misia superplăcută de a-i reuni între două coperte pe noii mâncători de jăratec ai marilor noastre ecrane?

Iar întrebarea mi s-a tot dus la vale.

De ce nu are (adică face & deține) UNITER banca de date a teatrologiei românești post '89? Unde sunt atât de elegant-plănuitele *Anuare* ale teatrului românesc? De unde poate cercetătorul să vadă afișat într-o secundă pe ecranul computerului cât Shakespeare și cât Cehov, cât Sofocle, Ibsen și Sarah Kane s-au jucat în România după 1990?

De ce nu avem nici acum, după douăzeci de ani de libertate, istoria uniunilor de creație – literatură, teatru, film, arte plastice, muzică – în comunism?

Unde este istoricul marilor biblioteci publice, cu incredibilul război al celor două nefericite roze bucureștene, BAR și BCS (bașca BCU ca subtil arbitru), sau cu jaful securimii de partid pe fondurile secrete – și „abonamentele" clandestine ale greilor din Aparat – pentru orice noutate editorială intrată (și, deci... interzisă) în țară?

Unde sunt, pentru (stră)nepoții noștri, în bibliotecile alimentate de bunicii care suntem, *volumele* însumând emisiunile culturale TV realizate de Horia-Roman Patapievici,

Eugenia Vodă, Cristian Tabără, Cătălin Ştefănescu, Marina Constantinescu, Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu? (Ştiu că s-a început câte ceva la Humanitas, dar suntem la nivelul broscuţei privind *en raccourci* elefantul.) De ce întârzie admirabila energie radiofonică pe nume Teodora Stanciu – omul care a dialogat îndelung cu cele mai substanţiale personalităţi ale culturii române din ultimele decenii – să-şi transcrie interviurile de la Radio România Cultural într-o suită editorială menită să devină rival *citibil* pentru „fonoteca de aur"?

De ce, oare, se perpetuează, în lumea noastră literară, tipul de dispreţ găunos şi invidios în esenţă al academismului faţă de exuberanta productivitate a foiletonismului şi jurnalismului cultural? De ce sunt acuzate şi astăzi, cu aceleaşi pseudoargumente ale culturnicilor de altădată, culegerile de articole, ca fiind jalnice dovezi de amatorism? Cine cultivă aşteptări de mare sinteză la o antologie de cronici literare este fie neavenit în domeniu, fie maschează o rea-credinţă de frustrat. Sau castrat. Ce s-ar fi întâmplat, de pildă, cu zecile, sutele de texte istorico-politico-literare publicate în reviste de Alexandru George, de vreo patru decenii încoace, dacă nu ar fi fost cuprinse-n volum? Aproape fiecare dintre ele conţine dinamita unei lucrări de doctorat. Observaţie egal aplicabilă în cazul unor Nicolae Manolescu (*Teme*-le ş.cl.) sau Andrei Pleşu (editorialele), ca să mă rezum doar la două nume de vârf.

E mult de vorbit despre această indiferenţă (latină) la facerea (nemţească) a buclei. E de adus în scenă – ei, da – ethosul (weberian) protestant al muncii, contrapus cultului improvizaţiei şi miserupismului mioritic. Nu am fost

educați întru temeinicie, economisire, previziune, sobrietate, decență, exactitate, chiverniseală cu bătaie strategică. Ne-am lăsat, încet, dar sigur, pradă acelei iresponsabile psihologii de șatră și coviltir pentru care banul se face ușor și se sparge ca aburul. Ni „se rupe" de trecut, ni „se fâlfâie" de viitor, ne „doare-n pix" de prezent. Tot ce am – beau acum. Trăim intens, devastator clipa și disprețuim suveran durata. Un neam de condamnați pe viață, care se dau mari deghizându-se în nababi... sinucigași.

Mă rog, ia să mă calmez. Nu mai zic nimic.

Decât una. O chestie care mă roade de vreo zece ani. Domnule, uite că iar m-apucă dracii: de ce nu-și face, bre, Andrei Manolescu un volum cu minunățiile reportericești cu care mă (și ne) seduce de atâta amar de vreme? De unde refuzul ăsta de a-și însuma editorial pitorescul mucalit, încercănarea de dandy, revoltele suave, parșivenia și, deopotrivă, cumințenia de sangvin melancolic?

Revin și zic: lăsați-i clipei nemurirea șăgalnic-presupusă, însă dați și efemerului șansa perpetuării. Și a verificării în timp. Poate că nu va rămâne nimic. Dar poate că-i este menit să dureze.

22 septembrie 2011

Cu *Dilema* la Alba Iulia

Când Mircea Vasilescu m-a întrebat dacă aș dori să însoțesc echipa *Dilemei* la primul festival din istoria revistei, organizat la Alba Iulia, sedentarul din mine s-a împosocat pe dată. Drum lung, mi-am zis, pe șosele bortilite, formalism, discursuri, politichie, butaforie medievală gen Sighișoara, lansări la botul calului și vernisaje pe picior, nopți sibaritice, năprasnice pentru ficat... Și lume! Lume, monșer, de te-apucă amețeala.

Auzind, însă, tema – plăcerile vieții – și felia ce-mi revine (plăcerea lecturii), ursul și-a dezdoit încrâncenarea. Într-o vreme care exaltă neplăcerea, urâciunile, disforia, minimalismul alterant și tot ce înseamnă deviație de la (vechea) normalitate, într-o lume care cultivă nevrozele, depresia, catastrofismul, cu guvernări și mass-media care te vor idiot în adolescență, grobian la maturitate și mort în ziua pensionării, apoi de bună seamă că apelul public la „frumusețea uitată a vieții" devine nu doar o bucurie, ci de-a dreptul o datorie civică. Mi-am și imaginat ca motto superbele pagini 68-70 și 78-80 din cartea omonimă a lui Andrei Pleșu (Humanitas, 2011), urmate de o pledoarie pentru *natura* înțeleasă în divina ei esență numai prin *cultură*. Pe scurt, „*cultivarea* simțurilor". Cum poți înțelege luminișul din centrul pădurii prin *Lichtung*-ul

heideggerian. Cum poți auzi *departele* prin Eminescu și cum poți ajunge în împărăția olfactivului prin perversiunea *Parfumului* lui Suskind. Ce frumos era gestul lui Gellu Naum, când îl ducea pe Dan Stanciu să pipăie coaja copacilor! Cum îți poți educa simultan gustul estetic și jubilația papilară, opțiunile artistice prin ceremonialuri pe vălul palatin. Alchimia contrariilor: educația senzorială și carnalitatea ideii.

„Bine, Mircea, vin!" am exclamat voios după mica dezbatere interioară.

Cum era și firesc, realitatea (turistică, managerială, umană) de pe teren a întrecut cu mult biata mea imaginație culturală.

Nu fusesem în Alba Iulia de prin 1994-95, când, după un colocviu sibian al revistei *Transilvania*, Mircea Braga și Iacob Mârza m-au dus întru hipnoză bibliotecărească la Bathyaneum. Reținca, în inconștiența mea, voi fi călcat pe niscai becuri din relația ortodoxie-greco-catolicism, nepricepând de ce frații își refuză conlucrarea în favoarea dușmanilor comuni. Ce am descoperit acum a fost de-a dreptul copleșitor. O cetate medievală substanțial restaurată, oricând rivalizând cu suratele din Apusul și Centrul Europei. Am rătăcit de unul singur, într-o dimineață rece, sticlos luminoasă, de-a lungul meterezelor și șanțurilor tip Vauban, prin tuneluri misterioase, cu camere de tortură și drumuri de acces către tunurile fioroase, pe lângă sinistrul eșafod al tragerii pe roată a lui Horia, apoi printre uriașii cai frizieni olandezi pe care defilează garda cetății. O dimineață solitară care mi-a alimentat din plin paseismul.

Totul e rezultatul unei munci uriașe de peste un deceniu. Autori: primarul Mircea Hava (om, cum se zice, uns

cu toate alifiile, tipul destins-sportiv, mucalit, flexibil şi eficient mai presus de orice altă determinare) şi firma Corint, care, cu stupoare am aflat, e surată cu editura omonimă. Ca să vezi: o micuţă casă editorială devenită blazonul unei ditamai firme de reconstrucţie patrimonială! Dl. Cosmin Suciu, împătimit al istoriei locului, ne-a purtat iute şi eficient de-a lungul perimetrului hiperistoric, plin de ortodoxie, catolicism, iudaism, Mihai Viteazul şi Voievodul Mihai.

„Dosarul" *Dilemei* din nr. 399 şi articolul lui Mircea Vasilescu din *Adevărul* de sâmbătă–duminică 8–9 octombrie dau seamă despre anvergura, intenţiile, programul şi atmosfera evenimentului. Filme de Cristi Puiu, o dupăamiază de gastro-oeno-poezie cu Mircea Dinescu, recitaluri Alexandru Tomescu şi Alexandru Andrieş, expoziţie de caricaturi Ion Barbu, başca tămbălău cu Sarmalele reci şi Cargo, printre care ne-am strecurat şi noi, echipă şi colaboratori: Ion Barbu şi lumea lui caricaturală, de haioasă, înduioşătoare deriziune, exigentul Vintilă Mihăilescu şi nobila-i Doamnă, subtilul Sever Voinescu şi grupul său de cumînţi, dar inteligenţi admiratori pedeliţti (unul mai tandru ca altul), Iaromira Popovici şi Eugen Istodor (cu care am venit şi m-am întors în maşină, parazitându-i 7 + 11 ore – căci am greşit drumul, başca micii de la Deduleşti – vorbindu-le nonstop de i-am extenuat, cred, pe viaţă de logoreica-mi persoană), Andrei Manolescu şi galeşa-i soţie, Adina Popescu (ai cărei admirabili părinţi m-au covârşit), Ana Maria Sandu, Luiza Popovici, Matei Martin, Adina Dragomir, Patricia Mihail...

Mirare. Cum de-au ajuns ditamai Primăria şi Consiliul Judeţean Alba (care a lansat cu această ocazie şi un

extrem de util *Ghid turistic* al județului) să se asocieze cu elitarismul pufos al *Dilemei*, cel atât de străin oborului politic getodac și combinatorismului negustoresc al zilei?!? Simplul fapt că am fost aleși pe post de pălărie de către un mădular administrativ al Puterii naționale dă seama de culoarea, ambițiile și naturelul acestuia. Ei s-au asociat la vârf, noi ne-am întovărășit la temelie. Mi se pare ideal.

Ce am regretat enorm e că excesiva amabilitate a gazdelor ne-a parcat pe seniori (Vintilă Mihăilescu, doamna sa și netrebnicul de mine) direct în burta (de cinci stele) a cetății, la hotel „Medieval", în vreme ce junimea voioasă a campat, tot luxos, dar în oraș, spre invidia mea, care visam un *team building* dilematic pe cinste. Nu am voie să mă plâng, de vreme ce am visat singur într-un pat matrimonial de patru (sic) persoane, cu o cadă pe tălpi de leu din bronz, robinete retro, hot și cold water, papuci în hol, șase prosoape și 50 de posturi TV, cu platou matinal de gustări cât pentru patru guri, salutat de gărzile „palatului" ca la Matignon și dus cu lectica precum un grof cu ifose vieneze.

Și totuși, nu asta m-a impresionat cel mai mult, ci finețea oamenilor locului: familii din Lancrăm, dar și de basarabeni fixați în Alba, universitari, liceeni și doamne de la bibliotecă, total străini de isteria bucureșteană, palpitând intens la faptul de cultură. Cum să nu te amuțească întrebarea acelei doamne care avea să-i tulbure încântător pe Florin Iaru, Robert Șerban, Ana Maria Sandu și Radu Pavel Gheo (un om, acesta, de a cărui ingenuitate dezarmantă m-am atașat numaidecât!) la întâlnirea cu publicul din Sala Unirii: cu ce sentiment, cu ce senzație, în ce *stare*

scrieți? Firește, suava cititoare aștepta mărturisiri la nivelul *enthousiasmos*-ului de altă dată: scriem în transă, în delir, cu gândul la dialogul cu Tradiția, la nemurirea sufletului etc. Când colo, noi scriem sub presiunea editorului, a banilor, a *dead line*-ului blestemat de la gazetă, a generoaselor burse elveține, germano-vieneze ș.a.m.d.

Una peste alta, a fost un început promițător, sper eu, pentru ceva ezitant, mirat și suspicios etalat de ambele părți. Urmează, ca-n bancul cu Ceaușescu și gazonul englezesc, să îngrijim iarba asta cu egală atenție încă niște zeci de ani, căz doară nici *Sibiul* lui Constantin Chiriac nu s-a născut peste noapte din spuma mării.

Între multe altele, eu unul pledez fioros pentru programe speciale pentru preșcolari. Musai să ne formăm publicul de poimâine. Junimea de azi, ahotnică de socializare pe *Facebook*, va veni oricum la nebuniile astea. Am văzut o fetiță de vreo cinci ani, rugându-și tatăl să-i explice caricatura lui Ion Barbu, delicioasă de altminteri, cu un bărbos ruginit șoptind în barbă la 4 XII 2046: „Nu vă fie frică, Iliescu pică!" Firește că puștoaica a rămas meduzată, iar eu am trecut, umilit și amuțit, pe lângă ei. Ei bine, pentru ăștia mici trebuie făcut cel mai mult.

Trag nădejde să revin cu detalii în octombrie 2012.

20 octombrie 2011

Nenoroc la statui

Multe formule apetisante li s-au lipit Bucureştilor de-a lungul vremii – oraşul grădină, oraşul turlelor (de biserici), micul Paris, oraşul plăcerilor, al contrastelor, al femeilor frumoase etc. –, dar şi dezastrele s-au ţinut scai de fiinţa locului: incendii uriaşe, inundaţii şi cutremure devastatoare de cartiere întregi, invazii felurite – turci, ruşi, bulgari, nemţi –, başca răscoalele seimenilor, arnăuţilor, pandurilor...

Între atâtea, chit că mai puţin copleşitor, nenorocul la statui rămâne una dintre năpastele cele mai frapante. Şi mai întristătoare. Corelată cu pasiunea distrugerii, frenezia fărădelegii, sictirul misofil, indiferenţa faţă de continuitate şi omogenitate arhitecturală, drăcească fervoare cu care ne-am făcut pulbere, ori ne-am topit, puţinele înfăptuiri de piatră şi bronz, cale de aproape două veacuri, adaugă încă o jalnică dovadă la dosarul netrebniciei valahe. Cea care-i isteriza pe Eminescu şi Cioran, îl amuza sarcastic pe Caragiale, îi agasa pe Eliade şi Mircea Vulcănescu şi-l făcea până şi pe Noica să înjure.

Am rătăcit năuc o după-amiază întreagă prin albumul *Materie şi istorie. Monumentul public şi distopiile lui*, editat în română şi engleză (cu un CD excelent pentru amatorii de fantazare istoric-bucureşteană) de Anca Benera şi Alina

Şerban la Institutul Cultural Român. Numai că, din păcate, ceea ce a fost până la un punct o pură plăcere paseistă, dată fiind construcţia meseriaşă a albumului, avea să se transforme în cele din urmă într-un amestec de uluială, furie neputincioasă şi resemnare. Ei da: avem tradiţie în războiul cu statuile!

Încă în iunie 1848, *România deliverată*, un C.D. Rosenthal, cu Justiţia şi Dreptatea, adusă de pe Câmpia Filaretului şi amplasată cam pe locul CEC-ului de azi, era dărâmată din ordinul caimacamului Emanoil Băleanu. Atunci avea să apară şi la noi noţiunea de *vandalism*, de bună seamă că la înfierbântatul C.A. Rosetti, în *Pruncul român*. După o sută de ani, odată cu 1948 şi apariţia fiorosului Constantin Doncea ca primar în locul „legendarilor" Delavrancea, Dobrescu, Donescu, dar mai ales Pake Protopopescu (a cărui statuie tot Doncea a demolat-o), aveau să se spulbere statuile lui Carol I (Ivan Mestrovici, 1939), Ferdinand (1940, tot Mestrovici), Regina Maria şi dispărea I.C. Brătianu din Piaţa Universităţii (1903, Ernest-Henri Dubois, Petre Antonescu). În anii '50-'60 se volatilizau statuile lui Eugeniu Carada (Henri Dubois, 1924), Take Ionescu (tot Dubois, 1931), Lascăr Catargiu (1907, Antonin Mercié, autorul statuii lui Al. Lahovary din piaţa omonimă). Cât despre monumentul Eroilor Corpului Didactic (Ion Jalea, Arthur Verona, Cornel Medrea), inaugurat în 1930, te-apucă râsu'-plânsu' auzind c-a fost ras în 1940 fiindcă lumea-i zicea „Monumentul legionarilor", trimiterea fiind la „legionarii romani ce-şi purtau pe scut camarazii ucişi în luptă", necum la „nicadori". Vrednic palimpsest pietros, în locul lui s-a înălţat statuia

lui Ferdinand, spulberată şi ea cinci ani mai târziu, în favoarea „Monumentului ostaşului Sovietic".

Dejismul se debarasează în 1956, la doar cinci ani de la inaugurare, de statuia lui Stalin (Dumitru Demu, la fântâna Mudura din Herăstrău, pe Aleea Cariatidelor gândite de Baraschi, la o sută de metri de impozantul Charles de Gaulle de acum), pentru ca postceauşismul să-i exileze pe Lenin din Piaţa Scânteii (Boris Caragea, 1960, soclul de granit roşu provenind de la statuia lui Ferdinand) şi Petru Groza (Romulus Ladea, 1971) cu nasul în iarbă la Mogoşoaia. Te şi miri cum de-a rămas în picioare impresionantul Monument din Parcul Carol, fost Libertăţii, mausoleul comuniştilor (inaugurat în 1963), vecin cu Mormântul Ostaşului Necunoscut (1923, demontat în 1958, reamplasat la Mărăşeşti, însă readus în 1991). Cinstit să fiu, dincolo de lugubrul iniţial, de faptul că Dej, Groza, Parhon locuiau în criptele de acolo (au fost mutaţi între timp), ca şi de persistenta ambiguitate a simbolicii ahitecturale, pe mine, ca unul care a copilărit în zonă, mausoleul m-a tulburat dintotdeauna. Nu am reuşit niciodată, nici la zece, nici la cincizeci de ani, să-l asociez uneia sau alteia dintre semnificaţiile atroce ale comunismului, drept pentru care am fost scandalizat la începutul anilor '90, când i se propunea, cu străvechea noastră inconştienţă, dinamitarea. Tare ne place să se-aleagă praful!

De bună seamă, războiul statuilor, iconoclasmul în general, nu e invenţia noastră şi nici a vremurilor moderne. E vechi de când lumea. Numai că, la noi, fragilitatea istorică, puţinătatea isprăvilor sculpturale şi deficitul teribil

de monumentalitate agravează înmiit orice puseu de litofobie, dacă mi se permite termenul. În plus, văd în textul lui Reuben Fowkes că la Budapesta există un Parc al Statuilor, unde-şi dorm somnul de veci, în mută solidaritate, făpturi de piatră şi marmură altminteri antagonice. De ce nu ne-o fi dat şi nouă Dumnezeu aşa un gând?

Aşa se face că am scos apoi din raft o carte pe care mult regret că nu am comentat-o la vremea ei: *Poveşti cu statui şi fântâni din Bucureşti*, de Victoria Dragu Dimitriu, apărută în 2010 la Editura Vremea, pereche perfectă celei de mai sus. După vreo cinci volume admirabile (şi de succes) cu poveştile unor doamne şi domni din vechii Bucureşti, Victoria Dragu Dimitriu însumează câteva zeci de cazuri de statui, busturi, monumente şi fântâni din parcuri, curţi de biserici, muzee şi spitale, mari pieţe ale oraşului, de la Cişmigiu şi Grădina Botanică la Universitate, Romană, Kogălniceanu, Kiseleff, Herăstrău, Grădina Icoanei etc. Aici, autoarea face şi o propunere demnă de atenţie: ca statuia Domniţei Bălaşa să devină pentru Bucureşti, printr-o intensă campanie mediatică, „ceea ce este *Mica sirenă* pentru Copenhaga". Ni se spune că Hasdeu l-a sfătuit pe Karl Stork cum s-o înveşmânteze, iar descrierea de la p. 26 e făcută cu vădită empatie. „Buclele ei se revarsă de sub un acoperământ graţios peste un işlic de sobol împodobit cu surguciul din diamante şi panaş de pene fine, cum numai femeile de neam domnesc aveau dreptul să poarte. E îmbrăcată cu o haină croită din belşug, garnisită cu guler lat, de blană, larg deschisă, lăsând să se vadă rochia cu decolteul şi poalele marcate de volane dantelate, cu mâneci lungi, încheiate şi ele cu manşete

din dantele. Principesa poartă în jurul gâtului trei şiruri de mărgăritare şi o cruce mare. Două paftale rotunde îi închid brâul, o fundă înnodată din panglici încrucişate, cu alte două paftale mai mici, îi împodobeşte fusta..."

Slavă Domnului că Domniţa (de care nu ştiu câtă lume tânără are cunoştinţă) a *vieţuit* aşa de retrasă în curtea bisericii, la doar câţiva paşi de Spitalul Brâncovenesc, de n-au apucat Ceauşeştii s-o vadă prea bine...

27 octombrie 2011

Ce bine că n-am douăzeci de ani!

Câtă vreme i-am văzut prin licee, în Bucureşti, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Focşani, Călăraşi, Moreni, Bacău, nu le-am perceput cu adevărat contextul dramatic. Unii dintre ei îmi aminteau, aproape halucinant, de obsesiile, maniile şi fobiile adolescenţei mele. Aceleaşi elanuri către Totul sau Nimic. Între Muschetari, Dostoievski, Medeleni, Rimbaud, Cireşarii, Jack London, Baudelaire şi Jules Verne. Aceleaşi energii fără limite, aceleaşi impulsuri utopice, anarhice ori autodistructive. Plus, în contrapartidă, senzaţia inutilităţii, golul greţos al celui care se simte de prisos pentru toată lumea. Prost comerţ cu tine însuţi, necomunicare cu părinţii, divorţ cu mediul, convingerea că eşti invariabil neînţeles, neiubit, nedorit. Concluzia, de secole, este aceeaşi, limpede şi necruţătoare ca destinul: cum trec de acnee, adolescenţii se cuminţesc. Se maturizează, se orientează, se împlinesc, ori se blazează. Pe scurt, „intră-n rândul lumii", după cum li s-a scris (ne)norocul.

Văzându-i deja studenţi, la Bucureşti, Iaşi, Timişoara, Cluj, Craiova şi iar Bucureşti, am înţeles că răul lor, în libertate, este, paradoxal, mult mai adânc şi nevindecabil decât răul nostru sub dictatură. Nedeţinând nimic, noi *aveam* totul. Având totul, ei nu *deţin* nimic. Noi ştiam că Partidul „e-n toate", ne moşeşte, trăieşte, gândeşte, optează

şi decide pentru noi. Ne „repartizează-n câmpul muncii" pe viaţă, ne însoară, ne (supra)veghează fiii şi nepoţii, ne spitalizează, ne pensionează şi înmormântează. Stăteam fiecare, fără iluzii, la locul nostru. Am fost educaţi să trăim cât mai departe de eul şi fiinţa noastră, cât mai înspre afară. Cât mai departe de pragmatism, de respectul de sine şi tot ce ţinea de elementarul bun-simţ al micii burghezii interbelice. Şi, prin urmare, cât mai branşaţi „idealist" la colectivitate, la utopia binelui social, care presupunea, nu ştiu de ce, uitarea de sine, destrămarea propriului blazon. Nu am fost educaţi vestimentar, igienic, financiar, sportiv, gastronomic şi economic. Maică-mea, de pildă, nu mi-a spus niciodată (fiindcă nu avea de unde să ştie) ce va să zică nevoia (elementară) a unui parfum bărbătesc. Pur şi simplu, un bărbat parfumat făcea automat figură de homosexual. Apoi, biata de ea, nu mă chema la masă cu clopoţelul. N-avea de unde să mă-nveţe că, la cină, se vine cu haine de seară, formula ei, după o zi de muncă, fiind: „Vino şi bagă în tine!" Niciodată calitate, măsură, rafinament, ci numai cantităţi de disperată supravieţuire: mormane de cartofi prăjiţi, doi cârnaţi, patru ochiuri, varză murată şi, la ocazii, gogoşi sau baclavale. Am umblat toată copilăria în pantaloni burlănoşi, treninguri cârpite, fesuri cu ciucur, cămăşi roase la gât şi tenişi găuriţi, total indiferent la sfintele cutume ale micii burghezii interbelice.

Tot aşa, n-am fost deprins cu buna cumpătare (care nu e totuna cu sărăcia resemnată), cu chibzuinţa în toate, cultul slujirii şi al economisirii. Când, în 1990, m-am împrietenit cu nişte francezi, m-a siderat naturaleţea cu care ei îşi făceau planuri de vacanţă pe trei, patru ani înainte,

în timp ce noi, în iulie, habar n-aveam unde-o să mergem în august. Cât despre revelion... „hă-hăăă, să fim noi sănătoşi, s-ajungem să prindem iarna...!"

Bun. Chestia e că-n ultima vreme mi s-au reactivat toate complexele şi (pseudo)vinovăţiile de acest gen, plus alte câteva asemenea, în urma unor palpitante, uneori furtunoase întâlniri şi discuţii cu oameni între 17 şi 30 de ani. Am văzut cu ochi tot mai holbaţi diferenţele dintre „noi şi ei", de parc-am reface traseul relaţiei părinţi–copii de la Turgheniev până pe la *Rabbit*-ul lui Updike.

Subiectele? Volumul de interviuri al lui Cristian Pătrăşconiu despre *Noua şcoală de gândire a dreptei*, apărut recent la Humanitas (cu douăzeci de nume tari, de la Monica Macovei, Sever Voinescu, Teodor Baconschi, Cristian Preda, Mihail Neamţu, la Ionuţ Popescu, Mircea Mihăieş, Dragoş Paul Aligică, Radu Paraschivescu, Ionuţ Popescu, Cosmin Alexandru, până la Cristian Ghinea, Sorin Ioniţă şi Bogdan Călinescu), care vine la un an după *Repere intelectuale ale dreptei româneşti* (Valeriu Stoica, Andrei Pleşu, Alexandru George, Gabriel Liiceanu, Neagu Djuvara, Nicolae Manolescu, Horia-Roman Patapievici, Vladimir Tismăneanu, Andrei Cornea, Lucian Boia). Două cărţi de temelie pentru orice dezbatere dornică să lumineze ideile politice româneşti de acum înainte, editate sub egida Institutului de Studii Populare, cu sprijinul Fundaţiei Hanns Seidel.

Am regretat enorm că nu am putut înregistra dialogurile purtate pe marginea uneia sau alteia dintre contribuţiile cuprinse în aceste volume. Pe de altă parte, cele aproape trei ore de substanţială interactivitate cu câteva sute de studenţi de la Universitatea Româno-Americană, de care

am beneficiat luna trecută grație invitației Centrului de Economie Politică și Afaceri „Murray Rothbard", mi-au reactivat – stânjenitor și binefăcător, totodată – unele vinovății post '89, de care nu voiam să-mi aduc aminte.

Lumea românească forfotește pre-electoral. Apar noi mișcări, platforme și chiar partide pe eșichier, iar multele procente ale bunului simț moral-intelectual așteaptă pe mai departe un debușeu credibil pentru o Dreaptă eficient-autoritară, bine poziționată între (neo sau paleo) liberalism, adevăratul conservatorism și democrația creștină, de-o parte, – și socialismul cotropitor care vine dinspre Europa să umfle pânzele fesenismului moldovalah. Stăm cu toții atârnați de neliniștea știrilor europene, ne exasperează criza iresponsabilității grecești (alintul narcisiac al unui popor deprins cu *dolce far niente*, cuplat, din nefericire, cu terorismul sindical și manifestațiile à la Mai 68-ul francez), ororile *hooligan*-ismului din spațiul britanic (văr bun cu glugismul negru tip *racaille* din *banlieu*-rile franceze), apetitul troțkist al „indignaților" care vor să ocupe Wall Street, agită suburbiile Romei, răvășesc Spania, presează referedumul englez împotriva UE ș.a.m.d. Se visează o Europă socialistă, antiamericană și (deci) filorusă, pradă unor vechi și (demonstrat) falimentare utopii bolșevizante. Egalitarismul ucigaș de valori, relativismul alienant, anticreștinismul pustiitor de suflete, laxismul disolutiv, fobia la ierarhie, tradiție și meritocrație, iconoclastia distrugătoare de patrimoniu, de specific etno-geografic – toate acestea sufocă sulfuros sfera blogurilor.

Mare parte din junimea inconștientă, căreia, ca-n Mai-ul parizian din 1968, i s-a urât cu binele, face apel

la Troţki, Mao şi Che Guevara, reciteşte ideile lui Marx, Engels, Lenin, Rosa Luxemburg & Co, făcând abstracţie de genocidurile la scară continentală pe care le-au generat. Ea se ciocneşte la noi acum, pe de o parte, de insipidul ridicol al figurilor gen Ponta-Antonescu, dar pe de alta: de străvechea, nenorocita energie autodizolvantă a Dreptei, cea plină de individualism şi impulsuri centrifuge.

„De ce dvs. – şi oamenii ca dvs. – nu aţi intrat impetuos în politică în 1990? Şi de ce refuzaţi s-o faceţi şi acum, când oroarea este cu atât mai mare? De ce v-aţi deresponsabilizat singuri şi lăsaţi totul pe umerii noştri?"

Nu credeam că o astfel de întrebare, care m-a umilit la începutul anilor '90, mă va tulbura în aşa măsură la două decenii după.

Firească că voi reveni.

3 noiembrie 2011

Am fost educaţi să ne săpăm singuri groapa

Mărturiseam aici joia trecută cât de stânjenit m-am simţit, la o recentă întâlnire cu studenţii, de întrebarea privind „deresponsabilizarea politică" a celor de vârsta mea. Mi s-a reactualizat atunci, cu jenantă acuitate şi intensă vinovăţie, dilema angajare–neutralitate (i.e. senină resemnare) de la începutul anilor '90, când refuzam cu obstinaţie orice „înregimentare", când adevărurile politice elementare mi se păreau minciuni cinice, când am jurat să nu mai am vreodată carnet de partid, când vedeam exfoliindu-se în toate închegările politice aceeaşi securime, eşaloanele doi şi trei ale vechii nomenclaturi şi când rapida reorientare a oportuniştilor de carieră te orbea, literalmente. Am avut şi am prieteni sau cunoştinţe în toate partidele care au defilat pe scena politică în aceste două decenii. Am fost ispitit adeseori „să intru într-o combinaţie" ori îndemnat să „tac binevoitor", măcar. N-am făcut nici una, nici alta. Am refuzat pósturi sau demnităţi absolut invidiabile, în cultură şi mass-media: în 1992 şi 1999, în 2007 ca şi-n 1996.

De ce? mă-ntreb, sfios, păgubos, vinovat şi stupid acum.

Oare cum va fi înţeles ministrul Andrei Pleşu refuzul atâtor oameni, în a căror bună-credinţă şi-n al căror sprijin necondiţionat era îndreptăţit să creadă, de a-şi potrivi

pasul şi ceasul cu mizele libertăţii proaspăt câştigate? Ce va fi crezut Ion Caramitru despre fandoselile mele, în decembrie '96, când ideea de-a păstori „Direcţia presă şi tipărituri" a Ministerului Culturii însemna pentru mine coşmarul suprem? Cum să demonstrezi unor oameni atotputernici şi binevoitori că tu nu vrei să conduci, că nu vrei *putere* administrativă, ci „doar" *prestigiu* în cuprinsul breslei? Cine nu vrea putere!? Cine nu visează la *divide et impera* în scopuri... strategice!? Ce intelectual artist nu-şi cultivă, deliberat sau inconştient, fantasma sinelui, dacă nu ca dictator, măcar ca „monarh luminat"?

Iar dacă nu reuşeşti să-i convingi pe cei mai în vârstă de temeinicia refuzurilor tale, cu atât mai puţin vei fi în măsură să le demonstrezi tinerilor avizi de modéle ideologic-comportamentale rostul ezitărilor tale. Ezitări salvatoare individual, dar sinucigaşe social.

Vei începe prin a le povesti că sexagenarul care eşti – mădular *optzecist*, în fapt – nu a fost educat să conducă (adică să primească informaţii, să analizeze şi să decidă), ci să se supună. Să supravieţuiască. Nu să trăiască. Să vadă şi să asculte, nu să programeze, să iniţieze şi să organizeze. „Voi sunteţi băieţi deştepţi. Vedeţi-vă de cultură, de cărţile voastre, şi lăsaţi mizeria politică pentru cei educaţi să o practice."

Când am vrut şi eu, prin 1987, să-mi depăşesc întru politichie marginile ţarcului doxologic, urmare a unei oferte de bursă IREX în SUA, am fost pus imediat să optez pentru unul sau altul dintre rolurile meciului: antrenor, jucător, arbitru, sau spectator? Colaboraţi (rafinat) cu Instituţia, sau rămâneţi la cratiţa profesională? Am ales să rămân

acasă. Adică nimic, din punctul *lor* de vedere. Deci *liber*, din perspectiva mea. Dar vinovat, marcat negativ, din unghiul de vedere al tinerilor de azi, care nu înțeleg de ce nu ți-ai asumat și tu, intelectual cinstit, slujitor al (utopiei) maximalismului etic, dacă nu neapărat o halcă babană, „ca toată lumea", măcar o partitură decentă în marele concert!

Repet: mă umilește ucigător neputința de-a le demonstra adolescenților, pe drept revendicativi astăzi, rațiunile care ne-au ținut pe noi, cincantenarii și sexagenarii de acum, departe de mirajul politicii, suspicioși față de ofertele oficiale, reticenți la demnități etc. În comunism, bruma elitară a fost educată să-și vadă de cultură, adică să-și sape singură groapa și să lase puterea pe seama grobianismului dominator. După aceea, mizeria postceaușismului a caricaturizat grotesc politicul, a diabolizat activismul și a postulat omnipotența calibanismului, a fărădelegii ca lege, a simbiozei guvernare–interlopi ș.a.m.d.

După suav-ridicol-înduioșătoarelor tentative post '89 de „participare la viața Cetății" gen Paleologu–Pleșu–Dinescu–Caramitru–Dan Grigore, după tristețea falimentară a tensiunilor AC-PAC, Blandiana–Rațiu–Manolescu, după experiențele tip Stelian Tănase, Ulici, Țeposu, Sorin Dumitrescu, Alin Teodorescu, Ion Cristoiu, Alex Ștefănescu, Cristian Hadjiculea, Alina Mungiu versus grețoasa cohortă a pseudo-apolitismului arghirofil fesenist (Eugen Simion, Răzvan Theodorescu, Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Augustin Buzura, Paul Everac, Sergiu Nicolaescu, Petre Sălcudeanu ș.cl.), după scindarea pro- sau anti- Monica Lovinescu, Noica, Marino, Liiceanu, Patapievici și Culianu a pieții (și vieții) literare, după eșecurile Goma,

Botez, Tudoran şi jalnicele triumfuri pe nume Pacepa, Pleşiţă, Merce... a fost cam greu să mai convingi un douămiist de şansele şi dreptatea onestităţii întru posteritate sau de rostul angajării civice, fie şi în postura de *spectateur* à la Raymond Aron.

Şi totuşi. Ce facem acum, când unul ca mine (alături de mulţi alţii) se uită cu atâtea speranţe la Sever Voinescu, Teodor Baconschi şi Cristian Preda, la Mihail Neamţu, Traian Ungureanu, Cristian Ghinea, ca să nu mai spun de Monica Macovei? Ce naiba să faci cu inteligenţa doctrinară, cu notele de subsol ale referenţialităţii erudite, cu alaiul tău de Hayek, Burke, Mises, Tocqueville, de Maîstre, Friedman & Co prin şleaurile, pe dealurile şi văile despădurite de troţkism, guevarism şi maoism, când afli că bolşevismul ceauşist e catalogat drept „capitalism de stat"?!?

Să ştie tânărul de la Universitatea Româno-Americană, cel care, cu tot respectul, m-a acuzat de fugă de responsabilitate, că noi am fost educaţi întru evazionism şi dulce împlinire estetic-metafizică, echivalând activismul cu autoanihilarea. Pentru noi, idealismul va fi fost o rupere strategică de capacitatea de decizie. Sinuciderea ca salvare. Primatul esteticului. Pentru cei de azi, pragmatismul, relativismul, fripturismul sunt cadre eficace pentru amestecul contrariilor, brasajul ideologiilor, metisajul doctrinar. Iar acum, când, vorba lui Blaga, ni s-ar deschide zările, dăm de o realitate *subistorică*, sufocată de aliajul etatism-infracţionalitate şi mafiotlâcul de stat, când orice energie dornică de legalitate eficientă devine automat primejdie generală, într-un sistem pentru care cea mai firavă pornire de onestitate şi corectitudine reprezintă o pacoste deopotrivă pentru putere şi opoziţie!

Recunosc spășit: și azi îmi bubuie mustrător în minte cele trei cuvinte pe care mi le-a înfipt în auz Antonie Plămădeală în primăvara lui 1991 la Sâmbăta de Sus. Eu îl tot hărțuiam pe teme de colaboraționism ceaușist. El se dezvinovățea senin, cum că a slujit Biserica, ideea creștină, nu buzunarul propriu. În fine, zice el, și-mi face semn către sutele de credincioși care așteptau cu lingura-n aer semnul de cuminecare al Păstorului: „Oamenii *trebuie conduși*". Adăugând în șoaptă: „Cei ca dumneata *au datoria* s-o facă".

Ei bine, nici atunci și nici acum n-am (avut) urechi pentru atari îndemnuri. Tot nu știu dacă-i bine sau rău, dar cel puțin am groapa gata.

10 noiembrie 2011

Umilire şi indignare la Operă

În seara de joi 3 noiembrie am trăit cea mai cruntă umilire din viaţa mea de spectator. Iertaţi-mă, dar nu pot să nu-mi etalez public indignarea. Prea am aşteptat cu înfrigurare să văd D'ale carnavalului *în viziunea lui Silviu Purcărete, cu Teatrul „Radu Stanca" din Sibiu, ca să mă las pradă aşa de uşor resemnării.*

Când am ajuns în faţa Operei Române, unde era programat spectacolul (în cadrul Festivalului Naţional de Teatru), am fost deopotrivă încântat şi îngrozit de mulţimea care umpluse platforma din faţa clădirii (90% tineret, lucru fermecător) ca la un concert de rock. Am ajuns cuminte, la orele 20, cu o jumătate de ceas înaintea orei de începere, curat îmbrăcat, pieptănat şi parfumat, aşa cum am fost educat din copilărie că se vine la un spectacol. Şi nu la o agresiune, nu la circ, nu la oborul de vite care se calcă-n copite!

Minutele treceau, puhoiul uman creştea ameninţător, se făcuse 20.30, dar uşile rămâneau închise, nimeni nu anunţa nimic, iar zvonistica lucra, conform tradiţiei, din plin: ba că s-a schimbat spectacolul, ba că a durat prea mult cel dinainte, ba că fusese vorba iniţial de altă sală, ba că nu s-au instalat decorurile... Asta, în timp ce cunoscătorii reclamau prezenţa lui Constantin Chiriac, legendarul *manager al*

festivalului de teatru sibian, „singurul care ar putea face ordine aici!".

Pe fondul ăsta, la 20.35 văd fluviul uman că se îndreaptă greoi dinspre poarta principală (pe unde ar fi fost normal să se intre) către uşa din stânga, deschisă numai pe jumătate. Ne aruncăm şi noi, timid, în vâltoare, dăm stânjeniţi din coate şi glezne ca la cozile la bilete din anii studenţiei, pentru ca, după câteva momente de panică generalizată, un bodyguard îmbrăcat în negru să anunţe ritos că posesorii de bilete sunt rugaţi s-o vireze către intrarea principală, „unde vor găsi un coridor (!) prin care să ajungă înăuntru". Aşa da, înţeleg că unii, foarte puţini, aveam bilete, în vreme ce juna mulţime „stă la plesneală". În foiala către direcţia indicată, aveam să aud că „aşa se întâmplă la toate marile evenimente artistice din lume", cu alte cuvinte că-i musai să ne călcăm în picioare la ditamai montarea şi că, altădată, „la festivalul sibian se aştepta şi câte două ore în picioare până să ajungi la buza scenei"...

Numai că, odată ieşiţi la mal, înotând până la desfigurare în mareea populară, la intrarea principală ne-au întâmpinat, dincolo de geam, câteva dintre sinistrele figuri de piatră din anii ceauşismului umilitor şi inuman. Unul dintre paznici tocmai îi tratase de „tâmpiţi" pe cei care încercaseră să intre pe acolo. Dumnealor li se părea ceva cât se poate de normal ca, în loc să laşi lumea să intre simultan, fie şi ierarhic, pe toate cele trei intrări (protocol, plătitori de bilete, doritori de un loc), să sugrumi la strungă turma umană. Ei bine, în momentul acela, după ce am crezut că sunt iarăşi la un pas de infarct, după ce am rezistat (cu greu) impulsurilor anarhic-asasine şi după ce mi-am înghiţit nodul de plâns

din gâtlej, am fugit învins către metrou, lăsând la nimereală cuiva din mulțime biletele...

Așa ceva n-am să uit și n-am să iert câte zile voi avea. Și vreau cu ardoare să știu cui i se datorează această sadică tratare a spectatorului român de teatru ca o vită de pripas.

Să ne înțelegem. Nu sunt copil, nu sunt fecioară, vezi bine că am stat de mii de ori la cozi furibunde și interminabile în vremea ceaușismului. Toate oasele, toți mușchii și toți porii și măruntaiele corpului meu cunosc prea bine ce înseamnă călcarea în picioare și datul din coate pentru obținerea unei minime plăceri gastrice sau artistice. Nu doar la carne, ouă, unt, ulei, vată și hârtie igienică, dar și la teatru, librărie și cinematograf. Însă pe atunci, odată ce aveai biletul de intrare, totul mergea uns. Acum observ că biletul e moft și că tot ce contează e forța mârlăniei, presiunea ghiolbanului și tratarea animalică a spectatorului ovin.

Cu tristă resemnare,
Dan C. Mihăilescu

Acesta e(ra) textul mailului pe care, chiar a doua zi după furia neputincioasă, adică vineri 4 noiembrie, i l-am expediat lui Grigore Cartianu, în speranța că-l va publica în *Adevărul*. Numai că zeii spectacolului au decis altfel: după alte două zile m-am trezit cu mesajul îndărăt: nu'ș'ce *failure* în *delivery*! Na belea. Se vede că locul adecvat micii mele interpelări rămâne aici, printre noi și ai noștri, la nișă.

Adevărul e că niciodată în aceste două decenii de festivaluri de teatru sau film, de târguri de carte, gale UNITER ș.a. nu am rămas cu un gust atât de amar ca acum, la a 21-a ediție a FNT. Oare o exista expresia „hărțuire teatrală",

sau o inventez eu aici? Pur şi simplu de la primul sfert de oră petrecut peste ora de începere a spectacolului, luni 31 octombrie, în holul Odeonului, urmat, cale de peste trei ceasuri, de patru schimbări de perspectivă scenică (şi, deci, de scaun!) la, dealtminteri, copleşitoarea montare a lui Andrei Şerban cu *Unchiul Vania,* şi până la greu explicabila viziune a lui Mihai Măniuţiu din *Othello şi prea iubita lui Desdemona*, trecând prin supliciul fizic la care m-a supus fixarea pe o perniţă de câţiva centimetri, de catifea, nu zic nu, dar care m-a chircit, sufocat, asudat şi mi-a băgat gleznele-n gât vreo două ore şi ceva, la o coregrafie psihobsesivă (*Strigăte şi şoapte*) cu nucleu bergmanian (eu nevăzând în viaţa mea un film de Bergman! – ştiu, ştiu, nu e vina dumneavoastră), aproape totul m-a agresat. Să vă mai spun că mai aveam bilete la un spectacol potenţial promiţător, duminică 6 noiembrie, la care am renunţat în urma avertismentelor disperate ale unor prieteni confini esteticeşte, care n-au vrut să mă vadă abonat la 112...?!? Şi că, de la aceiaşi oameni în a căror părere cred de obicei, am auzit nemulţumiri şi despre Afrim-ul şi Bocsárdy-ul din festival, dar inclusiv despre *Carnavalul* lui Purcărete, cel atât de regretat de caragialomanul din mine?! În fine, nu pot omite strania senzaţie că, după o săptămână de festival *românesc*, în care, cu o excepţie, am ales să văd numai spectacole în limba maghiară, am senzaţia că m-am întors... de la *Budapesta*!

Mă simt confuz şi golit. Şi mă grăbesc să subliniez că văzusem relativ de mult splendoarea (de neuitat) a cuplului Mariana Mihuţ – Marian Râlea din *Plinta* lui Pavel Sanaev, în tulburătoarea dramatizare a lui Yuri Kordonsky,

derutant-captivantul *Ivanov* al lui Andrei Şerban şi inconfortabila *Purificare* a lui Petr Zelenka, în regia lui Alexandru Mâzgăreanu.

Mă rog, eu nu judecăţi estetice aveam de făcut, ci doar o plângere privind jalnicul context administrativ. Altfel, rămân cu încântarea produsă (minus reticenţa primei jumătăţi de oră) de Cehovul lui Andrei Şerban din *Unchiul Vania* (ataşant amestec de entuziasm şi depresie, de nebunie şi resemnare, de tezism autopersiflat şi damnare fără leac), cu savoarea, emoţia viscerală şi puritatea suferinţei celor două perechi de beţii consumate literalmente pe buza prăpastiei, chit că eram în pod sau pivniţă (Enikő Györgyjakab şi Hilda Péter de-o parte, Zsolt Bogdán – o minune de actor! – şi András Hatházi, de cealaltă parte) şi cu valorizarea incredibil de ingenioasă a întregului spaţiu dindărătul cortinei de la Odeon (decor şi costume Carmencita Brojboiu). Morala Cehovului şerbanian – să râzi de ceea ce plângi (şi invers!) – coase, ce-i drept, o haină călduroasă în frigul ce ne-nconjoară.

Vorba e: ce te faci, Mache, rublă ştearsă, acum? Să se fi desfiinţat şi Gvardia Naţională? A câta oară tradus (de *noul* teatru)? Şi Miţa unde e? Cu cine? Apă, apă!...

17 noiembrie 2011

Cum ne ducem când ne ducem

Nu-mi explic de ce am detestat întotdeauna necroloagele. Ins cu naturelul simțitor, degrab' vărsător de lacrimi la emoții estetice violente și evocator cu voluptate, am refuzat totuși, fără excepție, retorica îngropăciunii verbale, stilistica de cenotaf. Menit adeseori să lustruiască orgoliul vorbitorului, fie acesta glacial, fie patetic, necrologul îl transformă pe răposat într-un simplu pretext diplomatic, ori stilistic, de compătimire studiată, cu mize din cele mai diverse.

Cum bine știm, simpla prezență, însoțită de-o strângere de mână în tăcere, poate spune infinit mai mult decât un discurs oricât de sublim. Înțeleg, desigur, rostul condoleanțelor, ponderea elementelor convenționale, importanța cuvântului în context ceremonial și mi-am dorit nu o dată să-mi pot articula, verbal sau în scris, mărturia sufletească, dincolo de compasiunea strict gestuală. Numai că nici la moartea scriitorilor cu care am fost în relație de prietenie congeneră (precum Mircea Nedelciu și Radu G. Țeposu) sau profesional-*filială* (Savin Bratu, Marin Bucur), nici la dispariția unor personalități culturale despre care aș fi vrut să scriu din venerație (de la Marin Preda, Monica Lovinescu și Mariana Marin, la Ștefan Iordache și Gheorghe Dinică) și nici la înmormântarea unor

prieteni sau rude nu am fost în stare să-mi acopăr nuditatea durerii mute în straiele bine croite ale retoricii funebre. Ştiu că am contrariat multă lume gazetărească refuzând să particip activ la comemorări de acest gen, ziariştii fiind numaidecât dispuşi să echivaleze simpla suferinţă incapabilă să se pronunţe cu nerecunoştinţa, trufia, indiferenţa, frigiditatea afectivă.

Ei bine, cu vârsta, am observat că încep să ezit în faţa refuzului. Primul semn l-am avut la moartea lui Alexandru Paleologu, când m-a tulburat teribil o replică a Gabrielei Adameşteanu: „Îţi dai seama că mai sunt doar câţiva oameni din generaţia lui, după care vom rămâne noi între noi!?" Era atâta groază în expresia ei, încât frisonul interogativ m-a pătruns atunci până la os, după care am scris câteva pagini despre vinovăţia nevinovată, eleganţa lumii vechi şi singurătatea culturală. Dacă nu le-am publicat, a fost tocmai din ruşine faţă de cei care-mi contorizaseră de-a lungul vremii reticenţele necrologice. Apoi, deşi am refuzat orice ieşire în media la moartea lui Valeriu Anania, când revista *Tabor* a alcătuit un grupaj de texte evocative despre autorul *Rotondei plopilor aprinşi*, nu am mai spus nu.

Ca să observ şocat acum că moartea lui Liviu Ciulei m-a afectat într-un mod incredibil, fiind gata să scriu fără limită despre această minunată „plămadă a visurilor noastre" de spectatori. Omul care mi-a dăruit cele mai frumoase amintiri din teatrul anilor '80, *Furtuna* şi *Azilul de noapte*, în sala de la Icoanei, adevăratul *Athanor* al teatrului românesc. Un artist a cărui alcătuire fizică paradoxală – de virilitate diafană şi forţă eterică, de farmec

crud şi ludic ritualic – am admirat-o de la *Valurile Dunării* la Agamemnon Dandanache, de la *Pădurea spânzuraţilor* la copleşitorul final, de carnaval bahtinian, al *Scrisorii pierdute*, trecând prin coregrafiile jubilative din *Leonce şi Lena* şi, mai ales, prin halucinantele metamorfoze la care (Prospero alchimic!) i-a supus pe Victor Rebengiuc, Clody Berthola şi Irina Petrescu, pe Toma Caragiu, Ion Caramitru şi Florian Pittiş, pe Gina Patrichi, George Constantin, Mariana Mihuţ, Oana Pellea, Marcel Iureş, Virgil Ogăşanu şi mulţi alţi dresori fermecaţi ai deznădejdilor noastre.

Cum frumos a scris Cătălin Ştefănescu în nr. 404 din 10 noiembrie crt. al *Dilemei* într-un articol intitulat chiar aşa: *Ciulei* – „există oameni în care îţi depui rezervele secrete de încredere, aşa cum ţi-ai depune nişte valori neştiute de nimeni într-o bancă sigură şi discretă". Unii dintre aceşti (meşteri) *depozitari* „poartă pe umeri orice greutate, au o eleganţă pe care nimeni n-o poate defini", iar „dimensiunea ireductibilă a acestui fapt e liniştea încrederii şi a respectului plasate în cel mai sigur dintre depozite. Acela căruia nu-i ceri niciodată socoteală, pentru că ştii cât se poate de clar că-ţi păstrează ce ai depus într-o lume în care această sublimă monedă de schimb nu poate întâlni criza. Nici un fel de criză".

„Când pleacă un asemenea om – îşi încheie Cătălin Ştefănescu articolul –, chiar şi fanfaragiii de profesie, suflătorii neobosiţi în alămuri retorice, care mai bune, care mai proaste, iau o scurtă pauză. Pentru că distanţa funcţionează şi după plecare, între lumi. Iar în urma unei asemenea plecări, rămâne exact ce era prezent şi mult înaintea ei. O linişte plină de întrebări."

Horia-Roman Patapievici a făcut un lucru extraordinar aducându-l pe Liviu Ciulei în două emisiuni din seria „Înapoi la argument", despre care artistul a şi spus că vor fi cele din urmă apariţii ale sale. Un spectacol amuţitor, de nobil echilibru, căldură a discreţiei, rafinament firesc, substanţă confesivă, plus o graţioasă, surprinzătoare fragilitate exprimată în tăceri, grimase şi zâmbete strălucitoare, ghiduş-alintate. Unic, la noi, în lumea scenei – actor, regizor, scenograf, dar iniţial student la arhitectură şi fost rugbist (v. albumul dedicat de Nicolae Şt. Noica lui Liviu Ciulley seniorul), Ciulei venea din lumea lui Alice Voinescu, o „lume cu ţesutul etic compact, nefisurabil", cum spune Andrei Pleşu, cu „oameni care nu ştiau să surâdă ironic când auzeau de principii şi nu sucombau în semitonuri când se punea problema unei opţiuni".

Tot timpul, urmărind emisiunea, m-a obsedat chinuitor, când nedrept şi grotesc, când revoltător, când înduioşător, singura mea întâlnire între patru ochi cu Liviu Ciulei. Am fost vecini vreo jumătate de oră la... coadă să plătim lumina, la IDEB-ul de pe Hristo Botev, acum vreo zece ani. Eram chiar în spatele lui şi i-am urmărit cu stupoare calmul, aerul de pensionar senin resemnat, liniştea cu care îndura acel supliciu – domestic şi arhibanal pentru unul ca mine –, însă total inadecvat pentru unul ca domnia sa. Am prefirat mental mai multe variante de a-l aborda. Surâsul nătâng blazat al formulei „Ce să-i faci? asta e!". Stupida nonşalanţă a teatralului „Vaaai, meştere, ce plăceeere, ce onoaaare!". Scrobitul „stimate maestre, daţi-mi voie să mă prezint"... Vezi bine că, până să-mi aleg eu maniera de abordare, omului i-a venit rândul la ghişeu.

Să vezi acum spectacol, mi-am zis, gata să fac pe figurantul indiferent de partitură. Scontam pe orice variantă de recunoaştere a marelui actor şi regizor de către tânăra doamnă intens rimelată, care păstorea computerul cu destinele nevrednicilor debitori ce eram: strigăt uluit, mirare contrariată, excitaţie naiv admirativă, holbare amuţită etc. Numai la ceea ce a urmat nu mă aşteptasem. După ce, aproape sfios, cu o linişte uşor obosită şi un desăvârşit respect, artistul i-a relatat problema („Ştiţi, eu nu locuiesc în ţară... Dar am aici o locuinţă, unde însă nu se consumă curent electric... Şi totuşi, iată, a venit o factură... trebuie să fie undeva o eroare..."), replica instituţională a căzut cu iuţeala cuţitului de ghilotină: „Adresa şi numele dumneavoastră".

Inutil să glosez. Vă las pe dumneavoastră să derulaţi orice variantă de spectacol mental preferaţi. Ce m-a şocat a fost promptitudinea cu care „petentul" a răspuns corect, ca la şcoală: „Ciulei, Liviu". Nici o milionime de secundă de ezitare. I s-a părut, aşadar, cum nu se poate mai natural faptul că nu a fost recunoscut. Şi nu a văzut absolut nimic jenant în chestia asta! Atunci am prins şi eu momentul să şoptesc complice mucalit, oarecum compensator, „e prea tânără... Şi sunteţi plecat de mult... Nu are de unde să vă ştie", după care, epuizaţi oricum de jalea contextului, am schimbat câteva amabilităţi, până ce mi-a venit şi mie rândul.

Cum vă spuneam, am rămas de atunci cu apăsătoarea imagine a unei linişti faciale de calmă resemnare. Dar nicidecum de om învins, ci de fiinţă aparţinând altei lumi, altui pământ, altor ceruri, unei linişti de dincolo. Urmăriţi-i

surâsurile aprobatoare din dialogul cu Horia-Roman Patapievici, luminile brusc aprinse ale ochilor când venea vorba despre frumuseți, valori, talente, și ascultați-i tăcerile doldora de înțelepciune.

Asta, firește, câtă vreme mai cunoaștem limba respectivă și nu avem nevoie de traducători ca doamna de la ghișeul IDEB, căreia, după plecarea lui Liviu Ciulei, am încercat să-i șoptesc cine era domnul.

„Următorul!" a exclamat dumneaei.

24 noiembrie 2011

Mici reverii editoriale

Curat sadism rubricard! Sunt nevoit, conform convenției, să scriu miercuri 23 noiembrie dimineața, tocmai când începe târgul de carte Gaudeamus, fără să fi pus încă pasul în „sacrul" perimetru Romexpo. Iar articolul e menit să apară joi 1 decembrie, la câteva zile după ce evenimentul se va fi încheiat, dar, logic, fără nici o referință la vreuna dintre întâmplările și cărțile petrecute sau lansate acolo!

Cum o-ntorc, tot prost pic. Unde mai pui că-i vorba și de ziua națională! Mă sperii singur când mă gândesc la ce subiecte (total nepotrivite momentului) mi se îmbie: cartea lui Cioran despre Franța, amintirile Zoei Cămărășescu (a căror reeditare am prefațat-o recent, cu încântare), Mihai Sârbulescu și grupul „Prolog"... Mă rog, tot chestii izbind ca nuca-n perete în festivismul clipei.

Dacă tot vom trăi (adică... am trăit) o săptămână în feeria cărții, încai să-mi vărs și eu *aiciacum* câteva străvechi reverii editoriale. Prietenii din branșă le știu de mult: iertare de tocarea măruntă, dar încăpățânarea e un specific măgăresc la care cu onor consimt. Și pe hârtie le-am pus nu o dată, spre extazierea – iute transformată în lamento neputincios (economicește) – a celor responsabili.

Dragii moșului, oare de ce nu găsește nicăieri Măria Sa Acneicul valah un raft de librărie, subțirel-dar-vioi,

cu marile lecturi ale moralismului dintotdeauna? De ce mă lăsați umilit în FNAC-urile din Paris, Bruges, Lille, Geneva și Zürich, în fața unui banal (dar copleșitor) raft etichetat „Pédagogie", care-i cuprinde suav-mercantil pe Marc Aureliu, Epictet, Seneca, Pascal, Vauvenargues, La Rochefoucauld, Nietzsche, La Bruyère, Chateaubriand, Goethe, Chamfort, Schopenhauer, Sénancour, La Fontaine, Kierkegaard, Amiel, Cioran? Laolaltă cu *Patericul*, cu niscai zdravene antologii din *Filocalia*, sufism, budism, islamism și cu ce idei mai are Editorul, cred că s-ar închega și în context dâmbovițean un vrednic segment cărturăresc dedicat formării (și împăcării) sufletești, armoniei interioare. Inclusiv bunei resemnări, de care vom avea tot mai multă nevoie pe măsură ce criza financiară, socială și morală, plus austeritatea și penitențele de rigoare ne vor umbri tot mai irepresibil.

Unde vedem așa ceva, acum, la noi? Rog să nu fiu trimis nici pe Internet („unde găsești tot ce vrei, moșule"), nici la librăriile Deisis, Bizantină, Anastasia, unde firește că există unul sau altele dintre titlurile cu pricina ș.cl. Ideal ar fi să-i ai pe toți laolaltă: înțelepciunea lumii în douăzeci de cărți. Un raft ecumenic la Humanitas Kretzulescu și la Cărturești Verona.

Doi. Cine se va încumeta la o serie editorială „Ei despre noi. Noi despre ei", care să antologheze zecile de cărți (mai ales jurnale din anii de studii și memorii de călătorie) ale românilor despre Berlin, Roma, Paris, Viena, Budapesta, Florența, Londra etc., paralel cu largi fragmente, dibaci extrase, din notele călătorilor străini în țările române? Pitoresc, năucitor creuzet de alogenie de-aproape

jumătate de mileniu încoace, România e-o mină de aur pentru etnocomparatistică. Numai ce-nchid ochii şi-mi imaginez un raft de bibliotecă – românii despre angloamericani, francezii, nemţii, englezii, italienii şi ruşii despre români, românii despre ruşi, germani, englezi, Biserica Română între Moscova, Athos şi Vatican ş.a.m.d. – că întrevăd deja o coadă stufoasă, profitabilă pentru toată lumea, la standul ICR de la Salon du Livre 2020...

Trei. Cine şi când îşi va aronda responsabilitatea unei colecţii editoriale care să le facă tinerilor educaţia judecăţii estetice a unui tablou, a unei sculpturi, a unei expoziţii, a unei cărţi, a unei piese de teatru, a unui concert? Titlul ar fi pur şi simplu „Cum", un soi de know-how cultural. Cum citim un spectacol? Ce va să zică limbajul scenografiei, *light design*-ul şi descifrarea comportamentului nonverbal? Cum intrăm într-o expoziţie şi cum *citim* un tablou? Din ce direcţie începem parcursul? Cum ne plasăm faţă de obiectul contemplaţiei? Cum se ascultă o simfonie sau un concert? Când (nu) trebuie să aplaudăm? Cum comparăm variantele de interpretare? Ce înseamnă jocul text-context-subtext psiho(şi socio)logic în evaluarea unei cărţi? Ce rol deţine în judecata strict estetică determinismul etnogeografic şi istorico-politic? Cum ne orientăm printre diferenţele specifice marilor *şcoli* de roman – ruşii, englezii, francezii, (sud) americanii...

Vreo zece specialişti creditabili, care să-şi dea, fiecare, în cincizeci sau o sută de pagini bine ilustrate decoctul priceperii acumulate într-o viaţă. Cărţi de temelie pentru vreo două, trei generaţii!

Patru. Cel mai mult am suferit când am înţeles că trebuie să ne luăm gândul de la antologii. Nimic nu este

mai eficient, la 15 ca la 70 de ani, decât sistemul *multum in parvo*. Ca şi *best of*-ul în muzică. Ştiu că specialiştii şi maniacii exhaustivităţii detestă metoda, pe care o consideră ignară, ignobilă, de-o frivolitate asasină. Aşa o fi. Dar pentru consumatorul obişnuit e ideală. Câte n-am plănuit! Cele mai suculente pagini de amor din romanul românesc. Sau cele mai frumoase eroine. Sau peisaje. Ori sonete, poezii de dragoste, poezii religioase, tirade din teatru, reportaje literare, campanii polemice, pro şi contra Eminescu, Caragiale, Arghezi ş.a.m.d. Sau cele mai negre pagini ale românilor despre ei înşişi. Cele mai frumoase epistole (o sută, să zicem) ale scriitorilor noştri. Antologia Bucureştilor în literatură şi evocări. Cele mai tari fragmente din literatura noastră de călătorie. Ori din memorialistica anilor de studiu: ar fi minunat să vadă junimea de azi cum s-au copt la universităţile apusene paşoptiştii, junimiştii, criterioniştii. Şi optzeciştii... după 1989.

Ţi-ai găsit! Să vă spună editorii de la Curtea Veche cât au pătimit cu *Copyro*-ul – instituţie specializată în infarctul şi albitul părului redacţional – când am alcătuit antologia *De la coroana regală la Cercul polar*! Numai ce-i şopteşti astăzi unui editor cuvântul *antologie*, că-i vine să se urce pe pereţi.

Mai bine să trecem la câteva subiecte infinit mai fezabile.

Nu înţeleg absenţa lui Schopenhauer din panoplia noastră editorială. Omul care a amprentat decisiv sufletul „poetului naţional", ins cu operă de importanţă (cel puţin) continentală, este lăsat la noi în seama unei antologii maioresciene de aforisme, a unei discutabile ediţii basarabene şi a traducerii în... franceză realizate de pito-

rescul Charles Adolphe Cantacuzène. Vi se pare normal aşa ceva în 2011?!?

Oswald Spengler, *Amurgul Occidentului*. Unde este versiunea românească a acestei cărţi care l-a format pe Cioran şi a tulburat gândirea etnopolitică europeană mai bine de-o jumătate de veac?

Apropo de Spengler şi Cioran. Dată fiind portanţa autorului *Sfâşierilor* în gândirea şi trăirea filozofică românească, oare nu s-ar cuveni să traducem câteva dintre marile surse ale meditaţiilor sale? Un Rozanov, un Klages, inclusiv Merejkovski, de nu chiar o selecţie *cioraniană* din opera lui Nietzsche!

În fine, există, din nefericire, şi la noi, ca-n toată lumea occidentală a corectitudinii politice, o reticenţă la slavofilia lui Soljeniţîn. Explicabilă, adică justificabilă (şi, în ultimă instanţă: *onorantă*), în fel şi chip, ea a răcit până la îngheţ piaţa editorială de la noi şi de aiurea. Şi totuşi, Soljeniţîn rămâne un reper uriaş, uman şi literar, al veacului XX. Sigur, i s-au tradus în româneşte marile cărţi. Însă numele lui a rămas la mansardă, la nivelul capriciilor de cititor. Cred că se impune reluat şi mediatizat masiv, aşa cum i se cuvine. Şi cum avem profundă nevoie.

Iar cu această ocazie, poate, zău aşa, traducem şi *Lenin la Zürich*. Cui trebuie să-i explic de ce?

1 decembrie 2011

La dulcea vampirizare

Zău că-mi pierdusem de mult nădejdea că aşa ceva poate să mi se mai întâmple! După aproape un deceniu de plictis, agasare sau rutinare resemnată, mi-am regăsit pentru două zile excitaţiunea târgurilor de carte!

V-am mai spus: cu o singură excepţie, am fost prezent activ, adică implicat profesional, la toate ediţiile Bookarest/Bookfest şi Gaudeamus. Să fi fost vreo treizeci şi ceva. Am trecut, aşadar, prin toate stările posibile. Elan postrevoluţionar, recuperând insaţiabil scrierile exilului românesc, înghiţind nesăţios literatura anticomunistă, traducerile prohibite, libertăţile necunoscute vreodată. Revelaţii în bine şi în rău, resincronizare eficientă sau tardivă. Frenezia evenimentelor editoriale cu sute şi chiar mii de oameni, inclusiv concurenţa neloială a microfoanelor, până la jalea lansărilor cu trei fursecari şi-un deget de şampanie în pahar de plastic. Pe scurt: mărire şi decadenţă.

Ei bine, uite că roata se roteşte. Din pricina sărăciei, exasperării, debusolării morale şi mârlăniei fagocitare, cartea (evadarea spirituală) a redevenit o şansă bovariceliberatoare, o supapă emoţională, un debuşeu de sentimentalism, verdict etic, proiecţie existenţială... Şi chiar un cadou. Până acum câţiva ani, a oferi cuiva, ca recunoştinţă ori şpagă, o carte, oricât ar fi fost ea de preţioasă,

era un moft. Unul privit, după caz, cu mirare, dispreț, botoasă blazare. Or, acum, până și unul ca mine observă deja cu neliniște că pentru intervalul dintre Sf. Nicolae și seara Crăciunului nu-i mai ajung pungile și punguțele de umplut cu bucoavne de tot felul! Când ajungi să oscilezi cu o carte între patru destinatari în chip egal îndreptățiți să o primească, apoi să știți domniile voastre că situația-i departe de-a fi neagră! E roză. Rubicondă.

După șapte lansări în trei zile, după sufocări, eviscerări, răscoliri, pietinări, jigniri, adorări și vampirizări, observ că mă simt ca bătrânul boier jucat de Giugaru în nuș'ce film cu haiduci și care, asaltat de-o țigăncușă nurlie (focoasa pereche, pe ecran, a lui Jean Constantin), exclamă cu frenetică uluire: „Simțăsc! Simțăsc!"

După ce-n mai multe rânduri am jurat (of: „Never say never!") că nu mai calc pe la vreo lansare-n târg, iată-mă acum hipnotizat de miile de trupuri care au transformat în arene greco-romane scările din fața standului Humanitas, la Neagu Djuvara, Andrei Pleșu, Lucian Boia, Mircea Cărtărescu, pentru Cioran și Gabriel Liiceanu, Antoaneta Ralian și Radu Paraschivescu, Anne Frank, Grigore Leșe, Horia-Roman Patapievici. Rudele și prietenii mi-au contorizat cu înduioșătoare încruntare agitația, nebuneala și tensiunea arterială, dar nimeni nu m-a putut extrage din euforia inconștientă în care te aruncă imaginea unei cozi la autograf pe patru rânduri, cale de-o sută de metri, timp de trei ore, cum a fost la *Răspuns criticilor mei* de Neagu Djuvara (premiul pentru cea mai râvnită carte a Gaudeamusului 2011). Humanitas a lucrat pur și simplu zdrobitor, sfidând regal orice concurență. Sigur că au fost

câțiva editori, inclusiv *Adevărul* cu Grigore Cartianu, care au vândut sute de exemplare dintr-un titlu, dar nimeni nu s-a apropiat de performanța echipei coordonate de Gabriel Liiceanu și Lidia Bodea de a impune în forță și fără drept de apel peste patruzeci de titluri și autori, unul mai doxat, mai pretențios și mai pitoresc decât altul (Heidegger, Carmen Sylva, Kierkegaard, Mishima, Mite Kremnitz, dar și Dumitrița Stoica, Gabriel Cercel, Gabriel Brebenar, laolaltă cu Cioran, Victor Ieronim Stoichiță, Andrei Scrima, T.O. Bobe și Vlad Mixich, plus Amos Oz, Matei Vișniec și *Ghepardul* lui Lampedusa), cu nonșalanța cu care impui o nouă linie de ochelari de soare.

Amportat de elanuri, mi-am părăsit în parcare instinctul de conservare și nu m-a mai deranjat nici una dintre zecile de tentative de vampirizare, ricanări sadice și sfredeliri verbal-răzbunătoare cu care m-au deprins până la greață târgurile anterioare. Ba dimpotrivă. M-am conversat cu Silviu Lupescu ca doi bătrâni lupi de mare tatuați de nenumărate harpoane. M-am lăsat alintat cu puerilă vanitate de „castelanele" de la standul Editurii Vremea. M-am îmbrățișat cu Marta Petreu și Ion Vartic, doi cioranieni ghiduși, imprevizibili, dar fraterni cât încape. Am notat cu plăcere bucuria lui George Arion, aflat în drum spre Londra, unde i s-a tradus un roman polițist, ca și efervescența lui Stelian Țurlea, proaspăt premiat al revistei *Flacăra*, gata să-și lanseze *Îmi ies din minți* la Crime Scene Publishing. La Editura Trei, Magda Mărculescu mi-a umplut năprasnic o săptămână de „série noire" cu șapte cărțoaie din constelația Fred Vargas, Arnaldur Indridason & Co. Alături de cele cinci vorbiri de la Humanitas

(despre senzaționalul Cioran voi scrie aici joia viitoare), am prezentat cu plăcere la Polirom *Cinematograful gol* de Daniel Cristea-Enache și volumul (coordonat de Magda Mihăilescu și Cristina Corciovescu) dedicat noului val din cinematografia românească, apărut la doar câteva săptămâni după ce scrisesem în *Dilema* despre nevoia de-a face bucla exegetică la fenomenul început în 2001 cu *Marfa și banii*, ajuns la *Periferic* și *Loverboy*, trecând prin *Filantropica*, *Moartea domnului Lăzărescu*, *Occident*, *432*, *A fost sau n-a fost?*, *Hârtia va fi albastră*, *Boogie*, *California Dreamin'*, *Eu când vreau să fluier, fluier*, *Marți, după Crăciun*, *Polițist, adjectiv*, *Aurora* ș.cl. Am dat să-l îmbrățișez pe Mircea Cărtărescu, răcit bocnă, drept pentru care am rămas la o tandru-complice strângere din ochi. Am bârfit suav, bezmetic sau șopârlin cu Ioana Pârvulescu, Florin Iaru, Cristian Teodorescu, Teodora Stanciu, Vlad Russo, Nadia și Mircea Anghelescu, cu Adrian Olaru (entuziastul plecat de la Cărturești la elefant.ro), Robert Șerban (care-a scos iarăși la Brumar un Foarță excepțional: *Psalmii*, *Iov*, *Cântarea cântărilor*, *Ecleziastul*...), Ion și Marian Barbu, Iaromira Popovici și Eugen Istodor. M-au intimidat, ca de obicei, doamnele Paula Apreotesei, Mireille Rădoi, Otilia Schwartz și Marina Dumitrescu. M-am emoționat nostalgic văzând-o debutând editorial – la 52 de ani! – pe Dumitrița Stoica, profesor la Liceul „Gh. Lazăr", cu care polemizam fratern acum un sfert de secol la cercul de istoria dramaturgiei din facultate. L-am revăzut cu drag pe Constantin Zaharia, anume venit de la Paris ca să-și vadă tipăriți Cioranii de la Humanitas. M-am intersectat cu Denisa Comănescu și Dinu Flămând, premiat pentru

ediția Fernando Pessoa, am umflat curios *Dicționarul de argou francez-român* de la Niculescu și m-am salutat (cu sau fără dedicații) cu Grete Tartler, Alex. Ștefănescu, Ioan Buduca, Varujan Vosganian, Adrian Cioroianu, Mircea Bârsilă, Radu Călin Cristea. M-a interzis prezența lui Mugur Șteț, purtătorul de cuvânt al BNR la lansarea bietului meu jurnal athonit (pe care Horia-Roman Patapievici mi l-a prezentat cu o prietenie și-o acribie de-a dreptul strivitoare). Am făcut cunoștință cu Radu Jorgensen, l-am revăzut, ca-n fiecare an, tot la Nautilus, pe Lucian Hanu (al cărui fiu, cândva licean, a câștigat acum bursă de masterat în Anglia) și mi s-au oferit (întru penitență?) cărțile lui Artur Silvestri...

Față de toate astea, faptul că m-am contrat, potrivit obiceiului, cu înțepăturile revendicative ale lui Radu Aldulescu, că Antoaneta Tănăsescu, după ce mi-a dat, în timp, atâtea dovezi de prietenie, mi-a taxat rece peste umăr indiferența la corespondența lui Lewis Carroll, ori că Nicolae Breban m-a străpuns cu ochi neguros și vorbe țepoase la standul lui Teșu Solomovici, în vreme ce C.T. Popescu abia mi-a întins, fără cuvinte, două degete disprețuitoare – n-au fost decât câteva migdale amărui la un tort, repet, surprinzător de dulce. Spre deosebire de alte dăți, nu m-au mai deranjat insistența psihotică a clujeanului neîmpăcat cu persistența postceaușistă a vocabulei „Napoca", agresivele abordări pro-paranormal și pro-fantasy, incriminările specifice caracudei etern nemulțumite, doamna cu manuscrisul pierdut în chip magic („pesemne este o jertfă cerută de Dumnezeu", am conchis eu) și nici măcar trompeta ruginită a lui Paul Daian... Am înregistrat cu plăcut frison doar mulțimea micilor alinări de vanitate...

Ca să vezi ce face exasperarea din noi! Din cât e mai urât împrejur, dintr-atât nevoia de comuniune pe cale livrescă devine mai acută. Şi mai vindecătoare. Peste o sută de mii de oameni s-au încălzit reciproc (şi) la Gaudeamusul acesta. Nu ştiu dacă ne vom mai regăsi vreodată, dar e sigur e că încă nu ne-am pierdut cu totul.

8 decembrie 2011

Amintiri cu blană, vânătoare şi somn

Nu ştiu cum vă umpleţi dumneavoastră minutele de dinaintea alunecării în somn, dar la mine devine cu amintiri din copilărie şi de pe munte. Aproape invariabil urcuşuri pe coame, dealuri, stânci, cutreier de păduri, fânețe, peşteri, iazuri, fie vară, fie iarnă. Toate, alături de-o puzderie de detalii domestice din epoca preşcolară. Precizez: nu vorbesc de orele de insomnie sau de adormirile panicate, adesea eşuate şi nervos reluate, care-ţi bubuie-n tâmple iritările, umilinţele şi neputinţele de peste zi. Nu. Ci de pufoasele retrageri în vizuină, fireştile strecurări în culcuşeală, când se-ngână trezia cu însomnurarea, acea rotire de sine în simulacrul himeric al phoetusului fără griji care ai fost cândva.

Uite-aşa mi-am dat seama ce dar – infim, dar curat – vă pot pune şi eu în faţa bradului de Crăciun, la această ultimă apariţie dilematică din 2011: amintirea câinilor de vânătoare din copilăria mea. Habar n-am de ce-i revăd aşa des cu ochii sufletului şi nici nu am de gând să-mi explic logic fenomenul.

Totul pleacă de la personajul fabulos al prunciei mele, bunicul din partea mamei, cunoscut la secţia forjă din uzinele „Autobuzul" şi-n perimetrul Piaţa „Progresul" (fostă Donescu) de pe Şoseaua Giurgiului – Bellu –

Ferentari drept „Nea Costică (Cristea) Vânătorul". Dunărean epicureu, temperament sangvin, micuţ, dar focos, băutor atletic, impetuos cîntăreţ de romanţe şi tolbă nesecată de basme, ucenic de la 16 ani la „Lemetru", împătimit de vânătoare şi recunoscut reparator de arme de colecţie (mai ales de puşti belgiene, inclusiv pentru Florian Dănălache!), Nea Costică al (sufletului) meu era şi un pasionat dresor de ogari. Când eu trăiam sedus, pe la cinci ani, prima dragoste canină (căţeluşa Tosca, un brac subţirel şi aproape eteric), legenda familiei se numea Pick, pointerul care-l salvase pe bunicu-meu de la moarte. „Într-o noapte de crivăţ cumplit, cu zăpada cât casa", zicea povestea, vajnicul călărăşean a binevoit să adoarmă-n nămeţi, după vreun „nevinovat" exces sorbitor la bufetul „Vişeu" de pe Giurgiului (perpendicular pe strada care duce la Muzeul „George Bacovia"). Presimţind ceva, Pick a cerut să se ducă după el şi, neputând să-şi tragă stăpânul spre casă, uriaşul s-a culcat de-a lungul acestuia, încălzindu-i trupul până dimineaţă. Iar asta nu e tot. Uitat fiind, altădată, la Fundulea, acelaşi Pick s-a întors acasă după o săptămână, fără să ştie nimeni vreodată cum, epuizat, dar vesel, dând mare larmă la poartă. Fireşte că toţi ochii se scăldau în lacrimi la evocarea bătrânului pointer.

Urmaşul lui, aceeaşi rasă, a fost Billy. Cu el şi cu „căpăuca" (termen sadovenian) Dolly, o setteriţă zglobie cât zece, aveam să trăiesc fiorii primelor vânători. Mai presus de toate, fascinaţia „aretului", acele lungi secunde de tăcere încordată, fără suflare, când se presimte prada, iar nările ogarului freamătă superb. Capul tremurător al câinelui, oprit brusc şi lipit de coapsa vînătorului, volbura cenzurată

a sângelui pe care i-o întrevezi sub piele, totul urmat de țâșnirea către prepeliță zburând razant cu miriștea, focul de pușcă și fuga la comanda „aport" – iată un tablou menit să-ți rămână înrămat pe viață în ochii minții. Fiecare cadru are frumusețea ritualică, regulile și misterul lui, fie că se merge la rațe sau la becaține, la iepuri, după vulpi sau mistreți, la „răpitor" sau după stăncuțe (ni se mai întâmpla), cu sau fără alaiul hăitașilor. De mii se ori mi-am prefirat pe buza somnului liorpăitul fericit al câinelui înotând voinicește prin stuf după rața sau gâsca sălbatică împușcată, extazul fugii prin zăpada picurată de sângele iepurelui, excitația ogarilor la vederea cartușierei și-a întregului harnașament ce prevestea expediția și câte alte detalii de sălbăticie virilă și satisfacție războinică. Sigur că toată lumea, în frunte cu bunicu-meu, a suferit teribil din pricina neînregimentării mele în breaslă. O singură dată – *ultima* dată –, pe când aveam vreo 10-12 ani, mi-au pus arma la umăr, țintind la nimereală un copac înțesat cu ciori, și m-au obligat să apăs pe trăgaci. Am urlat de groază când au căzut moarte câteva, și totul, absolut tot ce mi se păruse până atunci o sărbătoare princiară, mi-a devenit monstruos. De atunci aveam să capăt, definitiv... patima pescuitului!

Mai bine de jumătate din micuța noastră curte era dedicată cotețelor, iar pereții erau plini de păsări împăiate, fazani, egrete, prigorii, un erete, un stârc șerpar. Ritualicele cadouri de sărbători pentru șefii din fabrică, de pe la partid sau AGVPS tocmai în așa ceva (împăiat) constau, bașca iepuroiul, făzănița, sitarii sau, la mari ocazii, câte-o blană somptuoasă de vulpoi. Apoi au apărut Gili, un brac sârmos, năbădăios cât cuprinde, a cărui manie

de a-şi ridica brusc botul pe sub fustele cucoanelor fireşte că-mi provoca delicii picante, dar şi Ţuţu, o corcitură pufoasă, pripăşită de pe maidanul de la „Autobuzul", care făcea pereche – culmea – cu motanul Mişu.

Mişu, cel pe care ni l-au umflat hingherii de pe acoperişul magaziei, de-am umblat zile-ntregi cu bani şi sticle de ţuică pe la ecarisaj, ca să-l salvăm. Când l-am adus, în sfârşit, acasă, a fost primit ca un venerabil general şi decorat cu pipote şi capete de crap. Mişu luase destul de greu locul motanului Faifuţică în sufletul familiei, faimos, acela, pentru inegalabilul talent de hoţ (de carne) şi escroc sentimental. Care Faifuţică detronase târziu de tot efigia celeilalte legende a familiei de după ogarul Pick, şi anume motanul Marcu, somnorosul gigant pe care l-a salvat maică-mea la bombardament. Scenă de film: toată lumea fugise-n adăpost, numai fetiţa de cinci, şase ani s-a dus cuminte să-şi ia în braţe motanul. Recunosc: *pour une fois*, nu sufăr prea mult că nu voi afla niciodată dacă era vorba de bombardamentul „ştiucilor" germane ori de prăpădul aliaţilor din primăvara lui 1944, fiindcă-n „ecumenica" amintire a maică-mii ambele se intersectau în stranie armonie.

Ah, dar staţi aşa, că nu v-am spus de unchiu-meu Vasile, mâna dreaptă a tatălui său, Nea Costică Vânătorul, tovarăşul tuturor partidelor sale de vânătoare, pescuit, băut şi iubit. Mai rar aşa bovarism americanofil, impregnat ireversibil de filmele cu John Wayne. Muncitor şi el, matriţer la Mociorniţa, unchiul Vasile adunase ani de-a rândul bani, într-o cutie îngropată sub coteţul câinilor, ca să se ducă-n teritoriile westernurilor, la Winnetou şi Old

Shatterhand. Nu glumesc: la un moment dat, omul strânsese cât să-i ajungă de-un vapor până-n Long Island. Devora seria romanelor de 15 lei, cu submarinul Dox (oarecum 007-ul de azi), Wilkie Collins & Co, mă înghesuia cu *Mihail, câine de circ* – marota lui –, m-a otrăvit, pe când aveam vreo 13 ani, cu o țigară (ca să mă dezveți, cică!), după care mi-a dat în extaz să citesc viața lui Fouché, inoculându-mi pasiunea culiselor, a subteranelor cu șobolăneli prin care se coace dintotdeauna istoria.

Revin. Nu vă dați seama ce uriașă deosebire e să copilărești printre câini de vânătoare, și nu cu bișoni cu funduliță, pekinezi arțăgoși, canișI de canapea, tekeli posesivi ș.cl. De bună seamă că, îmbătrânind, am trecut la motani, infinit mai comozi. Însă acea legătură tainică, frisonantă, de totală fidelitate cavalerească, dintre ogari și vânător ține pur și simplu de mistică. Mă opresc. Sunt convins că Eugen Negrici vă poate mărturisi esențialul.

Acestea fiind zise, mă pot strecura în bârlog până după revelion.

Sănătate și voie bună! A se consuma cu moderațiune!

29 decembrie 2011

Omul-punte şi puterea de a admira

Uneori se întâmplă să ai cu prietenii revelațiile pe care străinii ți le prilejuiesc în calitate de părinte. Așa cum nu observi cât de iute ți se schimbă copilul și ai nevoie, pentru asta, de mirările admirative ale celor care-l văd numai din vreme-n vreme, la fel ajungi să tresari șocat, după un timp, de evoluția celor pe care credeai că-i cunoști perfect. E foarte greu să accepți că omul pe care-l ai alături din copilărie, cu care ai bătut mingea, ai fost în tabere, la concursuri, petreceri, înmormântări ș.a.m.d. a devenit între timp un scriitor de prim-plan, premiat, intervievat etc. Ție-ți tot vine să-i dai coate, bobârnace și castane, iar el e ditamai VIP-ul și are un CV cât masa. Până la un punct, lucrul este firesc, cu condiția să-ți depășești limita afectivă, adică să poți lega propriile-ți sentimente cu imaginea publică a subiectului.

Oarecum în altă ordine de idei, mi-aduc aminte cum m-am încruntat văzându-l pe Ioachim, fiul cel mic al lui Ioan Alexandru, adus de tatăl său la Uniunea Scriitorilor, când acesta avea de primit un premiu. Ce să priceapă copilașul de trei anișori de la sindrofia cu pricina? mi-am îngăduit să-l întreb pe autorul *Vămilor pustiei*. „E bine ca, uneori, copiii să-și vadă părintele *în slavă*!" a sunat răspunsul poetului, buimăcitor pentru mine atunci. Un

răspuns pe care mi l-am evocat de multe ori de-a lungul anilor, acordându-i tot mai multă înțelegere. Nu era nicidecum semn de vanitate, ci de echilibru, mai precis: de bună dispunere a accentelor în partitura educativă.

Apropo de Ioan Alexandru, uite-așa ajung la Costion Nicolescu, cel care mi-a stârnit introducerea. Ne cunoaștem de prin 1973-74, de la cursurile „Eminescu" ale lui Ioan Alexandru, unde împărtășeam fascinația față de extraordinara energie spirituală a celui care ne-a condus în miezul eminescianității via Pindar, Heidegger, Bach, Rembrandt, Hans Urs von Balthasar. Am fost colegi de redacție din 1991 în 1996 la *Cotidianul* lui Ion Rațiu, unde Costion făcea suplimentul *Alfa și Omega*, iar Tania și cu mine *Litere, arte & idei*. Ne-am vizitat de zeci de ori, am fost la nunțile și botezurile minunatei lui familii (doi copii și cinci nepoți!), am cunoscut și prețuit împreună o mulțime de oameni deosebiți, de la părintele Sofian Boghiu, mitropolitii Bartolomeu Anania și Antonie Plămădeală sau părintele Ioanichie Bălan, la părintele Iustin Marchiș, Paul Gherasim, Horea Paștina, Mihai Sârbulescu. Îi apreciasem și eu intens activitatea, inclusiv mediatică (zeci de emisiuni radio-TV), de la Muzeul Țăranului Român (unde l-a adus Horia Bernea), cale de două decenii. I-am citit câteva cărți (eseuri creștine, interviuri cu prelați și doxologi, jurnal de drum la Sfântul Munte), îl știam o personalitate foarte prețuită în lumea Bisericii Ortodoxe Române, fervent ASCOR-ist în anii '90, un temeinic admirator și exeget al lui Tarkovsky (despre care pregătește o carte impresionantă, după cum o arată substanțialele fragmente tipărite în 2011 în revista *Tabor*), și încă altele...

Dar numai zilele trecute mi-a fost dat să-i măsor cu adevărat anvergura, copleşitor pilduitoare pentru unul ca mine.

Mai întâi, am rămas perplex dându-mi seama că a ajuns la 65 de ani! După seducătoarea-i alură adolescentină, iuţeala-n reacţii şi amestecul ataşant de priviri melancolice şi ironie subtilă, de înţelepciune, activism, smerenie, austeritate monahală şi vitalitate cu intarsii hedoniste, nu l-ai vedea decât pe la 30 şi ceva, în plină afirmare şi dăruire de sine. În al doilea rând, câţi oameni cu amplitudinea social-religioasă şi culturală, în sensul cel mai larg, a lui Costion Nicolescu avem? De câte astfel de valori ale ortodoxiei bine-scriitoare şi îndesat făptuitoare are parte păgânia noastră? Andrei Pleşu, Ioan I. Icâ Jr., Sorin Dumitrescu, Teodor Baconski, Dan Ciachir, Mihail Neamţu, Bogdan Tătaru-Cazaban... Oameni-punte între maluri, capabili să conducă duhul creştinismului, tradiţia şi valorile ortodoxiei spre lumea laică, întru o cât mai eficientă, reciproc-avantajoasă alchimie. Şi invers: să permeabilizeze naturala reticenţă-rezistenţă a Bisericii faţă de cerinţele mai mult sau mai puţin reformatoare, secularizante şi, oricum, păcătoase, venite, cu bună sau rea-voinţă, dinspre intelectualitatea situată *extra muros*.

Apoi, văzându-i CV-ul pentru dosarul de primire în Uniunea Scriitorilor, am amuţit vinovat: Costion, cel pe care mă iluzionam că-l cunosc profesional foarte bine, are nu doar două, trei, cum credeam eu, ci vreo 15 cărţi publicate (printre care *Spre o cultură liturgică*, *Cine se teme de Biserică?*, *Riscul de a fi ortodox*, *Elemente de teologie ţărănească*, *Chipul ca o catapeteasmă*, *Et in Athos ego*), plus încă pe-atâtea prefeţe şi eseuri în volume colective. A îngrijit

primele şase volume din seria „Duhovnici români contemporani", la Editura Bizantină. Şi-a dat doctoratul în 2006 la Institutul de Teologie Ortodoxă „Saint Serge" din Paris, cu o teză despre Efrem Sirul, fostul inginer proiectant, absolvent de Energetică, având şi diplomă de studii aprofundate în teologie ortodoxă.

În sfârşit, zilele trecute i-a apărut *Sarea pământului* (Editura Doxologia, Iaşi), un volum masiv de evocări – sau, cum le spune el, „încrucişări, întâlniri, însoţiri" –, care mi-a declanşat entuziasmul rândurilor de acum. Aproape o sută de chipuri ale Dreptei Credinţe, sfinţi, mitropoliţi, preoţi, monahi şi monahii, pictori, scriitori, profesori, muzicieni, fiecare pus în lumină cu o *forţă admiratoare* rar întâlnită în lumea noastră culturală, bântuită, cum ştim, de ură, invidie, dezbinare, hipercriticism şi resentimente răzbunătoare.

Costion admiră necondiţionat, curat şi râvnitor, cu suavitate şi înţelepciune, cu seninătate, diplomaţie şi îngăduinţă. Aproape fiecare pagină e scrisă sub semnul acelui *enthousiasmos* de care ne înflăcăra, vorbindu-ne, Ioan Alexandru. Începând cu părintele Dumitru Stăniloae, căruia i se oferă partea leului (la căldura omeniei sale plămădindu-se în bună măsură fiinţa autorului de azi), continuând cu Patriarhul Teoctist, mitropoliţii Antonie Plămădeală şi Bartolomeu Anania, cu părinţii Benedict Ghiuş, Sofian Boghiu, Ilie Cleopa, Constantin Galeriu, Teofil Pârâian, Dometie Manolache de la Râmeţi, Paisie Olaru de la Sihla, Iachint Unciuleac de la Putna, ajungând la Ioan I. Ică Jr., Paul Gherasim, Andrei Pleşu, Cristian Mandeal, Teodor Baconski, Horia-Roman Patapievici şi,

firește, Mihai Urzică și Iulian Stoicescu – magistrul, respectiv duhovnicul autorului –, afli că „nu îndoiala reprezintă statura duhovnicească constitutivă a lui Toma", ci, dimpotrivă, „siguranța totală, neumbrită și molipsitoare", că trei tineri evrei s-au convertit la ortodoxie grație lui Ioan Alexandru (botezați acasă la părintele Ioan Buga), sau că părintele Paisie de la Sihla a prezis cu înfricoșare încă din primăvara lui 1990 că, odată cu căderea comunismului, „numai capul șarpelui s-a zdrobit, dar veninul lui a rămas și s-a răspândit în toată lumea prin coada lui". Ni se amintește zisa lui Soljenițîn cum că, dacă lumea modernă a relativizat întru deriziune binele, adevărul și dreptatea, atunci e timpul să scoatem *frumusețea* la bătaie.

De la un autor care admiră etanș Biserica Ortodoxă Română, de bună seamă că nu vom afla nimic despre sinuoasele relații ale acesteia cu Partidul și Securitatea. Până și un poet ocult-activist ca Petre Ghelmez, inclusiv revista *Tribuna României*, beneficiază de inegenuitatea admirativă a lui Costion...

Nu trebuie să ne încruntăm prea tare. Mai bine luăm seama la fervoarea cu care scrie el despre „veselia duhovnicească", ființa credinciosului ca un rug aprins și *cerimea* (turlei) bisericii, „cum frumos spuneau țăranii vechi".

23 februarie 2012

Unde m-am văzut şi nu m-am crezut

Niciodată nu am ezitat atât faţă de prezenţa la o sindrofie oficială. Nici măcar când m-am dus la Cotroceni, să-l văd pe Mircea Cărtărescu decorat de preşedintele Băsescu. Cred că, acum, voi fi smuls mental vreo sută de petale, tot rumegând stânjenit dilema „Să mă duc? să nu mă duc?". Fiind, bineînţeles, onorat de invitaţie, ba încă presupunându-se că ar fi trebuit să mă simt oarecum unul „de-al casei", îndoielile persistau.

Vorbesc de „Gala Mediafax 20 de ani", vineri 24 februarie crt., hotel Radison. (Of, că tare detest să mă pun „la ţol festiv", cum se zicea-n junepea mea.) Chiar dacă au trecut 12 ani de când am fost adoptat, cât de cât, în familia ProTV, petrecând două ceasuri săptămânal „în Pache", având mereu noroc de specialişti minunaţi şi-o atmosferă de tandru-eficientă jovialitate, niciodată nu am ajuns să simt că fac efectiv parte din echipă. Nu există nici o vinovăţie pentru asta, nici la ei şi nici la mine. Zdrobitoarea mea anti-telegenie logopată, plus faptul că, pur şi simplu, veneam dintr-o lume de nişă, poticnindu-mă pe ecran taman la 47 de ani, nu puteau nicidecum să faciliteze osmoza. Oricum am răsuci lucrurile, am rămas o raţă între lebede, ceea ce nu mă contrariază deloc, dar m-a stânjenit irepresibil oricând am fost invitat la petrecerile aniversare ale Pro-ului.

O singură dată m-am simţit „în element": în 2005, la Buftea, la zece ani de la explozia lui „Te uiţi şi câştigi" în viaţa românească. Atunci am împărţit, dus-întors, aceeaşi maşină – ca doi „colaboratori externi" – cu „dom' profesor" Silviu Brucan, cum îi spunea, cu pişicher (însă real) respect, Lucian Mândruţă. Am avut atunci un dialog (care ar trebui povestit cândva), la fel de halucinant precum cel purtat cu ÎPS Antonie Plămădeală, în mai 1991, la Sâmbăta...

Pe de altă parte, debuşând gazetăreşte în postceauşism la *Cotidianul* lui Ion-John-Iancu Raţiu, m-am deprins să colez Mediafaxul cu însăşi ideea de profesionalism şi perfectă eficacitate, cu informare deplină şi imparţială, acoperire obiectivă, implicare totală, surse multiple şi demonstraţie verificabilă. Totul, la minut. Dacă m-am dus în cele din urmă la Gala Mediafax, în ciuda inadecvării în peisaj, pe care mi-o presupuneam, a fost cu gândul la primii mei ani de *Cotidianul* (1991-96), şi mai puţin legat de ulterioara legătură adulterină cu ProTV-ul. (O legătură graţie căreia am trecut de la fidelitatea de *castă* – când scriam aproape exclusiv pentru autorii comentaţi, prietenii şi... inamicii lor – la ideea de *public*.) Cineva, o doamnă, a spus un adevăr uriaş la Gala din 24 februarie: odată ajunse în redacţii, ştirile Mediafax nu mai sunt, încă de mult, verificate de nimeni. Sunt, din start, considerate credibile şi răspândite ca atare. Semn de brand intangibil, dar şi de maximă responsabilitate. Să vă mai spun ce fericit a fost paseistul din mine când, la Gală, se tot vorbea de *veşti*, şi nu de ştiri sau informaţii?

Legătura ProTV-ului cu *american dream* a fost exemplificată o dată mai mult, cu ghiduşă nostalgie. Mediafaxul s-a născut dintr-o furie a lui Adrian Sârbu, aflat în

1990 la cârma informațiilor în guvernul Roman, cum că nu știu care ziar relatase distorsionat o chestie. Sârbu – reacție tipică! – și-a luat câțiva oameni, a găsit o cameră, câteva mese și un fax și a născut Agenția. Punct. Iar demonstrația de forță din acest 24 februarie a fost una desăvârșită, amuțitoare. *Când* au mai fost de întâlnit, la fel de zâmbitori, în aceeași sală Ion Iliescu și Emil Constantinescu (mare păcat absența lui Traian Băsescu, premiat laolaltă cu ceilalți doi! Prezența lui ar fi fost de un șic nebun, demonstrând nonșalant nepăsarea suverană a sultanului, seducătoare pentru admiratori, dezarmantă pentru inamici), Mugur Isărescu, Angela Gheorghiu, Elena Udrea și Ion Țiriac, Petre Roman, Mircea Geoană și Marin Moraru, Sorin Oprescu, Adriean Videanu și Toader Paleologu, Răsvan Popescu, Viorel Hrebenciuc și Sulfina Barbu, Eugen Simion, Ionel Haiduc, Gică Hagi și Adrian Vasilescu, ambasadori, bancheri, președinți de fundații, ONG-uri, trusturi media, avocațiale, antreprenoriale, sportive, juridice, meseriaș-oculte ș.a.m.d.

Printre toți m-am pierdut, am strâns mâini în neștire, cu sfielnică vanitate, am surâs complice, ne-am dat coate amiabil ori ne-am întors cuminte spatele. Am bârfit apăsat, așa cum se cade-n Valahia cârșelnică, infinit cârcotașă, ideea organizatorilor cu cravata roșie (pionieratul Mediafax, cuplat mental, de unii, cu portocaliul „șoimilor patriei", iar de alții cu nostalgia cravatei cu inel), legată volens-nolens de gâtul tuturor, până am căzut de acord că, într-un fel sau altul, fiecare dintre cei prezenți va fi fost filoxerat în viață, mai mult sau mai puțin, de (ne)vinovatul simbol.

Premiile Mediafax 20 le-au luat cei trei președinți care ne-au marcat tranziția, cu sau fără mineriade, kaghebisme,

americanisme, axe, para-taxe şi alte alea (Iliescu, Constantinescu, Băsescu), apoi Angela Gheorghiu şi Gheorghe Hagi, Mugur Isărescu, Ion Ţiriac, Dan Şucu şi Cristian Tudor Popescu, alături de părintele Nicolae Tănase („Pro Vita", Valea Plopului, jud. Prahova) şi înduioşătoarea copilărime păstorită de domnia sa.

Faze haioase, din mers. Sorin Oprescu complimentat cum că arată fain. „Păi la câţi morcovi îmi înfig ăştia toată ziua, te cred şi io că sunt energizat", a exclamat primăria sa. Replica lui Adriean Videanu a picat la fix: „Nu morcovii contează, cât aranjamentul frunzuliţelor" – râsete intense –, eu fiind, în acel moment, lipit dialogal de Toader Paleologu, potenţial candidat la Primăria Bucurescilor.

Nu vă imaginaţi ce l-am tuflit pe minunatul Marin Moraru evocându-i delicioasa scenă din *Operaţiunea Monstrul* cu adormirea bossului jupiterian pe fundalul hipnotizat auditiv de povestea „bicicletei galbene a doamnei Izbăşescu". Din oftarea lui exasperată mi-am înţeles gafa: când ai jucat aşa de trăznitor cu Dinică în *Godot*, a fi evocat ca partener de sforăituri cu Caragiu, ori ca Guliţă cu Draga Olteanu-Chiriţa, asta devine curat asasinat la blazon. Meştere, s-avem iertare, însă domnia voastră şi când pune mâna pe-o scobitoare face spectacol de neuitat. Nu vă mai ierarhizaţi apariţiile! Când eşti Marin Moraru, fiecare gest, fiecare suflare, grimasă, pas, tăcere, încruntare... devine teatru copleşitor.

Scenă tare, de şocantă empatie, cu Eugen Simion! Să vezi şi să nu crezi! Dacă tot ne-am încrucişat (mă pitisem sfielnic într-un colţ, la trataţia de după, împreună cu Stelian Ţurlea, bunul meu prieten şi mare aliat protevistic), încai să-l întreb casant pe urmaşul lui Mitiţă Sturdza de

ce nu găsesc în librării, la trei săptămâni de la apariţie, noua ediţie Caragiale, cinci volume în „Pleiadele" academice de la Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă. „Păi, grăbeşte-te, că nu mai sunt multe exemplare. Tirajul e de 400. Vino mâine la Fundaţie, la doamna Jeni! Dar fii atent, că scoatem în curând două volume cu toate cărţile lui Cioran în româneşte, îngrijite de Marin Diaconu..."

Vezi bine că, a doua zi, m-am devalizat cumpărând de la „doamna Jeni" cele cinci volume (la 300 lei), inexistente în librării. Dar m-au luat şi dracii: faci tu ediţie de opere complete Caragiale doar în 400 de exemplare, la ditamai centenarul morţii!? Oroare sado-maso! Mi-am amintit revoltat că un volum din corespondenţa lui Mircea Eliade, ediţia Handoca, a apărut, acum câţiva ani, la Editura Academiei, în 300 ex., ca şi excepţionalul *Dicţionar cronologic al romanului românesc*, o valoare care ar trebui să împodobească permanent rafturile librăriilor! De ce? Zău aşa: de ce?

Iertare: am intrat nepermis de tropăitor, cu bicisnice gâlcevi literare, în greul, multiplu etajatul peisaj mediatic.

Ca idee de final, oricum aş întoarce-o, nu-mi vine-n minte decât formula Andreei Esca: „Toţi suntem un *casting* în capul lui Sârbu..."

8 martie 2012

Cultura bogăţiei şi orgoliul sărăciei

Când l-am auzit la telefon, am fost convins că-i o farsă. Corneliu Cojocaru, director executiv de Comunicare la Banca Comercială Română, dorea să organizeze o seară colocvială pe tema „bogăţiei la români", cu oameni din presa financiară şi cea culturală.

„Păi, ce? avem noi cultura bogăţiei? Noi nici filozofia sărăciei n-o avem!..." am exclamat. „Exact asta e tema discuţiei." Când am auzit că moderator va fi Cătălin Ştefănescu, având dumnealui în stânga şi dreapta doi Mihăileşti – unul hâtru doctoral comprehensiv (Vintilă), celălalt (Dan C.) bufon patetic digresiv –, am acceptat numaidecât. Mi-am amintit ce captivante au fost, prin insolitul lor interactiv şi calitatea spectaculoasă a publicului, întâlnirile organizate de Editura Humanitas la sediul bucureştean al firmei Avon, la Unicredit, ori cu medicii selectaţi de firma La Roche. Tocmai în ciuda prejudecăţilor privind nepotrivirea planurilor şi antinomia aşteptărilor, am decis că face să mă duc. Mai ales că, deşi om de vizuină, conservator şi tabietliu, recunosc că mă dau în vânt după experienţe noi, bine provocatoare.

Astfel că, luni 27 februarie crt. pe la şapte seara – oarecum vinovat că familia şi prietenii mei se-nghesuiau la Ateneu ca martori la dialogul dintre Amos Oz şi Gabriel

Liiceanu –, eu mă holbam la unul dintre noile blocuri de sticlă şi aluminiu plombate cu subtilă eficienţă pe Bulevardul Aviatorilor, alunecând apoi timid într-un lift silenţios, către un etaj sadic răsfăţat gastronomic. Acolo unde – culmea – alt Mihăilescu, adică gentila Andra, şeful departamentului Private Banking al BCR-Erste, avea să-mi domolească palpitaţiile: nu se aştepta dinspre noi, culturalii, la cine ştie ce performanţă dialogală academo-financiară, ci la un sincer dialog cu presa de specialitate, revistele *Capital* şi *Bursa*, specialişti din TVR, Money Channel şi alte nişe căftănite.

Lipsind Vintilă Mihăilescu, am perorat eu cât doi, însoţit meseriaş cu statistici, referinţe sociopsihice, antropologice şi picante experienţe de cabinet de psihologul Mugur Ciumăgeanu.

Nici nu ne înşurubasem bine respectabila anatomie pe scaune, că ghiduşul Cătălin Ştefănescu m-a zăpăcit cu o întrebare casantă: cum apare bogăţia în literatura română? Eu tocmai depliasem fişele cuminte redactate acasă, unde glosam lipsa culturii bogăţiei la români, alături de absenţa culturii (britanice) a victoriei, lipsa colocvialităţii (franco) salonarde şi crunta carenţă a disciplinei (germane) a muncii în spaţiul valah. De unde atâta Max Weber şi „ethosul protestant al muncii", atâta cult al economiei, prudenţei, eficienţei şi slujirii, atâta simţ civic şi patos comunitar, atâta *educaţie* (sanitară, religioasă, gastronomică, vestimentară, militară, juridică, sexuală, estetică, arhitectonică, financiară...) într-o geografie iremediabil alterată de laxismul ortodoxiei, cu o latinitate paradoxală, deopotrivă slavizată, turcizată şi ţigănizată, variat colonizată şi

incandescent parohială, bovarizând catolicizant în contexte istorice invariabil cariate de precaritate, improvizație, fatalism, claustrofilie reacționară, risipitorism inconștient, mimetism caricatural și permisivitate autodisolutivă!?!

Ca să evit riscul victimizării nombriliste, am băgat la înaintare circumstanțele atenuante.

Unu: între cinci și nouă secole de întârziere universitară față de Centrul și Apusul Europei, uriaș handicap de civilizație. Timp în care am slujit și plătit la turci, trăgând cu ochiul (și trădând boiereşte) spre Rusia franco (sau germano)-filă, ori către austro-maghiarime, deprinzându-ne sadomasochist cu duplicitatea bizantină, jocul vienezo-budapestan și tranzacționalismul balcanic (salvator material, dar sinucigaș metafizic).

Doi: persistența neomogenizării celor trei mari provincii cu amprentări seculare violent divergente – ruso-leșească în Moldova, germano-maghiară în Transilvania, turco-greco-bulgară în Valahia, ca să nu mai vorbim de Bucovina și Dobrogea, ori de ponderea elementelor iudaice, armenești, albaneze, săsești, italienești, ucrainiene, sârbești ș.a.m.d.

Trei: blestemul (feeric!) al arderii etapelor. Specificul dezvoltării sincopate, cu sincronizări bruște, aiuritoare pentru elite, dezarmante pentru cei mulți. Amețitoare salturi civilizatorii, sfidând rădăcinile, forțând racordări neavenite, cumpănindu-ne sadic între franco, germano, ruso și (mai rar) anglofilie.

Patru: pe fondul ăsta belaliu, vezi bine că – la o țărănie admirabilă, de sublimă noblețe, aristocratică în esență, dar desculță-n aparență – am avut o boierie preponderent

alogenă, autosuficientă, narcisiacă, lacom-egoistă, plezi-ristă, mai totul fiind încropit, ezitant şi ambiguu în evoluţia ei, în flagrant sau nonşalant dezinteres faţă de fiinţa naţională.

Ştiu, ştiu... şi mă grăbesc s-o spun: de cealaltă parte a existat, subţiratică, e drept, dar intens patriotică, şi boierimea autohtonă, cea care a ştiut, la limită, să treacă peste individualismul beton şi dezbinarea cumplită care-o caracterizează şi să-l accepte, după valuri de furie şi redute pamfletare, pe Carol I.

Odată aluvionate circumstanţele istoric agravante şi atenuante, diabolizarea persistentă a înseşi ideii de bogăţie ni se etalează ostentativ. Dependentă secular de stângismul francez, mare parte din Opinia dâmboviţeană s-a arătat adeseori gata să beregăţească bogăţia în numele netrebniciei, să sufoce elitarismul productiv de dragul egalitarismului atoatedistrugător, să scuipe şi să calce-n picioare blazoanele, indiferent dacă era vorba de boierimea conservatoare ori de burghezia liberală. Iar comunismul n-a făcut „decât" să ducă la paroxism furia slugii faţă de superioritatea naturală a stăpânului, alterând Ierarhia şi Autoritatea, adică *rânduiala*, însăşi energia vitalizantă a organismului social.

Cât despre literatură, „eu îmi apăr sărăcia şi nevoile" a devenit de mult numitor comun. Oriunde te-ai uita, de la sămănătorism la realismul socialist, numai ţărani cumsecade şi boieri vicioşi, banul ca ochiul dracului, chiverniseala identificată cu avariţia, conacul ars de răsculaţi (recoltele „strânse-n sudoare şi sânge luând drumul cazinourilor pariziene", başca arendăşimea vampirizantă), desculţii cu

botnițe la culesul strugurilor, obrajii puhavi ai „băgătanului", bolșevica demonizare a „chiaburului" și-a „burjuilor", totul vizând smintirea rosturilor ancestrale în numele „luptei de clasă" și pentru *răsturnare* cu orice preț. Deși e dintotdeauna însuși motorul dezvoltării, bogăției i s-au adăugat preponderent la noi atribute negative: e patologică, decadentă, vanitoasă, extravagantă, dementă, iresponsabilă, insațiabilă, falimentară, cinică, imorală, scuturată de pofte drăcești, ce mai: bampirul care suge sângele poporului...

De la „ciocoii" lui Filimon la „cronica" lui Petru Dumitriu, sute de nume literare, din vârful până-n subsolurile ierarhiei, s-au simțit atrase (ori obligate) să veștejească bogăția în numele orgoliului sărăciei. O sărăcie resimțită invariabil ca simbol al cinstei, neprihănirii, moralității fără fisură. Formula „sărac, dar cinstit" nu are atât menirea de-a idealiza simplitatea armonioasă a pauperității (!), cât echivalarea automată a bogăției cu hoția, sperjurul, corupția, lipsa de scrupule... cu orice, numai cu munca, onestitatea și *firescul profitului* – nu!

Sigur că avem și câteva insule turghenieviene de medelenism, personaje precum Sașa Comănești eanu, câte-un boier „ghepardian", literatura tihnei la conac, mustoasa memorialistică a vieților bine rostuite, unele „figuri pozitive ale clasei avute" ș.a.m.d. Dar toate acestea nu sunt decât excepțiile care confirmă regula.

Cam așa am început discuția. Joia viitoare vă spun cum a continuat.

15 martie 2012

Demonizarea bogăției, triumful mârlăniei

La întâlnirea organizată de BCR, dedicată culturii bogăției la români, despre care am scris aici săptămâna trecută, Radu Soviani a făcut o distincție justă, întru totul bine-venită contextului. Eu vorbeam despre persistenta diabolizare a ideii de bogăție, nu doar la noi, ci și în general, cel puțin în Europa cariată de socialism și de funestele moșteniri ale lui 1789 și 1917. Simți pretutindeni o opintire, fie doctrinar-deliberată, fie inconștientă, către anarhie, anticreștinism, antiliberalism, antimonarhism, alterarea valorilor tradiționale, destrămarea ierarhiilor, subminarea Autorității. Când dibaci insinuat, când zgomotos orchestrat și, oricum, ultramediatizat, efortul stângismului turbat de bogăție și îmbătat de ucigătoarea utopie a egalitarismului ajunge să coreleze cele mai variate și depărtate colțuri ale planetei. Un val de neotroțkism pare că vine să concureze tsunamiurile naturii, cele care, cu maternă severitate, ne taxează periodic megalomania suicidară.

Oriunde și oricând te uiți la „știri", dai peste alergia la bogăție, peste anticapitalism, antiamericanism, antioccidentalism și cultul „justei redistribuiri", paralel cu fascinația Chinei și-a Rusiei putiniene. Totul în numele unei bizare – de fapt demente – reverii a sărăciei universale. Ură față de multinaționale și de salariile patronilor „vinovați"

de performanță și, deci, de acumulare. Furie asasină pe Wall Street, moarte celor doi sau doișpe la sută care dețin trei sferturi din averea Franței, jos luxul, rafinamentul, „cultismul" și estetismul. Vivat insignele cu Guevara, Castro, Mao, Chavez, șepcile și bărbuțele leniniste, vivat incendierea mașinilor în parcările pariziene, vivat devastatorul huliganism londonez, manifestațiile comuniste italiene, marșurile „indignaților" Spaniei și Portugaliei. Vivat spumegația antieuropeană a narcisismului grecesc, iresponsabil și profund nociv prin forța contaminantă a nesupunerii acaparante de fonduri comunitare întru acoperirea propriei netrebnicii.

Pe fondul ăsta, pică la fix pe sol valah diabolizarea bogăției prin mediatizarea mârlăniei îmbogățiților tranziției. Împinși cu sadică tenacitate în prim-planul mediatic, de bună seamă că „gherțoii", „baștanii", „băieții de băieți", „șmecherii Regiilor" (i.e. *wise guys* din filmele mafiote), „cocalarii de Dorobanți", cei care „fac legea", „te fac din vorbe" și schimbă toată ziua *gipanu'* cu *merțanu'*, oamenii tunurilor, pentru care averea e nimic odată ce-a fost făcută la plesneală, cei care „sparg" țigănește, în cinci minute de biliard, „zece mii de parai, umflați moca din taxa de protecție, c-așa vrea mușchii mei", ajung zeii zilei, normă fanatizată, ispită generală și model de viață. Când vezi la orice oră, în toate gazetele și pe toate ecranele aceeași dizgrațioasă pastă kitsch compusă din Truici, Columbeni, Țînțăreni, Zăvorance, manelișt sfidători prin opulență, fotbaliști decerebrați, vedete grețos siliconate din sistemul pornofițelor de tractir deghizat, gorile cefoase cu ghiuluri uriașe, limuzine cu maimuțe milionare și măturători de

euro după câte-o paranghelie, plus complicitățile străvechi, adânc înrădăcinate, între pegră și poliție, între interlopi, procurori și judecători, sigur că ajungi să urli leninist: „Moarte bogătanilor". Ori, după caz, să exclami iresponsabil, ca John Lennon: „Power to the people!"

Exact aici a intervenit salutar Radu Soviani: să evităm confuzia între *bogați* și *bogătași*! Dacă am înțeles bine, cam ca între „adevărații Arnoteni" și acei *nouveaux riches* care-l agresau pe Ghepardul Molina exaltându-i social pe Dinu Păturici. Corect. Am asimilat imediat nuanța. Suntem în așa hal invadați de mârlănia îmbogățiților peste noapte, sufocați de grobianism, calibanism, țoape mediatice, vrăjitoare miliardare, mahări șucari, șuți ciufuți, mardeiași, gabori mânjiți, gagicari, ciorditori, mingicari aroganți, cămătari etc., încât adeseori poți fi adus, fără să vrei, la un pas de a striga: „Jos bogăția!" Numai că ăsta-i exact urletul leninisto-nazist care a condamnat la moarte sute de milioane de ființe numai pentru că purtau paltoane și căciuli de blană, ochelari, manșoane, mitene, ghete din piele, aveau pian, cai, cabriolete, amante și servitori, nu locuiau în bordeie, dădeau baluri de caritate, cultivau filantropia, își permiteau să fie nași la zeci de nunți și botezuri „în sat" ș.a.m.d.

Mugur Ciumăgeanu a insistat asupra necesității de redistribuire benefică a bogăției. De *iradiere*, cum i-aș spune eu, realmente șocat de cunoscuții bogați pe care-i văd schimbând periodic mașinile, apartamentele de lux și „locațiile de vacanță", tot mai excentrice și exorbitante financiar, însă refuzând cu obstinație orice investiție în lumea normală. Investiții elementare și esențiale totodată, de

felul celor care au făcut întotdeauna și pretutindeni istoria și mândria de blazon a celor bogați: o brutărie, o fântână, un siloz, un podeț, o livadă, un cabinet medical sau un cămin cultural în satul natal; un lanț de școli, grădinițe, biblioteci; construirea unei biserici, refacerea unor opere de patrimoniu, instruirea unor meșteșugari artizani, specializați în meserii uitate; pietruirea sau asfaltarea drumurilor, niscai împăduriri, câteva canale de irigație... și altele asemenea.

Adevărat: să-i lăsăm de-o parte, acum, pe *bogătașii* tunurilor și turnurilor țigănești, oamenii acumulărilor sălbatice, pleziriștii fără proiect și fără strategie de dezvoltare, cei pentru care *averea* nu înseamnă vechime, noblețe și obligație aristocratică, mândrie și răspundere, rădăcini moștenite, temeinicie, chibzuință, reinvestire pentru refacerea țesutului social. Precum kitsch-ul, care azi jignește simțul estetic pentru ca mâine-poimâine să devină artă, tot așa trufașii bogătași de acum, cei puși exclusiv pe acumulare, exclusivism și autosuficiență, pot să capete cu vremea mentalitate de oameni bogați cu adevărat. Naturi iradiante din toate punctele de vedere. Căftăniți sufletește și spiritual, nu doar economicește. În ce măsură se simt aceștia din urmă încurajați în România și, în general, într-o Europă care-i vânează ca pe infractori, îi impozitează desfrânat și le vizează cu înverșunare micșorarea salariilor – asta-i altă întrebare.

Nici acum, de pildă, la peste două decenii de câștig în libertate, nu avem o lege zdravănă a mecenatului. Iar actele filantropice sunt fie mereu suspectate ca fiind simple măști ale cinismului mercantil, fie exacerbate (megaloman)

mediatic. Să fie şi acestea „boli ale copilăriei", semne ale analfabetismului financiar inerent epocilor de tranziție? Să sperăm că da.

Oricum, sigur este că astfel de întâlniri între gazetăria culturală şi presa financiară (ca şi între literați şi oameni de ştiință, între învățători, preoți şi academicieni, între lumea teatrului şi sfera medicală etc.) nu pot fi decât fertile: dacă nu neapărat pe moment, în orice caz pe termen lung.

22 martie 2012

Încruntări benefice dinspre arhitectură

Acum câteva luni, când *Igloo* își aniversa zece ani de existență, Bruno Andreșoiu, editorul redutabilei reviste de arhitectură și directorul Igloomedia, mărturisea în editorialul numărului respectiv intenția unei „trageri de cârmă pentru a schimba direcția de navigare" în sensul unui „ecumenism", adică al unui „dialog lărgit despre arhitectură". „Este vital, spunea el, ca oamenii să reînceapă să citească revistele de arhitectură, căci subiectul îi privește în cel mai înalt grad." Tocmai din această cauză ancheta care deschidea sumarul era îndreptată „către întărirea ideii de comunicare – în breaslă, între arhitecți, între aceștia și factorii de decizie, dar mai ales între arhitecți și publicul nespecializat, preocupat de calitatea mediului în care trăiește". Așa se face că, pe lângă Augustin Ioan, Dorin Ștefan și Ștefan Țigănaș, ancheta îi cuprindea și pe Șerban Foarță, Cătălin Ștefănescu și Ioana Pârvulescu, ca și pe Aurelia Mocanu, Răzvan Popovici, Roman Tolici și Bogdan Ghiu. Ca vechi împătimit de farmecele patrimoniale bucureștene, m-am trezit cu plăcere invitat în peisaj (paseismul textului meu făcând pereche în paginație chiar cu Casa Melik, superb invadată de vegetație), numai că furia exasperată cu care am răspuns celor cinci întrebări

m-a făcut să mă îndoiesc serios că redacția îmi va accepta în cele din urmă opinia. (Slavă Domnului, n-a fost așa.)

Pe scurt, vorbeam de obediența arhitecților (adeseori criminală cultural și devastatoare urbanistic) față de cerințele megalomaniei și analfabetismului istoric specifice neociocoimii comanditare. De faptul că „legea o face cine dă banul". De elanul iresponsabil cu care destui arhitecți disprețuiesc trecutul și natura tradițiilor locale, visând turnuri gigantice de beton, sticlă și aluminiu într-un perimetru caracterizat de stilul neoromânesc, de căsuțele năpădite de iederă, ascunse de grădini ș.a.m.d. La întrebarea dacă mai sunt astăzi arhitecții percepuți ca o elită, am răspuns da, numai că „în sensul negativ. Adică sunt legați indisolubil de mafiile imobiliare, financiare, administrative". Cum ne putem apăra? „Numai o vastă conlucrare între toate segmentele socioprofesionale bine intenționate – politice, legislative, religioase, culturale, urbanistice –, găsind niște oameni-punte, ar putea renaște speranța-n domeniu. Dar când mă uit că din varietatea organizațiilor care afirmă că se bat pentru salvarea Bucureștilor nu se încheagă de ani și ani nici o forță redutabilă, aptă să țină piept pustiirii sistematice patronate de primării, vezi bine că orice sâmbure de nădejde eșuează în nerodnicie."

Nu ziceți că, duminică 17 martie crt., la „The Ark – Bursa mărfurilor creative", m-a încercat căința pentru blazarea urzicată și tonul ritos de atunci?! Inițial reținusem că voi vorbi, alături de Ruxandra Demetrescu și Nicolae Lascu, despre monografia castelului Peleș, de Ruxandra Beldiman (albumul glosat și aici joia trecută). Dar nu știam că totul are loc în cuprinsul „Conferinței profesionale"

cu tema „Un alt fel de arhitect", care preceda Balul Arhitecților din seara aceleiași zile. Când am ajuns eu, cam cu un ceas înainte de ora fixată, la conferința moderată de Șerban Țigănaș, președintele Ordinului Arhitecților din România, deja vorbiseră, conform programului tipărit, Teodor Frolu și Adrian Majuru, Ana Gabriela Vlad, Adi Voicu și Esenghiul Abdul. Subiectul: Piața Universității, Piața Victoriei, Piața Unirii, „identitate și funcție publică". Eu am prins vorbirile lui Șerban Sturdza și Stelian Tănase, care au promovat albumul-pledoarie *Cui i-e frică de cartierul Matache?* editat de asociația Pro Patrimonio. Concept editorial: Mirela Duculescu. Texte justificative de Mariana Celac, Mirela Duculescu, Raluca Munteanu, Șerban Sturdza, cărora li s-au asociat Olivier Bastin, Șerban Țigănaș, Stelian Tănase, Vintilă Mihăilescu, Ana Maria Zahariade, Gruia Bădescu.

Așa am aflat de corpul „Arhitecților Voluntari". În sfârșit, o echipă de comando pentru salvarea vechilor București, compusă din peste treizeci de arhitecți, urbaniști, ingineri de trafic, ingineri structuriști, critici de artă, sociologi, inclusiv studenți și tineri absolvenți. Dacă lor li se vor alătura, într-o campanie deopotrivă subtil și agresiv concertată, Mugur Isărescu și BNR, ProTV-ul și „România, te iubesc", Cătălin Ștefănescu și TVR, Horia-Roman Patapievici și ICR, Iustin Marchiș, Răzvan Bucuroiu și BOR, Marcel Iureș, Alexandru Dabija și Teatrul ACT, Eugen Simion, Nicolae Manolescu și Academia Română, Ion Caramitru și UNITER, personalități cu impact mediatic precum Neagu Djuvara, Eugenia Vodă, Gabriel Liiceanu, Marina Constantinescu, Mircea Cărtărescu,

George Mihăiță, Mircea Dinescu, Cristian Tabără, și vedete din sport, muzică ușoară ș.a.m.d. (cât despre Andrei Pippidi, Andrei Pleșu, Stelian Tănase, Teodor Paleologu, Nicușor Dan, cine se mai poate îndoi că sunt de mult de-ai Casei?), în câteva luni se poate exercita o presiune benefic-amețitoare pe Primăria capitalei, înlocuind devastarea cu resuscitarea. Iar dacă-n cele din urmă s-ar găsi și un Raed Arafat înhămat la un „SMURD pentru vindecarea Bucureștilor", cred că în mai puțin de un an blestemul orașului va fi exorcizat, cicatrizarea se va fi încheiat, iar bătrâna urbe valahă a plăcerilor&contrastelor va începe să răsufle ușurată.

Volumul conceput de Mirela Duculescu se opune Diametralei Nord-Sud proiectate de Primăria Bucureștilor în totală ignorare și dispreț față de specificul socio-economic și tradițiile profesional-culturale ale locului. Stelian Tănase definește trecutul zonei drept „Cartierul Latin al Bucureștilor", cu un țesut social pitoresc și foarte variat, deopotrivă tânăr artistic (Școala de Arte Frumoase și Meserii) și bătrân negustorește, cu tot soiul de localuri de plăcere (de la cafenele și birturi până la crâșme și bordeluri de toată mâna), cu locuințele CFR-iștilor, puzderie de prăvălii ș.a.m.d. Un loc de care se leagă, într-un fel sau altul, numele lui Brâncuși, Nicolae Filimon, Maria Tănase, Constantin și Dinu C. Giurescu, Cristian Vasile, Jean Moscopol, Nicolae Iorga, Anghel Saligny, Eminescu și Veronica Micle, Gorge Enescu, Zavaidoc și încă alții.

Este posibilă regenerarea urbană a perimetrului, în locul devastării ei bulevardiere? Da, cu condiția existenței unui plan strategic coerent. Adică tocmai ceea ce se eta-

lează profesionist în carte. Se va putea reface, oare, cândva, țesutul social destrămat de comunism și pustiit în post-ceaușism? Da: cum știm, în timp formele atrag fondul adecvat. În plus, regenerarea propusă aici e departe de-a fi un păgubos moft paseist, de fițe artistice, cum îl califică buldozerimea primăriei. Dimpotrivă, presupune o însumare de premise comerciale intens aducătoare de profit.

Se pare că – oricât de mult ne-am resemnat cu dezbinarea națională – a venit vremea solidarizării. Ataşați, vă rog, volumului editat de Pro Patrimonio articolul *Pentru oraș, contra barbariei* publicat de Ștefan Vianu în nr. 12 (20–26 martie) 2012 al revistei *22*. „Sorin Oprescu pare să creadă că orașul ideal este un megalopolis cu multe mașini, parcări, autostrăzi suspendate. Nu este visul tuturor. Mai sunt oameni, abia auziți, care consideră că această viziune este una de coșmar: cea a unui oraș sufocat, neiubit [...] Nu pentru mașini este gândit un oraș, cu atât mai puțin partea sa istorică, ci pentru pietoni [...] Răspunderea lui Kelemen Hunor va fi oricum uriașă. Un ministru al culturii care contribuie în mod direct la distrugerea tezaurului cultural al țării: iată ceva ce părea de neconceput, până și într-o țară în care absurdițățile se țin lanț."

5 aprilie 2012

Știința de-a găti, arta de-a mânca. Și viceversa

Pe la începutul lui Făurar, când Ioana Pârvulescu mi-a descris proiectul unei culegeri, la Humanitas, cu amintiri culinare din copilărie gen „Cărțile care ne-au făcut oameni", m-am dat pe spate de fericire, fără să mai întreb ce și cum. Să ți se dea voie la un text retrospectiv-confesiv de 30.000 de semne, în care să spui cine, cât și cum te-a învățat (sau nu) că educația gastronomică e soră bună cu educația estetică, fizică, istorică, religioasă, financiară, vestimentară, igienică ș.a., este o generozitate editorială de nerefuzat. M-am avântat mintenaș în cascada evocativă, aducându-mi aminte, o dată mai mult, că scriitorimea moldo-valah-transilvană, pașoptistă, junimistă, clasică, romantică ș.a.m.d. s-a dedicat cu nesățioasă plăcere memorialisticii. La noi – știe cine vrea s-o știe – ficțiunea e moft, dumneaei Memoria e totul.

În ce mă privește, sunt un adversar al disjuncțiilor și, prin urmare, un *atlet* al conjuncției. Înțeleg și accept (până la un punct) ierarhia „anatomică" a fericirii. Când e vorba de cele ieftine, nisipoase, concret-pârdalnice, vorbim de *satisfacții* materiale. Când urcăm către voluptate și ajungem în plexul solar, optăm pentru formula *plăcerile* cărnii, pentru ca, odată ajunși în vârf, din limb către nimb, să ne tolănim paradiziac în *bucuriile* spiritului. M-au răzvrătit

dintotdeauna aceste ţarcuri cu sorginte medievală, care împart în felii inegale *împlinirea*. De ce ar fi senzoriumul fără excepţie şi irevocabil sluga păcătoasă a spiritului? De ce ar fi plăcerile trupeşti fără excepţie şi irevocabil o hazna a sufletului, pivniţa fetidă a inimii? De ce, fără drept de apel, *carnea*, carnalitatea, ca apanaj drăcesc, este condamnată din principiu să fie Umbra, servitoarea muncită, prohibită, *arsă* pe rugul raţiunii? Cine, cum şi cât ar fi în stare să amestece benefic planurile, infuzând duh în febrilitatea senzorială şi dulci răceli reflexive în creuzetul epidermic? Întrebări tipice adolescentului năuc, pentru care coincidenţa contrariilor şi teoriile sufismului au impus cu înfiorare sinteza lumânare–flacără ca închipuire a relaţiei trup–suflet. Una fără cealaltă, ca plinătatea fără suportul golului, nu pot supravieţui în bogată conlucrare.

Booon. Vă scutesc de teoria chibritului şi vin la ţenchiul voroavei.

După ce mi-am scris fără condiţionare şi cu maaaare plăcere obolul, am aflat excitat că-n volum vor fi nu doar gurmeţi faimoşi precum Pleşu şi Liiceanu, ori gurmanzi insaţiabili ca subsemnatul, dar şi ghiduşi zăpăcitori & consumatori ai celor cinci simţuri, de talia lui Emil Brumaru, laolaltă cu cavaleri înzăuaţi ca Neagu Djuvara, inşi misterioşi bucătăreşte şi surprinzători papilar, precum Mircea Cărtărescu, Livius Ciocârlie, Radu Paraschivescu, Vlad Zografi şi Marius Chivu, împreună cu felurite, baroc înfăşurate doamne, în veci necorelabile deopotrivă cu ideea de *gătit* şi cu cea de *găteală*: Ana Blandiana, Antoaneta Ralian, Grete Tartler, Adriana Bittel, Adriana Babeţi, Oana Pellea, Monica Pillat, Ioana Nicolaie.

Titlul ideal presupus de mine era „Mâncăruri cu gust de la oameni de gust". El a fost, însă, resimțit ca trufaș, fiind înlocuit cu fiorosul, IMGB-istul, zic eu, *Intelectuali la cratiță*. Oricum aș coti privirea, văd în coada formulei un semn de exclamare, adică un imperativ care-mi evocă bine-cunoscuta, bucureșteana imprecație macho-șoferistică față de femeile la volan, în contexte de (ne)vinovată culpabilitate carosabilă: „Du-te la cratiță, fă, fir-ai a dracu' de proastă cu cine ți-a pus volanu-n mână!" Urlet geamăn cu nenorocita furie proletariană a fesenismului dâmbovițean din 1990 și ceva, când cu „Moarte intelectualilor", „IMGB face ordine" și duhorile misologiei postceaușiste pentru care ochelarii, barba, ezitările, referințele culturale, poza lui Coposu și aplauzele pentru Vali Sterian erau una cu delictul de leznațiune și, deci, vivat ghilotina.

Ei bine, citind cartea, mi s-au lichefiat rezervele, astfel încât joi 5 martie, în curtea GDS, la mesele pendinte de Green Hours, cu sticloanțe păcătos îmbiate dinspre cramele Oprișor și mâncăruri parșiv furnizate de unii dintre autorii cuprinși în carte, am acceptat cu toții că, între *l'art de vivre*, *ars amandi* și *ars moriendi*, arta culinară are exact rostul mortarului care asigură coeziunea cărămizilor.

Cartea are de toate: autori între 33 și 95 de ani, zece femei, zece bărbați, din Valahia, Moldova, Banat și Oltenia, cu sămânță de sași, vâlceni, aromâni, maramureșeni, evrei, sârbi, greci, brașoveni, unguri, rețete de-o varietate năucitoare (de la sarmale, șarlote și mâncare de gutui, la omlete, budinci, paste, salate, rulade, tort, până la gratin de andive, halva turcească, fettuccine țărănești, gogoșari cu smântână, velouté de potiron aux châtaignes, pește cu salvie,

spumă de zmeură, ou frecat, gomboţi şi ciorbă de praz), face dreptate bietei, dar delicioasei felii de pâine prăjită din anii săraci, unsă cu untură şi usturoi, dar şi colivei, la fel de seducătoare în dejism, ceauşism, postmodernism.

Revine cu tâlc în carte una dintre cele mai profunde şi perene efigii ale rânduielii familial-culinare: cuptorul bunicilor. O „instituţie" vitală, aproape complet dispărută, dar care asigura cândva fermecător continuitatea, densitatea originară, puritatea tradiţiei, acea tărie firesc-pilduitoare ce susţine temelia convieţuirii rodnice. Grete Tartler şi Andrei Pleşu subliniază natura de Athanor alchimic a vetrei, a cuptorului, cu acea „ştiinţă a focului" care fraternizează bucătăria cu atelierele artiştilor plastici.

Fie că te opreşti la fascinaţia clătitelor din copilăria lui Mircea Cărtărescu sau la bărbătească preferinţă pentru carne friptă şi salată a lui Neagu Djuvara fie că sui înspre amestecul de Viena şi Budapesta ce pulsează în textele semnate de Adriana Babeţi şi Livius Ciocârlie ori te laşi cu drag ameţit de „sacul bunicii" Adrianei Bittel şi de hâtrul bunic vâlcean al lui Marius Chivu, de cartofii făcuţi *roate* pe plită, bureţii, *laştele*, *gulaşul* şi *sălvăiţa* din copilăria Ioanei Nicolaie, de prăjiturimea aristocrată evocată de Ioana Pârvulescu, de provocatorul aliaj de alivenci şi creveţi etalat de Gabriel Liiceanu, ori te laşi umilit de mărturisirea Gretei Tartler („eu, care nu mai mănânc carne de la 28 de ani, decât de Paşti şi de Crăciun"), pretutindeni ai ocazia să înţelegi în ce măsură „rezistenţa prin cultură" şi-a avut, în jumătatea de secol a comunismului românesc, o vrednică pereche în *demnitatea culinară*.

Pot să râdă cu gura până la urechi de chestia asta campionii neosocialismului dâmbovițean, ea rămâne o realitate cu acute rezonanțe în memoria noastră sufletească.

În rest, că tot am trecut cuminte de Paşti, să ne fie de bine!

19 aprilie 2012

P.S. La dilema din titlu văd că n-am mai ajuns. Ea rămâne pe veci, am senzația, o indecidabilă. Cine ar putea să cuantifice cu justă măsură cât este artă şi cât ştiință, cât instinct şi cât educație în alchimia inefabilă a bucătăriselii? Dar şi cât este rafinament artistic al degustării, ori simplă îngurgitare, în actul (erotic? sacerdotal? animalic?) al înghițirii! Rămânem fiecare pe gânduri, cu farfuria în față.

Reverii eufonice

În ultimii ani, ştiu că i-am debusolat nu o dată pe liceenii în faţa cărora mi-am desfăşurat amăgirile educative vorbindu-le despre jalea versului alb, mai precis: despre întristătoarea dispariţie a prozodiei. Asta paralel cu înlocuirea armoniilor stilului Disney din desenele animate (binecuvântatul purtător de rotunjimi mamifere, moliciuni îmblânite, coregrafii graţioase în peisaje idilice) de către dizgraţioasele japonisme urlate războinic, invariabil invadante, distrugătoare, croite exclusiv din unghiuri ascuţite, tunuri cosmice cu laser ş.a.m.d., totul într-o dizarmonie eviscerantă. Convexitatea generoasă, pulsaţiile marsupiale, melodicitatea învăluitoare, toată hipnotica încatenare de imagini ale *ocrotitorului* (prezente la tot pasul mai ales în *Bambi* şi *Cartea junglei*) au lăsat locul stilisticii pustiirii. Concavităţile aglutinante, huruitul de şenile, tirurile asurzitoare şi urletele cotropitoare au alungat melodicul, susurul naturii, farmecul şoaptelor, iar lentorile pufos ameţitoare au fost spulberate în numele iuţimii agresiv-halucinante, cea care otrăveşte mintea, goleşte sufletul, robotizează reacţiile; pe scurt – dezumanizează. Dacă le adăugăm nenorocirea dublajului la filme, în locul subtitrării, scopirea mental-emoţională a noilor generaţii e asigurată.

Mi-am întrebat profesorii congeneri de când n-au mai îndrăznit să le recite elevilor, în liniște, din eufoniile eminesciene, familiarizându-i cu melifluența (termenul este al lui Dan Botta, autorul unei superbe *Cantilene*), cu „narcoza auditivă" (Negoițescu dixit) a diftongilor cuplați cu aliterațiile pe catifeaua gerunziilor, a jocului fonic dintre departe și aproape (categoriile subtil împletite de Edgar Papu), dintre *încet, tămâiet* și *nemângâiet*, dintre „covorul moale" și „mătasa sună sub picior", cu „noaptea, flamingo cel roșu apa neagră-ncet pătrunde" și „să scap din mână cârma și lopețile să-mi scape", trecând prin abisalitățile care-l fermecau pe Noica („a pus în tine Domnul nemarginii de gândire", dar mai ales „ca un vis încremenit"), pe Nichita („nu credeam să învăț a muri vreodată"), pe Cioran (*Rugăciunea unui dac*). Fie și rostite la iuțeală, fără nici o pretenție actoricească (lasă că totul venea de la un bălbâit!) câte-o strofă ametitoare din *Luceafărul* („Căci unde-ajunge nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaște / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște") sau un poem de rostit în genunchi precum *Rugăciune*, am simțit numaidecât cum înfioară și pun pe gânduri noile energii, altminteri definitiv livrate (credem noi, bătrânii) nimicniciei.

Sigur că la început te simți ridicol. Sigur că-ți răsună imediat în auzul inimii bine-cunoscuta formulă de lehamite a adolescenței de azi: „Mă lași?!?" Sigur că-ți vine să fugi ca de frica morții prefigurând reacția de silă & milă a hoardei de hormoni fără zăbală în fața cărora tombatera ce ești se-ncumetă să exalte virtuțile unei „lumi ce nu mai este", a unei voințe „care-a murit de mult", a unui timp care-ți ridică-n urmă ziduri de-ntuneric. Dar ia să

vezi, peste doar câteva momente, cum anestezia își face efectul. Vă rog să mă credeți: dacă injectezi cu calm și bună-credință euritmiile, nu le rezistă nimeni, oricât de groase ar fi carapacea cinismului, rezistența blazării, sarcasmul provocator, nesimțirea și ignoranța auditoriului.

E de ajuns să le citești liceenilor, cu pricepere și dăruire, din *Levantul* lui Cărtărescu, recent reeditat la Humanitas. De acord cu Lidia Bodea: mi-e groază să mă întreb câtă lume mai știe ce, cum și cât va fi fost surfilat, intertextuat, pastișat și parodiat la MC din arsenalul lui Bolintineanu, Alecsandri, Alexandrescu, Conachi, Heliade, Anton Pann, Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Văcărești (baștca Barthes, Greimas, diegesis, actanți & Co), într-o ramă țintuită de Dimov, Brumaru, Foarță. Chiar: o mai fi auzit careva din adolescenții de azi de melcul lui Antim, învățăturile lui Neagoe Basarab și biblioteca stolnicului Cantacuzino? Haideți să încercăm! Ce-ar fi să lepădăm pentru câteva minute morga academică, acel hipercriticism iscat anume să ne acopere complexele de inferioritate evropenească, și să ne regândim ființa potrivit cronicilor vechimii și hedonismului hâtru din miile de pagini absorbite de porosul infoliu cărtărescian?

Cum, deci, ar putea să nu te provoace CD-ul Mihai Eminescu *Vis*, cu treizeci de poeme restituite de Petru Creția (în *Manuscriptum*, nr. 1 din 1991), alese de Mircea Cărtărescu și recitate de Marcel Iureș la Editura Casa Radio? Cum să nu cauți să-ți închipui reacția junimii actuale, alterată de prejudecata unui Eminescu demodat, romanțios și ridicol precum caragialianul R. Vent, deambulând lacrimogen „pe lângă plopii fără soț" ori, în cel mai bun

caz, „tinzându-şi dreapta în deşert" odată cu Gabriel Drăgan, inegalabila voce a străvechiului „Mondial"?

Am pus discul cu Iureş de trei ori cap-coadă şi l-am ascultat când meseriaş, cu creionul în mână, când cu ochii închişi, dornic de anestezie prozodică. Nu ştiu cine mai ţine minte că-n *Dilema* nr. 386 din 7–13 iulie 2011 am scris în extaz despre cele două CD-uri mateine de la Humanitas cu acelaşi Marcel Iureş: *Sub pecetea tainei* şi *Remember*. Sunau, cu un cuvânt la modă, *demenţial*. Vocea lui Iureş se plia perfect pe volutele aluzive, parşive, carnale ori serafice, pe catifelele grele, cearcănele filigranate, bijuterile, bubele, fantasmele şi sarcasmele juniorului caragialian. Tot pe atunci, Iureş făcea o creaţie ameţitoare – pentru mine egală performanţei din *Richard III*-ul regizat de Mihai Măniuţiu la Odeon acum aproape douăzeci de ani – într-un Caţavencu închipuit de Alexandru Da bija în cheia unui mahalagism alcoolic fără ieşire, atârnat pe-o gură de iad.

Ei bine, la Eminescu hipnoza n-a mai prins. Tot ceea ce constituia mustul lecturii mateine şi captivantul grotesc al deriziunii din partitura caragialiană pare că devine simplă lectură funcţionărească în lumea Muşatinilor şi a himerismului novalisian. Timbrul lui Iureş rămâne magnific, cadenţele sunt copleşitoare, dar întregul sună rece, aulic, departe de palpitul, de esenţa fierbinte a onirismului eminescian.

Mă gândesc totuşi că voi fi eu copleşit de prejudecăţi şi că exact asta îşi va fi dorit acel Cărtărescu al „visului chimeric": un limbaj oniric rece, ca o fişă medicală cu simptome psihotice. Subliniind „triumful modernităţii"

eminesciene, în dauna romantismului, legătura cu „iregularul, fragmentarul, abstrusul, haoticul actului creator [...] în care Hocke vedea expresia cea mai puternică a acelui *Homo Europaeus* aflat sub zodie manieristă", Cărtărescu reliefează la Iureș tocmai „rara performanță de a scoate din textul eminescian efecte strălucitoare și profunde *fără să forțeze textul în nici un fel*" (subl. mea). Exact aici cred că a funcționat irepresibil, în cazul meu, prejudecata. Format auditiv la școala recitărilor eminesciene în linia Vraca–Manolescu–Botta–Codrescu–Moldovan–Caramitru–Seciu–Bălănuță–Cozorici, unde artificiile rostirii, retorica personală, amprenta actorului în stabilirea accentelor din arsenalul exclusiv romantic orientau discreționar lectura, sigur că glacialitatea partiturii lui Iureș m-a descumpănit.

Dar nu mă las: mai pun o dată CD-ul. Ceea ce vă doresc și dumneavoastră.

24 mai 2012

EPILOG

Şir de plecări

Ce bine ar fi fost dacă, odată citind titlul de mai sus, regia v-ar fi insinuat auditiv *Şir de cocori*, mândra suavitate a lui Dan Andrei Aldea, cel care ne-a dăruit neuitatul „om bun, deschide-ne poarta / dă-ne o coajă şi nu ne goni / şi-n schimb îţi vom alina tristeţea / cu vesele cântece şi ghiduşii"! Era fundalul sonor ideal.

Asta fiindcă voiam să-i anunţ într-un mod cât mai pufos pe cei câţiva prieteni ai paginii de faţă că, începând de astăzi, mă retrag din viaţa de rubricard. Dacă tot se zice că la fiecare deceniu e sănătos să-ţi amputezi întru autoprotecţie câte-o plăcere mortală (fumatul, dulciurile, cafeaua, alcoolul şi ce s-o mai găsi să te anihileze), normal ar fi ca gazetarul impenitent care ai fost până la 60 de ani să-şi reteze periodicitatea, în favoarea eseisticii de plăcere, cu apariţii aleatorii şi subiecte aiurea, când, cât, cum şi unde-o da Dumnezeu. Vezi bine că trag nădejde ca până la mormânt să mi se tot întâmple săptămânal câte ceva demn de adnotat, numai că voi lăsa jurnalului micile provocări, anecdotica, frivolităţile, capriciile şarjante etc. Şi-mi voi concentra energiile pe teme cu noimă severă, miză grea, bibliografie densă şi bătaie lungă. (Mă rog, ce ne-am face fără amăgiri?)

Îmi pregătisem ieşirea cu ludic-nostalgica retrospectivă a părăsirilor redacţionale, de la *Luceafărul*, în 1979-80 (când Mihai Ungheanu mă ispitise cu cronica literară, iar eu m-am speriat de moarte că va trebui să recenzez tot clientelismul partinico-securistic al gazetei), până la *Ziarul de duminică* devenit online, trecând prin disensiunile cu Nicolae Florescu care m-au făcut să plec în 1985 de la *Revista de istorie şi teorie literară*, neînţelegerile din pricina cărora am părăsit cronica literară la revista *22*, oboseala fizică şi sleirea mentală care m-au obligat să suprim în 1996 suplimentul *Litere, arte & idei* al *Cotidianului* (plus tratamentul nesportiv, de arendaş cinic, la care ne-a supus Călin Husar în 2003, spre finalul celei de-a doua serii), amărăciunea tragerii oblonului la *Idei în dialog*, urâta licenţiere colectivă de la *Evenimentul zilei* sau riscantele vecinătăţi semnatare care m-au făcut să mă retrag de la *Jurnalul Naţional*, ca să nu mai spun de gustul amărui cu care mi-am luat rămas-bun de la câteva reviste liceale şi studenţeşti. Pretutindeni, nu sentimente şi idealism, ci numai interes carieristic şi arghirofil ar fi trebuit investit.

Dar ce te faci dacă ai fost bolnav de ziaristică încă din copilărie? Dacă la 10 ani vindeam frenetic ziare, seară de seară, la nea Mitică tutungiul, în staţia de tramvai G. Bacovia de pe Şoseaua Giurgiului, pe la 12-13 ani trimiteam *Scânteii tineretului* un reportaj despre găştile din preajma cinematografului Flamura, declarând apoi, tot acolo, într-o anchetă despre adolescenţă, că mă înnobilează singurătatea, mă ucid complexele, îmi place muzica lui Adamo şi visez să ajung ziarist. Acum, la 60 de ani, în loc să mă apuc de stupărit, simt că m-a pălit nostalgia sintezelor de istorie literară.

Uite că nu am avut parte de plănuita retragere confesivă. Şi nici de-o ieşire aprigă din arenă cu o filipică la adresa nefericitului proiect sculptural gorduziano-dacoroman de pe treptele Muzeului Naţional de Istorie, incredibila oroare de care, mă credeţi sau nu, abia zilele trecute am dat stupefiat cu ochii.

Întâmplarea (mai precis: ceasul rău) face ca tocmai când croşetam subiectele de mai sus să fi intervenit scandaloasa decizie a guvernului Ponta privind trecerea Institutului Cultural Român în subordinea Senatului. Ca de atâtea ori în istoria noastră, răul determină binele: calamităţile naturale ne distilează pentru moment tradiţionala dezbinare naţională şi ne stimulează solidaritatea. Duşmanii comuni facilitează alianţe contra naturii, de neconceput altminteri, iar spectrul falimentului general face ca polarizările să prefere complementaritatea scopurilor în locul dihoniilor ideologice. O astfel de campanie de susţinere, cum s-a întâmplat acum cu ICR, nu s-a mai întâlnit. Pentru prima dată, oceanul spumegărilor *anti* a fost întrecut – şi încă strălucitor – de solidarizarea *pro*.

Nu am de gând să scriu nici o literă despre preşedintele şi vicepreşedinţii Institutului, fiind nu doar emoţional şi profesional *involved*, dar chiar conjugal cu o parte a „troicii" împricinate. Ei trebuie judecaţi exclusiv după lectura celor trei „cărţi albe" editate de ICR în 2009, 2010, 2011. Şi nu atât problema demiterii/înlocuirii nominale contează acum, cât aberaţia procedurii de urgenţă şi, mai ales, branşarea cât se poate de contraproductivă la panoul senatorial de comandă. Unul ruginit, mărginit şi vizibil procustian. Cine cunoaşte cât de cât varietatea extraordinară a politicilor culturale şi a evenimentelor organizate de ICR

în aceşti ani, în ţară şi în lume, acţiuni cât mai atent, deliberat, eficient şi strategic pliate pe aşteptările publicului din ţările-gazdă, va simţi numaidecât sufocarea, unilateralizarea şi sleirea irepresibil induse de captarea în siajul parlamentar. Policromia universal captivantă şi marele atu pe care l-a reprezentat până acum egala deschidere a ICR faţă de valorile naţional-patrimoniale şi iconoclastia postmodernităţii vor deveni în scurtă vreme monovalenţă, defazare, tribalism, vetusteţe parohială.

Într-un limbaj apropiat stării de urgenţă şi războiului civil („în scopul păstrării şi perpetuării identităţii naţionale", „stări de lucruri care tind să afecteze, cu titlu de permanenţă, sentimentul de apartenenţă la naţiunea română a celor stabiliţi, vremelnic, în alte state"), se desfigurează însăşi esenţa Institutului (care este promovarea culturii române pe pieţele culturale străine), se dublează instanţe politico-administrative deja existente („Departamentul românilor de pretutindeni") şi se anulează un prestigiu internaţional indubitabil, arhidovedit de mărturiile celor mai solide instituţii mass-media europene şi mondiale, foruri culturale internaţionale, sfera EUNIC ş.a.m.d.

În fond, ce şochează din capul locului este absenţa unui Raport oficial care să justifice subordonarea. Ce va să zică „evitarea oricăror nereguli financiar-contabile, de genul celor evidenţiate, în timp, de Rapoartele Curţii de Conturi"? Ce înseamnă „prelungirea efectelor profund negative ale unor stări de lucruri"?!?

Nu am de gând să continui comedia. Sigur că toată lumea ştie ce se află îndărătul paravanului spoit hidos,

ca la bâlci. Obsesia obsesiilor: Traian Băsescu. Pentru răfuiala cu un om, pentru ambițiile politicianismului dâmbovițean, pentru capriciile vinovăților răzbunătoare ale câtorva agenți (și agenții) de putere, majoritatea parlamentară a României e gata să dea la fiare vechi cea mai prestigioasă internațional și eficace diplomatic energie culturală a țării. Așa cum în decembrie '89 eram conștienți că N. Ceaușescu e gata „să moară cu noi de gât", adică să sacrifice țara pentru propriul tron, punând tunurile pe Ardeal și aruncând la canal cenușa tuturor insurgenților, astăzi vedem fesenismul „liberal" gata să otrăvească orice aduce a adiere dinspre Cotroceni.

Pe scurt, cu vorba cui știm: „Ori toți să muriți, ori toți să scăpăm!"

Sfârșit de rubrică.

*

Cu acest text mi-am încheiat, în iunie 2012, rubrica din *Dilema veche* începută în aprilie 2010. Cu toate că știu bine câte încruntări stârnesc pe chipul judecătorilor literari culegerile de articole, nu m-am sfiit niciodată să recurg la acest procedeu de pură conștiință (și, într-un fel, igienă) profesională. Sortită prin definiție efemerului, atunci când vizează principii și fapte perene, ori când depășește interesul obiectiv de moment, ajungând spectacol de personalitate, gazetăria merită scoasă din pivniță și urcată în bibliotecă.

Așa am făcut cu cronicile literare din revistele *22* și *Ziarul de duminică* (v. cele trei volume din suita *Literatura română în postceaușism*), cu textele rubricii „Viață literară" din *Idei în dialog* ș.a. Poate va veni cândva și rândul unei

selecţii din recenziile publicate cale de câţiva ani în *Evenimentul zilei* şi *Jurnalul Naţional*.

Deocamdată, captivat de harul selectiv cu care doamna Lidia Bodea a *compus* volumele *Despre frumuseţea uitată a vieţii* şi *Ochiul căprui al dragostei noastre*, semnate de Andrei Pleşu, respectiv Mircea Cărtărescu, am îndrăznit să-mi depun şi eu vraful de mici vanităţi publicistice pe masa dumneaei, dându-i totala libertate de-a alege, ordona, elimina sau amâna marfa după flerul luminăţiei sale editoriale.

Mintea mea nu se dusese mai departe de-o retipărire cronologică a tuturor textelor. Un „Jurnal pieziş" i-aş fi zis eu, de vreme ce, glosând în public tot ce ţi s-a întâmplat mai picant cultural de-a lungul unei săptămâni, e ca şi când ţi-ai exhiba retortele diaristice. Numai că, în sagacitatea sa, privirea editorului a secţionat altfel: 44 de texte acum – şi anume cele axate pe subiectivitatea autorului – şi alte 44 (articolele dedicate unor apariţii editoriale) altă dată. Când va suna ceasul următorului volum din bietele mele întâmplări, asta numai bunul Dumnezeu şi mila editorială ar putea-o spune.

Până atunci, să fim sănătoşi, cuminţi şi (dacă se poate) veseli!

Dan C. Mihăilescu, septembrie 2012

Cuprins

În chip de prolog: *Privilegiul bătrâneţii* / 5

CE MI SE-NTÂMPLĂ
La depresia generală / 11
Săptămâna florentină / 15
Sentimentul turistic al existenţei / 19
Ascuţirea simţurilor în vară / 23
Mici lecţii de optimism estival / 27
Pentru un album cu Sinaia culturală / 31
Deznădejdea ca ultim refugiu / 35
Nevinovată plângere de milă / 39
Viaţa la nişă / 43
Case literare din Bucureşti / 47
La urbanismul hărtănit, hărţuit şi neiubit / 51
„Împreună". Ce utopic sună asta în româneşte! / 55
Fără voia mea, despre Adrian Păunescu / 59
O surprinzătoare jubilaţie cultural-comunitară / 64
Să dăm şi trecutului un viitor! / 69
Două inconştienţe. Una dulce, alta amară / 74
Gazetăria *şi* (nu sau!) lumea specialiştilor / 79
Rătăcind prin Bellu, cu Paul Filip / 84
O anumită calitate a tristeţii / 89
Din feeriile juneţii: „Metronom"-ul lui Cornel Chiriac / 94

Leacuri pentru pesimism / 99
„Feminitatea în biografia literaturii române" / 104
Caligrafie, calofilie, kalokagathie (iaca poznă) / 109
Vermeer şi surâsurile de pe bicicletă / 114
Unde eşti acasă: înăuntru, sau afară? / 118
Dimineaţă cu 112 / 123
Cu alţi ochi spre interbelic / 128
Elogiu buclei, sau rostul studiilor de etapă / 133
Cu *Dilema* la Alba Iulia / 138
Nenoroc la statui / 143
Ce bine că n-am douăzeci de ani! / 148
Am fost educaţi să ne săpăm singuri groapa / 153
Umilire şi indignare la Operă / 158
Cum ne ducem când ne ducem / 163
Mici reverii editoriale / 169
La dulcea vampirizare / 174
Amintiri cu blană, vânătoare şi somn / 180
Omul-punte şi puterea de a admira / 185
Unde m-am văzut şi nu m-am crezut / 190
Cultura bogăţiei şi orgoliul sărăciei / 195
Demonizarea bogăţiei, triumful mârlăniei / 200
Încruntări benefice dinspre arhitectură / 205
Ştiinţa de-a găti, arta de-a mânca. Şi viceversa / 210
Reverii eufonice / 215

Epilog: *Şir de plecări* / 221

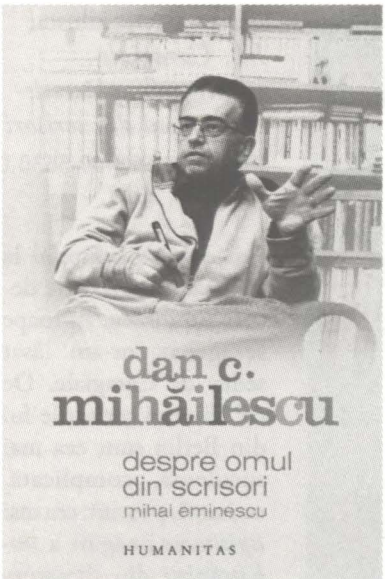

Dan C. Mihăilescu
Despre omul din scrisori: Mihai Eminescu
ISBN 978-973-50-2456-7
170 pag., 2009

Nici pătrundere directă pe uşa de onoare, dar nici strecurare cvasiilicită pe scara de serviciu a jurnalului, opera epistolară este adesea o deghizare mai credibilă, mai – instinctiv – sinceră a eului decât celelalte două. Că e scrisă în camizol sau redingotă, în pat, pe colţul scrinului, la cancelarie, în hamac, pe plajă, în holul hotelului sau într-o poiană însorită, pe pătură în pădure, în budoar, la cazarmă ori pe patul de spital, scrisoarea face buna medie(re) între oglindirea necruţătoare, crudă şi nudă, a jurnalului şi travestiul oficial al operei publice. Este un interstiţiu, un limb, spaţiu filtrant al extremelor, care estompează, dar nu falsifică, nuanţează fără să malformeze... prea mult.

Nu studii de specialitate istorico-socio-literară am de gând să fac. Ca gazetar, nu am stofă de erudit şi nu am de gând să-mi croiesc un frac pentru lucrul în grădină. Nu istoria, nu istoriile mă interesează, ci firea omului, aşa cum se înfăţişează ea în scrisul făptuit exclusiv pentru (un) celălalt. Lucru pentru patru ochi, scrisoarea stă, cum spuneam, la mijloc, legătură între două suflete. Dacă în jurnal te oglindeşti mai mult sau mai puţin narcisiac, compensator sau răzbunător (cu sau fără gândul la cititorii posterităţii), în scrisori eşti obligat să respecţi regulile jocului în doi.

Dan C. Mihăilescu

Dan C. Mihăilescu
I.L. Caragiale și caligrafia plăcerii: Despre eul din scrisori
ISBN 978-973-50-3630-0
168 pag., 2012

Am debutat editorial la 29 de ani, cu o carte despre Eminescu. Aproape sexagenar, m-am lăsat sedus de Caragiale. De ce? Fiindcă scrisorile lui din Berlin sunt cea mai suculentă, complicată, excitantă, pe scurt: cea mai *ispititoare* imagine a *îmbătrânirii* din literatura noastră. Cu infinit mai multe arabescuri și capcane decât în cazul unor Ion Ghica, Alecsandri, Delavrancea, Vlahuță, Odobescu, Blaga... Și mai tulburător *drăcoasă* decât la Ion D. Sârbu.

După eseurile dedicate epistolarului eminescian și celui cioranian, cutreierul hipnotic printre scrisorile unui Caragiale complexat de sărăcie și umilire aristocrată, îndrăgostit nărăvaș, ahotnic de putere și recunoaștere oficială, pliat ludico-parodic pe cele mai diverse așteptări epistolare, cinic și sentimental, mizantrop și altruist, înnebunit de România la 1907 ș.a.m.d. mi-a devenit oglindă, spectacol și exemplu.

Sălașul utopic al unui paseist nevindecabil.

Dan C. Mihăilescu

Oriunde mă duc, încerc să fiu și să fac așa cum m-a învățat maică-mea, adică să arăt lumii o față de sărbătoare, în christica, pascaliana idee a lui „à chaque jour suffit sa peine" („ajungă zilei răutatea ei"). Prea e multă jale la vedere ca să mai adaugi și tu ceva la haznaua depresiei generale. Șomer fiind de șapte ani, făcând numai ce-mi trece prin minte, depinzând numai de Dumnezeu și soție, neavând șefi, subalterni, condică de prezență, nedorind nimic din cele invidiate de mai toată noua lume bună, deambulez toată ziua în diverse medii artistice, unde inventariez nevrozele, angoasele, dezabuzările, debusolările care ne copleșesc existența. Apoi scriu despre *ce mi se-ntâmplă*.

Nu vă asigur decât de un singur lucru: de buna mea credință. Una care vrea să scrie aproape exclusiv de bine, pescuind din apele tulburi ale prezentului firescul, frăgezimea, altruismul, seninătatea, pilduitorul.

Dan C. Mihăilescu

Alte apariții:

Ovid S. Crohmălniceanu
Amintiri deghizate

Micaela Ghițescu
Între uitare și memorie

Luli August Sturdza
Așa s-au întâmplat, așa le-am însemnat…

ISBN 978-973-50-3765-9

Foto cop
Lei 27,00